

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKBİLİM ANABİLİM DALI

BEREKET KÜLTÜ GÖSTERİMİ OLARAK ANADOLU'DA
YAĞMUR YAĞDIRMA RİTÜELLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tülay ASLIHAK UĞURELLİ

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKBİLİM ANABİLİM DALI

BEREKET KÜLTÜ GÖSTERİMİ OLARAK ANADOLU'DA
YAĞMUR YAĞDIRMA RİTÜELLERİ

Yüksek Lisans Tezi

Tülay ASLIHAK UĞURELLİ

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Serpil AYGÜN CENGİZ

Ankara-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
HALKBİLİM ANABİLİM DALI

Tülay ASLIHAK UĞURELLİ

BEREKET KÜLTÜ GÖSTERİMİ OLARAK ANADOLU'DA YAĞMUR
YAĞDIRMA RİTÜELLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

: Prof. Dr. Serpil AYGÜN CENGİZ

Tez Jürisi Üyeleri

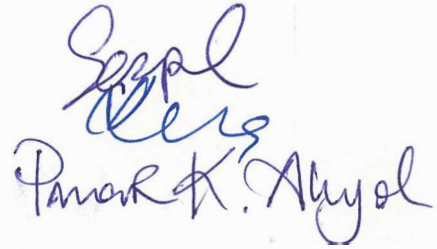
Adı Soyadı

İmzası

Prof. Dr. Serpil AYGÜN CENGİZ

Doç. Dr. Çiğdem KARA

Dr. Öğr. Üyesi Pınar KASAPOĞLU AKYOL

Tez Sınav Tarihi: 09/01./2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (.07../02../2020)

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı Soyadı

Tülay ASLİHAK UĞURELLİ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	I
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	IV
KISALTMALAR	V
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

YAĞMUR DUASI

1.1. Yağmur Duasının Yapılış Şekli	4
1.2. Yağmur Duasına Çıkma Zamanı	6
1.3. Yağmur Duasının Yapıldığı Yerler.....	7
1.4. Yağmur Duasına Katılanlar	9
1.5. Yağmur Duasında Kurban Kesme	11
1.6. Yağmur Duasında Yemek Yeme	13

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ANADOLU'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN

YAĞMUR YAĞDIRMA RİTÜELİ İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

2.1. Araştırmanın Yöntemi	16
2.2. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde İnsanlar, Hayvanlar, Taşlarla İlgili Uygulama ve İnanışlar ile Çocukların Yaptıkları Uygulamalar.....	21
2.2.1. İnsanlarla İlgili Uygulama ve İnanışlar.....	21
2.2.2. Taşlarla İlgili Uygulama ve İnanışlar.....	22
2.2.3. Çocukların Yaptıkları Uygulama ve İnanışlar	26
2.2.4. Hayvanlarla İlgili Uygulama ve İnanışlar	31
2.2.4.1. Yağmur Duası ve Eşek.....	31
2.2.4.1.1. Folklorunda Eşek.....	32
2.2.4.1.2. Mitolojide Eşek.....	32

2.2.4.1.3. Manilerde Eşek	35
2.2.4.1.4. Deyimlerde Eşek.....	36
2.2.4.1.5. Fıkralarda Eşek	36
2.2.4.1.6. Dini Kaynaklarda Eşek	37
2.2.4.1.7. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Eşek.....	38
2.2.4.2. Yağmur Duası ve Kurbağa	41
2.2.4.2.1. Folklorlarda Kurbağa	42
2.2.4.2.2. Mitolojilerde Kurbağa	43
2.2.4.2.3. Bilmecelerde Kurbağa	44
2.2.4.2.4. Mani ve Tekerlemelerde Kurbağa	45
2.2.4.2.5. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Kurbağa.....	47
2.2.4.3. Yağmur Duası ve At.....	59
2.2.4.3.1. Folklorlarda At.....	59
2.2.4.3.2. Mitolojilerde At	60
2.2.4.3.3. Manilerde At	63
2.2.4.3.4. Atasözlerinde At	64
2.2.4.3.5. Halk Şiirinde At.....	64
2.2.4.3.6. Masallarda At.....	65
2.2.4.3.7. Fıkralarda At.....	66
2.2.4.3.8. Hikâyelerde At.....	68
2.2.4.3.9. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde At	69
2.2.4.4. Yağmur Duası ve Yılan.....	76
2.2.4.4.1. Folklorlarda Yılan	78
2.2.4.4.2. Mitolojilerde Yılan	78
2.2.4.4.3. Masallarda Yılan.....	83
2.2.4.4.4. Efsanelerde Yılan.....	85

2.2.4.4.5. Atasözleri, Deyimler ve Argoda Yılan	86
2.2.4.4.6. Bilmeceler ve Şarkı Sözlerinde Yılan.....	86
2.2.4.4.7. Fıkralarda Yılan	87
2.2.4.4.8. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Yılan	90
2.2.4.5. Yağmur Duası ve Köpek	95
2.2.4.5.1. Folklorunda Köpek	97
2.2.4.5.2. Mitolojilerde Köpek	101
2.2.4.5.3. Atasözü, Mani ve Deyimlerde Köpek	106
2.2.4.5.4. Karikatürlerde Köpek	106
2.2.4.5.5. Fıkralarda Köpek	109
2.2.4.5.6. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Köpek.....	110
SONUÇ.....	112
KAYNAKÇA	121
ÖZET	130
ABSTRACT	131
EKLER	132
EK 1: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Bilgi ve Belge Merkezinde Yağmur Yağdırma Ritüelleri ile İlgili Kayıtlı Görseller	132
Ek 2: Türkiye Coğrafyasında Yapılan Yağmur Yağdırma Ritüellerinin Tablosu ...	137

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Yağmur Yağdırma Ritüellerinin İnsan Zihninde Kadınla Erkeğin Cinsel Birlikteliğini ve Bu Birlikteliğin Sonucunda Ortaya Çıkan Bolluğu, Bereketi Simgelemesinin Dizilere Yansıması.....	17
Fotoğraf 2. Yağmur Yağdırma Ritüellerinin İnsan Zihninde Kadınla Erkeğin Cinsel Birlikteliğini ve Bu Birlikteliğin Sonucunda Ortaya Çıkan Bolluğu, Bereketi Simgelemesinin Dizilere Yansıması.....	19
Fotoğraf 3: Kaybolan bebeğinin yerine bir taş y yıllarca bebeğinin yerine koyan bir annenin öyküsünün anlatıldığı “Yavrum” filminden bir sahne.....	25
Fotoğraf 4: Şah-Kars-Merkez.....	56
Fotoğraf 5: Şah-Kars- Merkez.....	56
Fotoğraf 6. Beygir Gücünün Otomobil Reklamlarına Yansıması	69
Fotoğraf 7: At kurbanı- Çorum Mehmet Dede Türbesi.....	73
Fotoğraf 8: At kurbanı-Çorum Mehmet Dede Türbesi	73
Fotoğraf 9: Bereketi Simgeleyen Köpek Figürlü Şamdan 13. Yy. Sonu Afyon Mevlevi Tekkesi	98
Fotoğraf 10: Karikatür.....	107
Fotoğraf 11: Karikatür.....	107
Fotoğraf 12: Karikatür.....	108
Fotoğraf 13: Karikatür.....	108
Fotoğraf 14: Karikatür.....	109

KISALTMALAR

AÜDTCF	: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
Haz.	: Hazırlayan
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
KTBAEGM	: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü
KTBAEGMBBM	: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Bilgi ve Belge Merkezi
MF	: Millî Folklor
s.	: sayfa
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
TDK	: Türk Dil Kurumu
TF:	: Türk Folkloru
TFA	: Türk Folklor Araştırmaları
THKD	: Türk Halk Kültüründen Derlemeler
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

Anadolu coğrafyasında yağmur yağdırma ritüelleri oldukça yaygın olan bir inanış ve uygulamadır. Bu konuda çok fazla akademik çalışma yapılmış olup bu çalışmalar daha çok derleme ve tespit niteliğindedir. Yapılan çalışmalarda yağmur yağdırma ritüelleri detayları ile anlatılmış ancak uygulamaların çözümlemeleri yapılmamıştır. Bu nedenle Bereket Kültü Gösterimi Olarak Anadolu’da Yağmur Yağdırma Ritüelleri başlıklı bu tez çalışmasında, “yağmur yağdırma ritüellerinin kökenleri nelerdir”, “neden Türkiye’nin farklı bölgelerinde neredeyse aynı uygulamalar yapılmaktadır”, “ritüel esnasında hangi motifler neyi simgelemektedir” sorularını temel alarak Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur duaları üzerine yorumsamacı bir yaklaşımla halkbilimsel bir analiz yapılmaya çalışılmıştır. Amaç bölgeselde evrenseli yakalamak temeli üzerinden; en eski dönemlerden itibaren insan zihninin deneyimlemiş olduğu korku, sevinç, arzu, kaygı gibi duygularını hangi kültürel sembollerle gün yüzüne çıkarmaya çalıştığını ortaya koymaktır.

Geçiminin büyük bir kısmını tarım ve hayvancılığa bağlı olarak sağlayan Anadolu insanı için su vazgeçilmezdir. Su, ürünü ve hayvanı için yaşam kaynağıdır. İnsanlar bu yüzden yerleşim alanlarını her zaman su olan bölgelere kurmaya çalışmışlardır. Avcılıktan toplayıcılığa geçen insan artık toprağı işlemeyi, meyveleri yemeyi öğrenmiş, buğday tarımı yapmaya başlamıştı; artık tüm bu yiyecekleri için neyin gerekli olduğunu öğrenmişti: su. Dolayısıyla insan tarih boyunca neredeyse en büyük savaşlarını su için yapmıştır ve bu mücadelesi hala devam etmektedir.

En eski dönemlerde insanlar tabiat olaylarını takip ederek; kar, yağmur, fırtına gibi anlayamadığı ama üstesinden de gelemediği bu olayların sebebini kutsal güçlere bağlamıştı. Bu nedenle insanlar yağış olmadığı dönemlerde yağmurun yağmasını sağlamak amacıyla taklit ve büyülerin olduğu çeşitli yağmur yağdırma ritüellerine başvurmuşlardır.

Giriş dışında iki ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde “Yağmur Duası” başlığı altında yağmur yağdırma ritüellerinin yapılış şekli incelenmiştir. Türkiye’de gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri; “Yağmur Duasının Yapılışı”, “Yağmur Duasına Çıkma Zamanı”, “Yağmur Duasının Yapıldığı Yerler”, “Yağmur Duasına Katılanlar”, “Yağmur Duasında Kurban Kesme”, “Yağmur Duasında Yemek Yeme” şeklinde alt başlıklar altında değerlendirilmiştir. Bu bölümde literatür çalışmaları, KTBAEGMBBM’nin yazılı ve görsel etnografik malzemeleri ile birlikte kendi yaptığım alan araştırmaları sonuçları başlıklar halinde kapsamlı olarak aktarılmıştır. Ayrıca bu bölümde verilen bilgiler ışığında Türkiye coğrafyasında yapılan yağmur yağdırma ritüellerinin haritası tablo içerisinde ekler bölümünde verilmiştir.

İkinci bölüm “Araştırmanın Yöntemi ve “Anadolu’da Gerçekleştirilen Yağmur Yağdırma Ritüelleri ile İlgili Uygulamalar” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde araştırmanın yöntemi ve yağmur yağdırma ritüellerinde insanlar, hayvanlar, taşlarla ilgili uygulama ve inanışlar ile çocukların yaptığı yağmur yağdırma ritüelleri detaylı olarak incelenerek çözümlenmiş. Bu bölümde yağmur yağdırma ritüellerinden örnekler verilerek motif çözümlenmeleri yapılmıştır. Çözümlenen her motif kendi içerisinde alt başlıklara ayrılarak değerlendirilmiştir. Bu bölümde tezin asıl amacı olan Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde hem yetişkinlerin hem de çocukların yaptığı uygulamaların psikanalitik folklor bağlamında değerlendirilerek, ritüellerdeki motiflerin aslında neyi simgelediği sorusunun cevabı verilmeye çalışılmıştır. Dolayısıyla bu bölüm insan zihnini anlamak için insanın yaratımlarına (müzik, sanat, halk edebiyatı, mit, ritüeller gibi) bakmak gerekir düşüncesinden hareketle insan zihninin yağmur yağdırma ritüellerinde kullandığı çeşitli simgelerin anlamları ortaya çıkarılmıştır.

Sonuç bölümünde ise çalışmanın birinci ve ikinci bölümünde yapılan çözümler doğrultusunda, Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri ile ilgili genel bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YAĞMUR DUASI

Yerleşik hayata geçişle birlikte yiyeceğini topraktan elde etmeye başlayan insan suyun önemini de anlamıştır. Yağmurun yağmadığı zamanlarda insan bu durumu göksel tanrılara bağlayarak kimi zaman onları taklit etmiş, kimi zaman da bu tanrılara kurbanlar sunarak onları hoş etmeye çalışmıştır. İlkel insan yağmur yağdırmak için en basit şekliyle doğa olaylarını taklit etme şeklini seçmiştir. Örneğin Taselya'da Crannon halkı yağmur istedikleri zaman bir tapınakta gizledikleri bronz arabalarını sallıyorlardı ve arabanın çıkardığı ses bir anlamda gök gürültüsünün taklidiydi (Frazer, 1991: 23). Böylece insanlar aslında tanrı taklidi yaparak yağmur yağmasını sağlamaya çalışıyorlardı. Günümüzde yapılan yağmur yağdırma ritüelleri eski dönemlerde yapılan uygulamaların kalıntılarını taşımaktadır. Dolayısıyla Türkiye coğrafyası dışında da pek çok ülkede canlı bir şekilde varlığını sürdüren yağmur yağdırma ritüelleri içerisinde çok farklı uygulamalar söz konusudur.

1.1. Yağmur Duasının Yapılış Şekli

Anadolu'da yapılan yağmur yağdırma ritüellerinde dua esnasında avuç içleri yere bakacak şekilde dua edilmekte bu şekilde yağmurun yere doğru yağış şekli taklit edilmektedir. Frazer'in *Altın Dal*'da (1991: 13-14) aktardığına göre;

“Rusya'da Dorpat yakınında bir köyde, yağmura çok gereksinim olduğunda üç adam eski bir kutsal korulukta köknar ağaçlarına tırmanırdı. Bunlardan biri, gök gürültüsünü taklit etmek için bir çekiçe bir kazana ya da küçük bir fiçiyeye vururdu; ikincisi şimşegi taklit etmek için yanar iki odun parçasını birbirine sürter, kıvılcımlar çıkartırdı;

“yağmurcu” diye adlandırılan üçüncüye bir demet ince dalla bir kovadan sular serperdi her yana.”

Örnek taklit büyüsunü benzetmeli büyü olarak tabir ederek bir olayın, bir insanın, bir hayvanın, bir durumun, bir işlemin, benzer sembolik veya gerçek benzetimini yaparak aslını etkilemeyi amaçlayan sihir türü olarak tarif etmektedir (1973: 16).

Yağmur yağdırma ritüellerinde tespit edilen diğer bir uygulama (Candan, 1961: 2342; Adal, 1961: 2366; Aydınöglü, 1970: 5685; Acıpayamlı, 1963: 237-238; Aslıhak, 1999: 25-26; Gözaydın, 1972: 6312; İnce, 2009: 119; YB2010.0579; YB2013.0139; B1998.0028) duayı yöneten hocanın ve duaya katılanların elbise, şapka ve ayakkabılarını ters giymesidir. Savur’da yağmur duasına çıkanlar eski elbiselerini ters çevirerek giymektedirler (Adal, 1961: 2366). Elif Şebnem Kobya elbiselerin ters giyilmesini aktif büyü olarak yorumlamaktadır (2014: 78). Ortada bir kuraklık vardır ve yağmur yağmamaktadır. Elbise, ayakkabı ve şapkalar ters giyilerek bir nevi bu durumun tersine çevrilmesi için büyü yapılmaktadır.

Seydişehir’de yağmur yağdırma ritüelinin gerçekleştirileceği gün (İnan, 1959: 1861) çocukların ayakkabıları ters giydirilmektedir. Delice Hacıobası köyünde ise (Aydınöglü, 1970: 5685) duaya çıkılacağı gün eski elbiseler giyilmektedir. Kobya (2014: 79) yağmur yağdırma ritüellerinde kıyafeti ters çevirme uygulamasının İslamiyet’ten önce Araplar arasında da uygulandığından bahsetmektedir. Uşak’ta (Kılıç, 2011: 495-506) yağmur duası esnasında duayı yaptıran hoca cübbesini, cemaat ise üzerlerinde bulunan hırkalarını ters çevirip giyerler. Yine Niğde’de (Polat, 2007: 275-283) yağmur duası sırasında ceketler ters çevrilip giyilir.

Hatay Arsuz’da (İnce, 2009: 119), Çorum Çobandıvan köyünde (Aslıhak, 1999: 25) ve Delice Hacıobası köyünde (Aydınöglü, 1970: 5685) yağmur duasından sonra kılınan namazın ardından orada bulunanlar bir halka şeklini alarak herkes birbiriyle

teker teker tokalaşır. Burada amaç dargın kimsenin kalmamasını sağlamaktır. Bu şekilde yağmur duasının daha etkili olacağına ve duanın kabul edileceğine inanılmaktadır.

1.2. Yağmur Duasına Çıkma Zamanı

Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde ritüelin yapılış zamanıyla ilgili kesin bir tarih yoktur. Mahsulün bereketli olabilmesi için toprağın en çok suya ihtiyaç duyduğu dönemde beklenen yağmurlar yağmazsa insanlar yağmur duasına çıkmaya karar vermektedirler. Bu tarihler ilkbahar aylarına denk gelen Nisan ayında başlayıp Haziran ayının sonuna kadar devam etmektedir. Çankırı Kızılırmak Güneykışla köyünde nisanın başında (YB2010. 0579) duasına çıkılarak “nisan yağsa dinmese” denilir. Mersin Tepe köyde yağmur duasına çıkmak için belli bir tarih yoktur ve yağmur yağmadığı zamanda dodu gezdirilir (Çete, 1955: 1068). Kadirli Harkaçtıği köyünde yaz aylarında yağmur yağdırmak için çocuklar tarafından Bodi Bostan oyunu oynanır (Uz, 1954: 831). Savur'da kuraklık baş göstermeye başladığı zaman yağmur yağdırma ritüeli gerçekleştirilir (Adal, 1961: 2366).

Çoğunlukla bölgenin ileri gelen yaşlıları veya bölgenin hocası karar verdiği yağmur yağdırma ritüellerine çıkma zamanı, yaz aylarında (İnan, 1987: 387; Köse, 1965: 3650-3652; Oğuz ve Işıkhan, 2006: 41-43; Düzgün, 1999: 76-77; YB2009. 0429), Mayıs-Haziran aralığında (Cinlioğlu, 1961: 2304), Mayıs ayında (Oğuz ve Işıkhan, 2006: 3; YB2013. 0564), Perşembe veya Cuma günleri şeklindedir (Uz, 1954: 1039). Bunların dışında kış aylarında dahi yağmur duasına çıkıldığını belirten Koby'a'nın (*akt.* Koby'a, 2014: 79-80) aktarımına göre Artvin Yusufeli Çeltikdüzü köyünde Mayıs-Haziran aylarında, Kayseri Sarıoğlan'da Nisan-Mayıs-Haziran aylarında, Gözebaşı köyünde Haziran-Temmuz aylarında, Konya Akşehir Mevlütlü köyünde ise Nisan-Mayıs aylarında belirlenen herhangi bir günde yağmur duasına çıkılmaktadır. Ankara Horan köyünde (Turgay, 1961: 2415) yağmur duasına kuşluk vaktinden az önce çıkılır.

Manisa Soma Yağlı köyünde yağmur yağsın veya yağmasın her yıl Mayıs ve Haziran aylarında yağmur duasına çıkılır (YB2004.0020). Uşak Banaz Susuz köyünde yağmur yağmadığı zaman Cuma günü yağmur duasına çıkılır (YB2015.0272). Çorum Oğuzlar ilçesinde Nisan ayının ilk haftası yağmur duası gerçekleştirilmektedir (YB2005.0076). Edirne Süloğlu Akardere’de çocukların da duaya katılımının sağlanması amacıyla yağmur duası Pazar günü yapılmaktadır (YB2010. 0286). Aydın İncirlioba Karabağ’da yağmur duası için Pazar, Pazartesi veya Perşembe günleri tercih edilmektedir (YB2010. 0641).

1.3. Yağmur Duasının Yapıldığı Yerler

Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri çok az farklılık göstermekle birlikte çoğunlukla yatır veya türbelerin olduğu yerlerde yapılmaktadır. Bunların yanı sıra yüksek yerler, su kenarları veya mezarlıklar ve yeşil alanlarda yapıldığı da tespit edilmiştir. Savur’da (Adal, 1961: 2366) ve Kayseri’de (Şimşek, 2003: 78-87) yağmur duası için herhangi bir türbeye gidilmezken duaya çıkılmadan önce kasabanın mezarlığına uğranılmaktadır. Sün’de (Acıpayamlı, 1963: 237-238) Hoca Seyit mezarlığına gidilir. Yine Delice Hacıobası’nda yağmur duasına çıkılmadan önce mezarlıkta dua edilir ve ardından Damlacanın Depesi denilen yüksek bir yerde yağmur duası gerçekleştirilir (Aydınlioğlu, 1970: 5685). İzmir Kiraz Veliler’de (YB2008. 0084) yağmur duası için mezarlığın yanındaki çeşmeye gidilir. Bekir Şimşek Samsun’da yapılan yağmur yağdırma ritüellerinde Dua Tepe’de topluca dua edildiğinden ve Yağmur Dede türbesine gidildiğinden bahsetmektedir (2003:81, 87). Bayram Polat, Niğde Çiftlik ilçe merkezinde yağmur duası için “Dede” adı verilen mevkiye gittiklerini aktarmaktadır. Ayrıca Azatlı Kasabasında Osman Dede'ye, Şeyhler köyünde Tekke'ye, Divarlı Kasabası kabristanda bulunan Fakı Hoca'ya, Kulaköy’de Dede’ye, Çınarlı köyü Anardı mevkiinde bulunan Dede'ye, Murtaza köyü Bozdağ'da bulunan Dede'ye,

Sultanpınar köyü Tekke'ye, Mahmutlu köyü Yurt mevkiindeki Çeşme başında bulunan Yatır'a, Kitreli Kasabası Cıngıllı Dede'ye, Bozköy Kasabasında Dedeler'e gidildiğini de ifade etmektedir (2007: 277).

Candan Kastamonu'da yağmur duası için özellikle türbelerin tercih edildiğini, yürüyerek iki veya üç saatlik uzaklıktaki türbelere dahi gidildiğinden bahsetmektedir (1961: 2342). Bunun yanı sıra Tokat'ta yağmur duasına katılacak insanlar kentin batı yönünde ve üç saat mesafede suyu çok iyi olan Marul Çayı başında bir araya gelirler (Cinlioğlu, 1961: 2304). Ankara'da ise yağmur duası için yüksek tepelere ve mezarlıklara çıkılmaktadır (Turgay, 1961:2415).

Yağmur duası için dağ, yüksek yerler ve türbelere çıkılması oldukça yaygın olan bir uygulamadır. Tekirdağ'da (İşçiler, 1961: 2479) yüksek yerlere, Çorum İskilip'te Deveci Dağına (Aslıhak, 2002: 24-28), Çankırı Kızılırmak Güneykışla'da (YB2010.0579) köyü gören yüksek yerlere, Çorum Çobandivan köyünde (Aslıhak, 2002: 24-28) Dilata Sultan yatırına, Çorum merkez Büğet köyünde (Aslıhak, 2002: 24-28) üç gün boyunca Kalkan Dede, Göğce Dede ve Yedi Abdallar'a, Çorum Oğuzlar'da (YB2005. 0076) Can Baba Türbesi'ne, Muğla Ula'da (YB2013.0789) Eren'e, Aydın İncirlioba Karabağ'da (YB2010.0641) Kazaklar Dedesi'ne, Tokat Zile Kervansaray'da (YB2009.0429) Evliya Tepesi'ne, Hayat Dörtyol'da (İnce, 2009: 114-122) Azhar Dede Türbesi'ne ve Alahan'da Fırnız Yaylasına; Gümüşhane'de (Akman, 2009: 191-193) yatırlara, Kütahya merkezde (Durdu, 2010: 181) Gayıbı Sunullah Türbesi'ne, Adana'da (Artun, 1999: 125) Boğa Dede, Bulut Dede, Tosun Dede türbelerine gidilmektedir. Acıpayamlı'nın aktardığına göre yağmur duası için Trabzon'da yüksek tepelere, Erzurum Gümüşlü Kümbet'te Gümüşlü Veli Türbesi'ne, Sindel'de Dede Taşı'na, Isparta'da Erenler, Yediler, Kırklar tepelerindeki velilerin türbelerine, Kastamonu'da Türbe Önü'ne, Bergama'da Alaca Atlı Dede'ye gidilmektedir (Acıpayamlı, 1963: 237-238).

Diğer uygulamalardan farklı olarak KTB Folklor Araştırmacıları Amasra Çakrazşeyhler'de (YB2016. 0508) yağmur duası için önce Şehitlik denilen yere gidilerek yağmur duası yapıldığını şayet bu duadan sonra yağmur yağmazsa ardından Meşe Dede'de bulunan meşenin etrafında, Konya Bozkır Çağlayan Mahallesi'nde (YB 2016. 0295) ise Erenler tepesinde bulunan çok yaşlı ve büyük bir ağacın dibinde yağmur duası yapıldığını tespit etmişlerdir. Konya Meram Gökyurt köyünde (YB2016. 0299) ise köyün merkezinde bulunan harman yerinde, Edirne Süloğlu Akardere'de (YB2010. 0286) köyün yeşil alanlarında yağmur duası yapılmaktadır.

Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde su kenarlarının tercih edildiği de görülmektedir. Ürgüp'te (Özsaçdıç, 1953: 3815-3816) dere kenarında, Hatay'da (İnce, 2009: 114-122) Samandağ sahilinde bulunan Hz. Hızır Türbesi'nde, Konya'da (Acıpayamlı, 1963: 237-238) Değirmen Çayı'nda, Çorum Oğuzlar'da (YB2005.0076) Uluçayır denilen yerde bulunan çeşme başında, Uşak Banaz Susuz'da (YB2015.0272) Banaz Çayı'nda yağmur duası yapılmaktadır.

1.4. Yağmur Duasına Katılanlar

Anadolu'da bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte yağmur duasına çoğunlukla erkekler çıkarken çocukların da duaya katıldıkları tespit edilmiştir. Ritüele katılanlar hocanın önderliğinde duayı gerçekleştirirler. Yağmur duasına, Savur (Adal, 1961: 2366), Delice Hacıobası (Aydınlıoğlu, 1970: 5685), Tokat (Cinlioğlu, 1961: 2304) Tekirdağ (İşçiler, 1961: 2479), Ürgüp (Özsaçdıç, 1953: 3815-3816), Bozkır ilçesi (Erdem, 2008: 50-51), Hatay (İnce, 2009: 114-122), Uşak Banaz Susuz köyü (YB2015.0272), Uşak (Kılıç, 2011: 495-506) ile Balıkesir, Çorum, Kastamonu, Konya, Ankara Bayındır'da (Acıpayamlı, 1963: 237-238) hayvan sürüleri ile birlikte çıkılmaktadır. Niğde'de (Polat, 2007: 275-283) duaya katılan çocuklar ellerine aldıkları taşları dua esnasında birbirine vurarak sesler çıkarır, yetişkinler de silah atarak uzakta

bulunan çobana duaya kadar birbirinden ayrılan koyun ve kuzuları serbest bırakması için işaret gönderir. Bunların dışında duaya özellikle bazı bölgelerde köpeklerinde götürüldüğü de tespit edilmiştir. Dua esnasında bu yavrular annelerinden ayrılarak bağırılır ve bu sayede merhamet ve yağmur yağmasını dilemek için yapılan duanın etkisinin artırılması amaçlanır.

Uşak Banaz Susuz köyünde (YB2015.0272) yağmur duasına çıkılacağı Cuma günü hoca namazdan çıktıktan sonra bir öksüzün boynuna küçük bir yün torba takar ve çocuk önde hoca ve kalabalık arkada Banaz Çayı'na gelinerek yağmur duası gerçekleştirilir.

Bazı bölgelerde (Aslıhak, 2002: 24-28; Başar, 1972:208-211; Özsağdıç, 1953:3815-3816; YB2004.0020; YB2016.0295*) ritüeli yalnızca kadınlar gerçekleştirmektedir. Yalnızca kadınların gerçekleştirdiği ritüellerde çoğunlukla büyüsel motifler ağırlıktadır. Çorum Büğet köyünde kuraklığın arttığı dönemlerde kadınlar yağmur yağdırmak için yaşlı bir eşeğe kadın kıyafetleri giydirerek genç kızlar ve kadınlar tarafından ev ev dolaştırılmaktadır (Aslıhak, 2002: 24-28). Erzurum'da (Başar, 1972: 208-211) yağmur yağdırmak için kadınlar genç bir kızı eşeğe ters bindirip Aras Nehri kıyısına götürüp kızın haberi yokken suyun içine iterler. Kütahya Çavdarhisar'da (Durdu, 2010: 181) kadınlar yağmur duası için saç kurup gözleme, pilav, helva ve tavuk pişirerek; Manisa Soma Yağlı köyünde (YB2004.0020) ise gözleme yaparak yoldan geçenlere dağıtırlar. Karabük Safranbolu Arcak'da kadınlar evde abdest alıp ellerinde su kaplarıyla türbelere çıkıp iki rekât namaz kıldıktan sonra "Allahım bize yağmur ver" diye üç defa seslenirler. Köye dönüş yolunda ise annesinin ilki olan bir çocuğu köyün ortasındaki çeşmede ıslatırlar. (Barlas, 1961: 120).

Ürgüp (Özsağdıç, 1953: 3815-3816) ve Gümüşhane'de (Akman, 2009: 191-193) yağmur duasını kadınlar ve çocuklar erkeklerden ayrı olarak gerçekleştirir. Sinop

* Bu numaralar belgenin KTBAEGMBBM yer numarasını göstermektedir.

Boyabat Saraydüzü'nde (B1998.0028) kadınlar kendi aralarında mahalle arasında yağmur duası yaparlar. Konya Bozkır Çağlayan Mahallesi'nde (YB2016. 0295) kadınlar şifacı olarak bilinen yaşlı bir kadının önderliğinde Erenler Tepesi'nde bulunan yaşlı ağacın dibinde yağmur duasını gerçekleştirir.

Erkeklerin gerçekleştirdiği yağmur yağdırma ritüellerine nadir olmakla birlikte kadınların katıldığı da görülmektedir. Kastamonu'da (Candan, 1961: 2342) duaya yetim çocuklar, dul kadınlar ve yaşlı erkekler en ön sırada durarak katılmaktadır. Çorum Çobandivan köyünde (Aslıhak, 2002: 24-28) kadınlar erkeklerle birlikte yağmur yağdırma ritüeline katılırken dua kısmına katılmazlar. Ankara Horan'da (Turgay, 1961: 2415), Muğla Kavaklıdere'de (YB2013.0139), Aydın İncirlioba'da Karabağ (YB2010.0641), Tokat Zile Kervansaray'da (YB2009.0429) ve Hatay Alahan'da (İnce, 2009: 114-122) kadınlar ve çocuklar yağmur duasına erkeklerle birlikte çıkmaktadır. Bu ritüellerde kadınlar (Candan, 1961: 2342; Özsağdıç, 1953: 3815-3816; Aslıhak, 2002: 24-28) erkeklerden ayrı bir yerde dururlar. Uşak'ta (Kılıç, 2011: 495-506) erkekler altı gün boyunca küçük mezarlığın yanında bulunan harman yerinde yağmur duası yaptıkları halde yağmur yağmazsa yedinci gün kadın ve çocukların da katılımıyla Yunus Dede'nin yatırının bulunduğu Dede'ye çıkılarak yağmur duası burada tekrarlanır.

1.5. Yağmur Duasında Kurban Kesme

Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde kurban kesme uygulaması oldukça yaygındır. Ritüele hangi gün çıkılacağı kararlaştırıldıktan sonra hocanın veya muhtarın belirlediği birkaç kişi evleri dolaşarak (YB2013.0564, YB2010.0579, YB2009.0429, İnce, 2009: 114-122, Acıpayamlı, 1963: 237-238) kesilecek kurban için para toplamaktadırlar. Bu kurban çoğunlukla koyun olduğu gibi eski dönemlerde deve (Aslıhak, 2002: 27) boğa, at (Bekki, 2008: 97), dana veya tosun (Artun, 1999: 125) gibi hayvanların da yağmur yağdırma ritüellerinde kurban edildiği

tespit edilmiştir. Örnek tarımla uğraşan toplumların, doğaüstü güçlerin gönlünü hoş tutmak, onlarla uzlaşmak için, onlara şükranlarını sunmak ve onlardan isteklerde bulunmak için doğaüstü kuvvetlere yemek, içki, sebze meyve ve evcil hayvanları sunduklarından bahsetmektedir (1971: 141). Erginer bu durumu dilimize yerleşmiş olan kurban sözcüğünün kökü olan ‘krb’ nin anlamının Arapça yakınlaşma, başka bir deyişle akraba olma (*akt.* Erginer. 1997: 17) diyerek, kurbanın aslında bir aracı olduğunu belirtmektedir.

Kurban motifi eski uygarlıkların bereket törenlerinde de oldukça yaygındır. Nitekim Ökse bu durumu şöyle açıklar (2006: 53):

“Eski Mezopotamya’da yeni tarım mevsiminin, dolayısıyla yeni yılın başlangıcı, akıtu bayramları ile kutlanırdı. Assur ve Babil’de kutlanan akıtu bayramı sırasında tanrıların heykelleri şehrin duvarlarının dışına çıkan geçit yolu boyunca taşınır ve bir kanal yakınına ya da bir akıtu tapınağına getirilir, Tammuz ile İstar’ın birleşmesi bayram sırasında İstar rahibelerinin rol aldığı “kutsal evlilik” ile canlandırılır, tapınağın bahçesinde tanrılar ve ataların ruhları için kurbanlar yapılır ve topluca yemek yenirdi.”

Günümüzde Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde kurban kesme motifi ritüelin en temel parçasıdır. Yağmur yağması için kanlı kurban kesilmesi gerektiği düşüncesi çerçevesinde kesilen kurbanın eti ritüelin uygulandığı yerde pişirilmekte, kurban eti çiğ olarak geri götürülmemektedir. Ancak Çorum İskilip ilçesinde (Aslıhak, 2002: 27) gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde kesilen kurban eti çiğ olarak yoksullara dağıtılmaktadır.

1.6. Yağmur Duasında Yemek Yeme

Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinin neredeyse hepsinde ritüelin bitiminde topluca yemek yenmektedir. Daha önceden parası ortaklaşa toplanarak alınan kurbanlar ritüel alanında kesilip pişirilerek ritüele katılanlara (YB2013.0564, B1998.0028, YB2009.0429, YB2010.0286, YB2010.0641, YB2010.0579, YB2008.0084, Acıpayamlı, 1963: 237-238, Erdem, 2008: 50-51, Aslıhak, 2002: 24-28, İnce, 2009: 114-122) dağıtılmaktadır. Hatay'da (İnce, 2009:114-122) artan kurban etleri balıklar, kurtlar kuşlar yesin diye denize; Uşak'ta (YB2015.0272) Banaz Çayı'na Aydın İncirlioba Karabağ'da (YB2010.0641) dua yapılan türbenin başına, Çankırı Kızılırmak Güneykışla köyünde (YB2010.0579) dua yapılan alana dökülmekte veya doğadaki hayvanların da yemesi amacıyla (Şişman, 2017: 86-92) etrafa saçılmaktadır. Kurbanla birlikte keşkek (Akman, 2009: 191-193; YB2013.0139, YB2010.0641), pilav pişirilmesinin yanı sıra (İşçiler, 1961: 2479; Cinlioğlu, 1961: 2304; Aydınoğlu, 1970: 5685; Köseoğlu, 2009: 44-45) evlerden getirilen yiyeceklerin yenmesi de (Şişman: 86-92) yaygın olan bir uygulamadır. Ritüel esnasında kurbanın yanında pişirmek üzere evlerden yağ, bulgur, şeker, pirinç gibi şeyler toplanarak kurban ile birlikte yenilir. Uşak Banaz Susuz'da (YB2015.0272) herhangi bir kurban kesilmez ancak evlerden "aşlık" adı altında toplanan un, bulgur, şeker gibi yiyecekler pişirilerek ritüel sonrası yenilir. Yine Çorum Oğuzlar'da yağmur duasına "aş pişirme" denilir ve aşure pişirilir. Herhangi bir kurban kesilmez. (YB2005.0076). Yağmur yağdırma ritüelinde içerisinde buğday, fasulye, börülce, nohut, pirinç, susam gibi yiyeceklerin olduğu aşure pişirme uygulaması Muğla Ula'da da görülmektedir (YB2013.0783).

Kadireli Harkaçtıği köyünde (Uz, 1953: 831), çocukların gerçekleştirdiği yağmur yağdırma ritüelinde çocuklar evlerden topladıkları yiyecekleri bir yerde toplanarak pişirip yerler. Dramatik köy seyirlik oyunları şeklinde yetişkinler veya

çocuklar tarafından gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde evlerden yiyecek verilmesi uygulaması esastır. Bu bağlamda evlerden toplanan yiyecekler ritüelin sona ermesiyle birlikte, Mersin Tepe köyünde (Çete, 1955: 1068), Sıraç köyünde (Selvi, 1969: 5291), Söğüt kazası Borçak köyünde (Bahçeci, 1959: 1882), Çorum Büğet köyünde (Aslıhak, 2002: 24-28), Yalova Altınova Tevfikiye köyünde (YB2016, 0502), Konya Bozkır Çağlayan Mahallesi'nde (YB2016.0295), Muğla Milas Kıyıkışlacık köyünde (YB2013.0787), Sinop Boyabat Saraydüzü köyünde (B1998.0028), Aydın Nazilli'de (Çatık, 2013: 55-57), Hatay Alahan'da (İnce, 2009: 114-122) bir yerde toplanılarak topluca yenilmektedir. Acıpayamlı'nın aktardığına göre çocuklar topladıkları yiyecekleri Çankırı, Erzincan, Mersin, Kadirli, Safranbolu, Kozan, Soma, Konya, Kilis, Urfa, Sivas, Balıkesir ve çevresi, Şebinkarahisar'da pişirerek, Sivas'ta bir baca üzerinde pilav yaparak yemekte-dirler (Acıpayamlı, 1963: 237-238).

Erzurum'da 13-15 yaş arasındaki çocuklar yağmur yağdırma ritüelini gerçekleştirmek için bir araya gelerek süpürge-den yaptıkları bebeği ev ev dolaştırdıktan sonra evlerden toplanan yağ, bulgur, yumurta gibi yiyecekleri tüm evleri dolaştıktan sonra bir yerde pişirerek yerler (Düzgün, 1999: 76-84). Kütahya'da ise 5-6 yaşındaki çocuklar ile 20 yaşındaki gençlerden oluşan grup evleri dolaşarak yiyecek toplayıp bu yiyecekleri topluca yerler (Durdu, 2010: 181).

Anadolu yağmur yağdırma ritüellerinde tüm uygulamalar göstermektedir ki ritüel sona erdiğinde yemekler topluca yenmektedir. Kadınlar ile erkekler için ayrı sofralar serilirken, bazı bölgelerde önce erkeklere daha sonra kadınlara yemek verilmektedir. Pişen kurban eti çobanlara, yoldan geçen yolculara da dağıtılmakta; yağmur yağdırma ritüeline katılamayanlar için ise ayrılarak gönderilmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE ANADOLU'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN YAĞMUR YAĞDIRMA RİTÜELİ İLE İLGİLİ UYGULAMALAR

Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri dinsel ve büyüsel olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleştirilmektedir. Sedat Veyis Örnek *Budunbilimleri Terimleri Sözlüğü'nde* yağmur yağdırma ritüellerinin dini ve sihri olmak üzere iki tanımını vermektedir (1973: 67). Büyüsel yağmur dualarını “yağmur büyü” olarak adlandırarak “daha çok benzetmeli büyü ilkesine uygun işlemlerle (çocukları ıslatmak, sulara taş atmak, yağmuru canlandıran hareketler yapmak) yüce varlıklar üzerinde etkileyici gücü olduğuna inanılan dua, kurban, adak vb. aracılığıyla yağmur yağdırmaya yönelik büyü türü” olarak tanımlarken dinsel yağmur dualarını kuraklık zamanı yağmur için kutsal varlıklara, atalara, ulu kişilere yönelik, onları merhamete getirecek ve yumuşatacak mahiyetteki yalvarış, dua şeklinde tanımlamaktadır.

Günümüzde gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde din ve büyü iç içe geçmiş durumdadır. Taklit büyü yoluyla yağmuru canlandırmak için dua esnasında ellerin yere bakacak şekilde tutulması, dua için türbe, yatır veya evliya mezarlarına çıkılarak namaz kılınması (Uz, 1954: 1039) hocanın ve duayı yapanların kıyafetlerini ve şapkaların ters giymesi (Gözaydın, 1972: 6312), bunun yanında kurbağaların üzerine su dökülmesi (Başgöz, 1986: 14) yeni evlilerin suya atılması (Acıpayamlı, 1964: 231) gibi uygulamaların birlikte yapılması ritüel esnasında din ile büyüün birlikte kullanıldığını göstermektedir.

Anadolu'da yetişkinlerin yaptığı yağmur yağdırma ritüelleri dinsel törenlerdir. Burada daha çok dini motifler uygulanmaktadır. Çocuk ve kadınların gerçekleştirdiği yağmur yağdırma ritüellerinde ise büyüsel uygulamalar hâkimdir. Çocuklar kukla veya yapma bez bebekleri dolaştırarak tekerlemeler söylemekte ve evlerden yiyecek

istemektedirler. Kadınlar ise eşek süsleyerek, kurbağa dolaştırarak veya yılanı yakıp suya atarak yağmur yağdırma ritüellerini gerçekleştirmektedirler. Dolayısıyla kadın ve çocukların yaptığı yağmur yağdırma ritüellerinde dini uygulamalara pek rastlanılmamaktadır. Ancak gerek çocukların yaptığı gerekse kadınların yaptığı yağmur yağdırma ritüellerinin yapılmasına karar verenler çoğunlukla yetişkin erkeklerdir.

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Tez çalışmasında öncelikli olarak Folklor Araştırmacısı olarak Çorum'da çalıştığım 2000-2006 yılları arasında İskilip ilçe Merkezi, Oğuzlar ilçe merkezi (Can Baba Türbesi), merkez Çobandivan ve Büğüt köyleri ile Boğazkale ilçesi Evcî köyü Nöbeti Baba türbelerinde yapılan yağmur yağdırma ritüellerinde kaynak kişilerden görüşme ve katılımlı gözlem teknikleriyle; ses kaydı, fotoğraf makinesi kullanarak elde ettiğim verileri kullandım. Bu verilerin dışında KTB Folklor Araştırmacılarının Türkiye genelinde gerçekleştirdikleri planlı halk kültürü alan araştırmaları çerçevesinde yağmur yağdırma ritüellerinden elde ederek KTBAEGMBBM'ne kaydettikleri yirmi iki adet belgeden yararlandım. Tüm bu verileri çok geniş bir literatür taraması sonucunda elde ettiğim diğer verilerle birleştirerek psikanalitik folklor kuramı bağlamında yorumlamacı bir yaklaşımla çözümlendim. Tez bu yönüyle klasik etnografik yöntemden farklılaşarak, yağmur yağdırma ritüellerinin çok farklı bir boyutunu; sadece uygulamaları değil yorumlamacı yaklaşımla her uygulamanın arkasında gizlenen kültürel simgeleri ortaya koymaya çalışmaktadır. M. Bilgin Saydam kitabında (1997: 13) yorumlamacı yaklaşımı şu şekilde tanımlamaktadır: “Yorumbilim (*hermenötik*), ruhsal ve kültürel ‘işaret’leri anlamada model olan bir iletişim biçimidir. Amacı "açıklamak" değil, anlamak olan her yöntem bu bağlamda ele alınabilir.” Nitekim Dinler'in 19.yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış olan psikanalitik folklor kuramı tanımı şöyledir (2015: 127):

“Bilinçdışı kavramı; çocukluk döneminde kişiye acı, ıstırap veren veya toplum tarafından ayıplandığı düşünülen duygu, istek, düşünce ve dürtülerin bastırılması sonucu oluşur ve bastırılmış olan bu yaşantılar kendini açıktan açığa ifade edemediği için rüya, hayal, fantezi ve dil sürçmeleri şeklinde kendini simge ve sembollerle açığa çıkarır.”

Yukarıdaki ifadeden hareketle yağmur yağdırma ritüelleri kaynağını bilinçdışından almaktadır. Toprak insan zihninde hiç şüphe yok ki içine bırakılan tohumu koruyup beslediği, barındırdığı ve en sonunda ortaya bir ürün çıkarttığı için bir anne, dolayısıyla bir kadın; yağmur ise toprağı dölleyen bir baba yani bir erkek olarak düşünülmüş olmalıdır. Nitekim Carol Delaney *Tohum ve Toprak* adlı kitabında toprağın bir ana olduğunu ifade ederek “toprak eskiden beri simgesel anlamda kadınlarla bir tutulur, besleyenler ve hayatı var edenler toprak ve kadınlardır” demektedir (2001: 309).

Fotoğraf 1. Yağmur Yağdırma Ritüellerinin İnsan Zihninde Kadınla Erkeğin Cinsel Birlikteliğini ve Bu Birlikteliğin Sonucunda Ortaya Çıkan Bolluğu, Bereketi Simgelemesinin Dizilere Yansımaları¹

¹ <http://guneykoresinemasi.com/diziler/4301-hundred-days-husband.html>, 03.03.2019

...aylardır yağmur yağmadı.

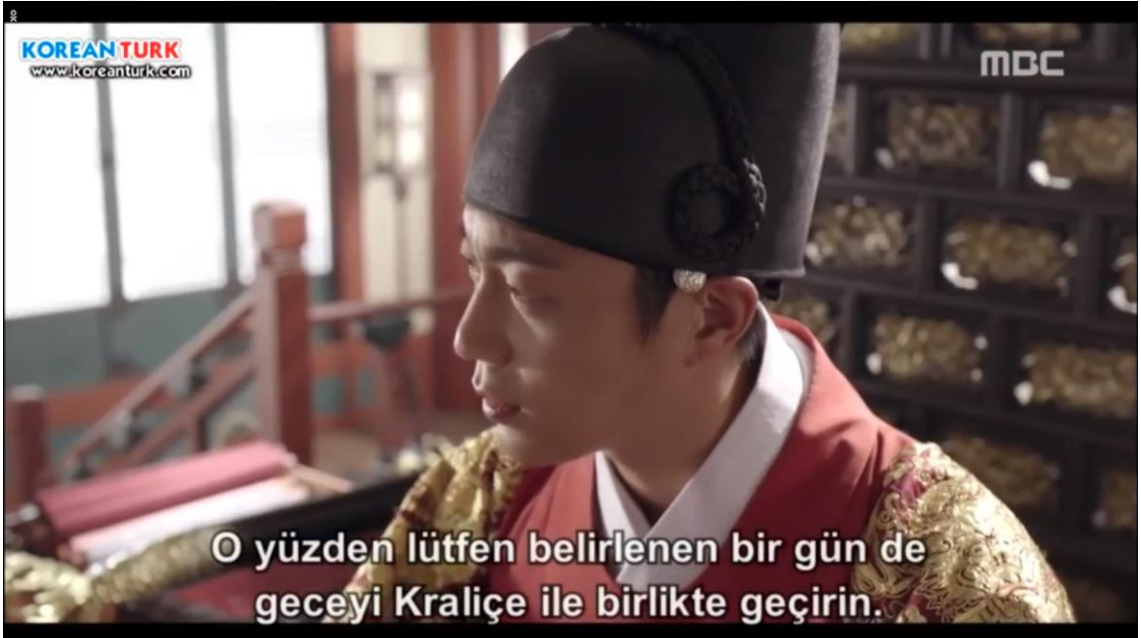

Buna rağmen, veliaht prensesle uyumayı reddedip...

Peki o zaman nasıl yağmur yağacak?

Fotoğraf 1. (Devamı). Yağmur Yağdırma Ritüellerinin İnsan Zihninde Kadınla Erkeğin Cinsel Birlikteliğini ve Bu Birlikteliğin Sonucunda Ortaya Çıkan Bolluğu, Bereketi Simgelemesinin Dizilere Yansıması

Fotoğraf 2. Yağmur Yağdırma Ritüellerinin İnsan Zihninde Kadınla Erkeğin Cinsel Birlikteliğini ve Bu Birlikteliğin Sonucunda Ortaya Çıkan Bolluğu, Bereketi Simgelemesinin Dizilere Yansıması²

Âşık Veysel'in türkülerinde ise toprak hiçbir zaman ihanet etmeyen, her zaman sadık, ne yaparsan yap sana yine de istediğini veren bir sevgili, bir kadın ve adeta bir

² <http://www.koretvizle.com/splash-splash-love-1-bolum.html>, 03.03.2019

ana olarak betimlenmiştir: “Dost dost diye nicesine sarıldım / Benim sâdik yârim kara topraktır / Beyhude dolandım boşa yoruldu / Benim sâdik yârim kara topraktır / Nice güzellere bağlandım kaldım / Ne bir vefa gördüm ne fayda buldum / Her türlü isteğim topraktan aldım / Benim sâdik yârim kara topraktır / Koyun verdi kuzu verdi süt verdi /Yemek verdi ekmek verdi et verdi / Kazma ile döğmeyince kıt verdi / Benim sâdik yârim kara topraktır / Karnın yardım kazmayınan belinen / Yüzün yırttım tırnağınan elinen /Yine beni karşıladı gülünen / Benim sâdik yârim kara topraktır / İşkence yaptıkça bana gülerdi / Bunda yalan yoktur herkes de gördü / Bir çekirdek verdim dört bostan verdi / Benim sadık yârim kara topraktır / Havaya bakarsam hava alırım / Toprağa bakarsam dua alırım / Topraktan ayrılısam nerde kalırım / Benim sâdik yârim kara topraktır / Her kim ki olursa bu sırra mazhar/ Dünyaya bırakır ölmez bir eser/ Gün gelir Veysel'i bağrına basar/Benim sâdik yârim kara topraktır. İnsan zihni yağmur yağdırma ritüellerinde toprağında tıpkı bir kadın gibi döllenenek ürün verebilmesini çeşitli simgeler kullanarak anlatmaya çalışmıştır. Bu durumda toprağın ürün verebilmesi için toprağı dölleyen bir tohum olmalıdır ki bu da yüzyıllardır su ile özdeşleşmiştir. Yazılı kaynaklardan ve KTBAEGMBBM'den tespit edilen malzemeler herhangi bir değişiklik yapılmadan çalışmaya eklenmiştir. Çalışmanın sonunda kaynaklar ve ekler kısmı yer almaktadır. Ekler kısmında Türkiye coğrafyasında yapılan yağmur yağdırma ritüellerinin haritası tablo içerisinde verilmiş; KTBAEGMBBM'de yer alan yağmur yağdırma ritüellerine ait slâyt ve fotoğraflar da bu başlık altında yer almıştır.

Ekler bölümünde yer alan tabloda Türkiye'de icra edilen yağmur yağdırma ritüelleri, illerine göre; “yağmur duası öncesi”, “yağmur duası sırası”, “yağmur duası sonrası”, “yapıldığı yer ve yıl” ve kaynak bilgileri verilerek bir harita çıkarılmıştır. Tabloda ayrıca çocukların yaptıkları oyunumsu yağmur yağdırma ritüelleri de her ilin içerisinde ayrı bir başlık altında verilmiştir. Bu çalışma ile ilgili literatür taramasında

TFA, TF, THKD, MF, Folklor/Edebiyat dergileri taranmıştır. Ayrıca çok sayıda süreli yayın incelenerek bu eserde kullanılmıştır.

Yağmur yağdırma ritüellerinde uygulanan motiflerin mitolojilerle ilgisinin anlaşılabilmesi ve ortaya konabilmesi için fakültelerdeki sözü edilen bölümlerin akademisyenleri ile görüşülmüştür. Uygulamaların farklı dinlerde yerinin anlaşılabilmesi için İlahiyat Fakültelerinin ilgili bölümleri ile iletişime geçilerek bu bölümlerin doktora derslerine katılım gerçekleştirilmiştir. Böylece motiflerin mitoloji, sanat tarihi, dini kaynaklar, dini hayat, halk edebiyatı, mitoloji gibi farklı alanlarda ne anlama geldiğinin anlaşılması sağlanmıştır. Sözü edilen motiflerin çözümlemesi yapılırken daha anlaşılabilir olması ve örneklendirebilmek adına Resim Heykel Müzesi ve Etnografya Müzelerine giderek görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

2.2. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde İnsanlar, Hayvanlar, Taşlarla İlgili

Uygulama ve İnanışlar ile Çocukların Yaptıkları Uygulamalar

2.2.1. İnsanlarla İlgili Uygulama ve İnanışlar

Yağmur yağdırma ritüellerinde insanların yaptıkları uygulamalar en temelinde hoca öndeliğinde namaz kılıp topluca dua etmektir. Dua esnasında avuç içleri yere bakacak şekilde tutulmaktadır. Şapkaları olanlar şapkalarını ters çevirmektedirler. Ayrıca yağmur yağdırma ritüelinden en az üç gün önce yetişkinler tarafından oruç tutulması istenmektedir. Toplanan kalabalık yağmur yağdırma ritüelini gerçekleştirmek için türbe, yatır veya mezarlıklara çıkarak dua eder, belirli sayılarda buraların etrafında dolaşırlar.

Büyüsel ağırlıklı yağmur yağdırma ritüellerinde yetişkinlerin yaptıkları uygulamaları Acıpayamlı şu şekilde aktarmaktadır (1963: 237-238) : “yeni evliler zorla suya batırılır”, “dua için gruplara genel olarak çobanlar da katılır”, ahali ve rençper, çift

ve üvendereleriyle birlikte ve imamların önderliğinde Çayır'a giderler, “birden fazla karısı olan kimselerin ayakkabıları ıslatılır”, dua alanında esnaf ve öğrencilerden, sağlıklı ve güçlü olan bir veya iki tanesi yakalanarak, değirmenin denizliğine bastırılır. Oradakiler, bu duruma, kahkahalarla gülerler. Değirmenin denizliğine bastırılanlar, ıslak olarak çıkarken, daha önce gülenler, hemen ciddileşip, tekbir çekerler, mezarlıktan bir tahta parçası alınarak sürekli akan bir derenin kenarında birden fazla evli bir evden alınan bir süpürgeyle bu tahtanın üzerine su atılır daha sonra, tahta parçası çocukları hiç ölmemiş bir kadına verilir. Bu kadın, tahta parçasını alıp, üç yol ağzında olan bir çeşmenin yalağına basar. Hiç erkek olmayan ailenin bir oklavası habersizce çalınır. Babasız bir çocuk, bu oklavayı kuyuya atar, cimri birinin çatısının yağmur oluğu habersizce alınıp suya atılır, iki evli adamın evinin oluğu çalınarak kuyuya atılır.

Görüldüğü üzere yetişkinlerin yaptıkları yağmur yağdırma ritüellerinde dini ve sihri uygulamalar birbirine geçmiş durumdadır.

2.2.2. Taşlarla İlgili Uygulama ve İnanışlar

Anadolu'da yağmur yağdırma ritüellerinde belirli sayıda taş toplama, bunları dille ıslatma veya ıslatmadan yalnızca dua okuyarak çuvallara doldurup dereye, kuyuya veya bir suya bırakma çok yaygın bir uygulamadır.

Taşlar eski dönemlerden itibaren insanların ilgisini çekmiştir. Özellikle farklı renklerde ya da farklı formlardaki taşlara bir kutsiyet atfedilerek bu tür taşların tanrılara ait olduklarına ya da dünya dışından geldiklerine inanılmıştır. Dolayısıyla insanlar tanrılara ait olan bu taşlar ile istediği büyüü veya arzuladığı şeyleri gerçekleştireceğine inanmıştır. Abdülkadir İnan kitabında, Türklerin büyük tanrısının, atasına yada taşını armağan ettiğinden ve bu sihirli taşla istediği zaman yağmur, kar, dolu yağdırdığından bahsetmektedir (1995: 160).

Kayaların ufalanması sonucu oluşan toprak, içinde bitki ve hayvan kökleri, su, ateş ve havayı barındırmaktadır. Dolayısıyla yaşam için gerekli neredeyse her şey kaya ve taşların içinde mevcuttur. Bu durumda insan zihninde taşların sembolik anlamlarının olması kaçınılmazdır. Örneğin Omphalos taşı Yunan mitolojisinde “dünyanın göbeği” anlamına gelmektedir ve dünyanın merkezini simgelediğine inanılmaktadır. Ayrıca Omphalos taşı bir yılanın çevrelediği sütun olarak temsil edilmiştir (Gardin ve ark., 2014: 455). Yunanca “göbek” anlamına gelen omphalos taşı Delphoi kentinde Apollon tapınağının içerisinde konik bir taş olup önceleri Python’un mezar taşıyken sonraki dönemlerde dünyanın merkezine işaret ettiğine inanılmıştır (Öztürk, 2016: 913). Bu taş dünyanın merkezini göstermektedir ve dünyanın merkezi dengenin de merkezidir. Dolayısıyla her şeyin merkezinde ve dengenin olduğu yerde bolluk ve bereket vardır. Bu taşın yer üstü ve yeraltının tüm enerjilerini içinde topladığına inanılırdı ve Grekler için bu taş üretkenliğin ve bereketin kaynağı olarak toprağı işaret eden bir sembol olmuştur. Nitekim Hikmet Tanyu Grekler’de verimlilik ve bereket tanrısı olarak kabul edilen Hermes’in taşlarla simgelendiğinden bahsetmektedir (1968: 14). Yine Tanyu’nun aktardığına göre Grekler yol ağızlarına, sınırlara yerleştirdikleri taşları kutsallaştırarak bu taşların ortasına tanrıyı simgeleyen bir sütun dikmiş ve bu sütunun yanına verimlilik, bolluk simgesi olarak tahtadan yapılmış fallus yerleştirmişlerdir (1968: 14-15).

Mısır, Sümer, Akkad, Babil, Hitit ve Friglerde de taşlara önem verilmekteydi. Taşlar büyü, fal, muska için kullanılmaktaydı. Hititler Tanrı Kumarbi’nin fırtına tanrısı ile savaşında kendisi değil de diyorit taşından yaratılmış oğlunun savaştığına ve bu taşın birçok savaşlar kazandığına inanmaktaydılar. Frigler için ana tanrıça Kibele’nin taşı çok önemli olmakla birlikte bir fetiş olarak kabul edilmiş ve daha sonraları anıt konumuna yükselmiştir. (Tanyu, 1968: 7-13).

Türk mitolojisinde ise yada taşı olarak karşımıza çıkan ve yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılan taş değişik isimlerle adlandırılmıştır (*akt.* Kobyay, 2014: 126):

“Yada taşını, Yakutça (Sata), Altayca (Cada), Kıpçak grubuna dair lehçelerde (Cay), Başkurtlar (Yay Taşı), Türkistan sahasında (Yada, Cada, Sata, Dâda taş veya Kara taş), Farslar (Seng-i Yeda ve Seng-i Yat), Araplar (Hacer-ül-mattar), Kazaklar “jay-tas”, Özbekler, Altaylar, Moğollar ‘yada’, Sahalar ‘saga’, Kırgızlar (cay taş) şeklinde adlandırmaktadır.”

Eski dönemlerden itibaren büyük saygı duyulan taşlar, mezar taşı veya dini saygı nesneleri olarak görülmüşlerdir. İnsanlar taşların Tanrılar ile aralarında bir aracı olduğuna inanmışlardır. Örneğin Nemrut Dağı’nda bulunan taş heykeller ve Stonehenge’deki daire şeklinde yerleştirilmiş taşlar bunun en bilinen örnekleridir. Taşların ufalanması sonucu oluşan toprak insan zihninde insanın ilk maddesidir. İlk insanın çamurdan yaratıldığıyla ilgili inanmalar ve anlatılar da tezimi destekler niteliktedir. Taş toprağın cisimleşmiş, ele gelebilen hali olarak insanı, doğurganlığı ve bereketi simgelemektedir. “Sabır Taşı” isimli Anadolu masalında sabır taşı bir insan, arkadaş veya dost gibi güzel kızın dertlerini dinlemekte en sonunda dayanamayarak çatlamaaktadır (Tezel, 1938: 108). Anadolu halk inançlarında sıkça rastladığımız taş olma, taşa dönüşme motifleri ve “Taş Bebek Efsanesi” insan zihninin taş veya kayaya insani özellikler yüklediğini gösterir niteliktedir. Taş Bebek Efsanesi’nde yıllardır çocuk sahibi olamayan bir kadını kocası terk ederek başka bir kadınla evlenir. Bunun üzerine kadın o kadar çok üzülüp acı çeker ki bir taş ustasından kendisine bir taş bebek yapmasını ister. Kadının tek bir dileği vardır bu taştan bebeğin gerçek bir bebek olması. Bu bebeği alıp kundakladıktan sonra sabahlara kadar ninniler ve dualar söyleyerek beşiği sallar: “Ak taş diye belediğim/ Seni haktan dilediğim/ Ak tülbende doladığım/ Mevlam sana bir can versin”. Tanrı kadının dualarını kabul ederek taşı canlandırır (Ülkütaşır, M. Şakir, 1938: 217-219). Taşın insan olabilme ihtimali üzerine söylenen bu ninni günümüzde hala Anadolu’da çok yaygın bir şekilde küçük çocukları uyuturken

söylenmektedir. Anadolu halk inançlarında yer alan taşa dönüşme motifinde ise topraktan gelen insan yine ilk şekline yani toprağa dönüşmektedir.

Fotoğraf 3: Kaybolan bebeğinin yerine bir taşı yıllarca bebeğinin yerine koyan bir annenin öyküsünün anlatıldığı “Yavrum” filminden bir sahne³

Anadolu halk inançlarında çok yaygın olarak kullanılan “taş ol”, “seni doğuracağıma taş doğursaydım”, “bağırma taş basarım” gibi ilenmeler de bilinçdışında taş ile insan arasında kurulan bağı gösterir niteliktedir.

Yukarıdaki ifadelerden hareketle insan zihninde ürün veren, içine bırakılan tohumu çoğaltarak bereketi sağlayan toprağın bir anlamda cisimleşmiş hali olan taş yağmur yağdırma ritüellerinde kadını simgeleyen motiflerden birisi olarak kullanmış olmalıdır.

Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde taşın suyla temas ettirilmesi en yaygın uygulamadır. İncelenen tüm ritüellerde taş toplanması ve suya atılması tespit edilmiştir. Bu taşlar bazen bir çuvala konulup bazen de doğrudan kuyu, dere veya suya atılmaktadır.

³ <https://www.izlesene.com.videoyavrum1970-tek-parca10247318> 03.07.2019

Tokat'ta duaya katılanlar ellerinde bulunan mendil, heybe, torba gibi şeylere taş toplayıp doldururlar, bu taşların sayısının yetmiş bin olması gerekir (Cinlioğlu, 1961: 2304). Toplanan taşlar dulanıp dille ıslatılır ve bir çuvalın içine konarak suya bırakılır. Savur'da yağmur yağmayıp kuraklık olduğu zamanlarda yedi bin küçük taş toplanır ve her birine ayet okunur (Adal, 1961: 2366). Dua okunan taşlar yağmur yağması için suya atılır sonrasında tekrar dua edilir. Kastamonu'da duanın bitiminde fasulye büyüklüğünde yetmiş bin taş toplanır, hepsine ayrı dua okunur, bir çuval içine konularak bağlanır ve akarsuya bırakılır (Candan, 1961: 2342). Şayet yağmur yağmaya başlarsa çuval hemen sudan çıkarılır. Ankara Horan'da dört veya beş bin taş toplanır (Turgay, 1961: 2415). Samsun'da yağmur yağdırma ritüelinden beş veya altı gün önce dere kıyısından kırk bin küçük taş toplanır derde yıkanır ve her taşa ayet okunup dille ıslatıldıktan sonra bu taşlar çuvallara doldurularak derenin içerisine bırakılır (Şişman, 2017: 86-92). Şişman'ın aktardığına göre taşların dışında bir kiremit hoca tarafından okunduktan sonra da dere kenarına bağlanmaktadır (2017: 86-92).

Görüldüğü üzere tüm uygulamalarda taş (aslında toprak) suyla temas ettirilmektedir. Bilinçdışından dışarıya kadının simgesi olarak çıkan toprak dille ıslatılarak veya suya atılarak dölleme; kadın ile erkeğin cinsel birlikteliği taklit edilerek "su toprağı dölleyendir" metaforu üzerinden verimlilik ve bereket dilenmektedir. Toplanan küçük taşlar susuz kalmıştır, kurumuştur, kısır ve verimsizdir. Dölleme için tohum bırakacak olan suyla temasa geçmesi lazımdır. Dolayısıyla dille ıslatılarak ve suyun içine atılarak toprak (kadın) ve su (erkek) birleştirilmiş olmaktadır.

2.2.3. Çocukların Yaptıkları Uygulama ve İnanışlar

Anadolu'da yetişkinlerin gerçekleştirdiği yağmur yağdırma ritüelleri dışında çocuklar tarafından yapılan yağmur yağdırma ritüelleri de oldukça yaygındır. Çocuklar tarafından gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri de genellikle yetişkinler

tarafından organize edilmektedir. Büyüsel motiflerin hâkim olduğu uygulamada çocuklar hem dramatik oyun sergilemekte hem de yağmur yağdırma ritüelini gerçekleştirmektedir. Çocukların gerçekleştirdiği bu ritüellerde en yaygın uygulama çocukların yaptığı yapma bir bebek veya kuklanın evleri dolaştırılmasıdır. Yağmur yağdırma ritüelini gerçekleştirmek için toplanan çocuklar ağaç dalı, merdiven ya da süpürge den yaptıkları bir bebeği süsleyerek ev ev dolaştırırlar (Başgöz, 1967: 304). Bu bebek bazen tahta bir kepeçten yapıldığı gibi bitkilerle süslü sopalardan da yapılmaktadır. Çocuklar bir gelin gibi süslenen bu bebek ile evleri dolaşırken çeşitli tekerlemeler söyleyerek ev sahibinden yiyecek bir şeyler istemekte; evlerden de bu bebeğin üzerine su dökülmektedir.

Yağmur yağdırma ritüellerine erkek ve kadının cinsel birleşmesi sonucu üreme, neslin devamı ve dolayısıyla bereket, verimlilik simgesi üzerinden baktığımızda çocukların dolaştırdığı yapma bebek aslında yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan eşekbaşı yıkama pratiğinde olduğu gibi akla gelin, düğün gecesi ve dolayısıyla döllenmeyi getirmektedir. Çocuklar tarafından yapılarak dolaştırılan bu kuklaların kimi yerlerde merdivenden yapıldığını ifade eden Başgöz'ün (1967: 304) ifadesinden hareketle Freud'un rüyalarda görülen merdiven sembolünün her zaman cinsel ilişkiyi simgelediğini ifade etmesi tezim ile örtüşür niteliktedir (2016: 396). Çocukların dolaştırdıkları bu kukla (gelin) evlerden dökülen su ile döllenmektedir. O halde kukla, kadın simgesi olarak yağmur yağdırma ritüellerine dahil edilmiş olmalıdır.

Başgöz Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri ile Antik Mısır, Hitit, Yunan ve Roma'da yapılan mevsimlik festivaller arasında bir bağ kurarak bu ayinlerin verimli bir ürün elde etmek, doğurganlığı artırmak ve yağmur yağdırmak için yapıldığından bahsederek bu törenlerde bir süreliğine ortadan yok olmuş veya öldürülmüş tanrının kuklalarının bir ırmağa kadar taşınıp orada yıkandığını aktarmaktadır (1967: 304-305). Yine bir diğer örnek Mezopotamya'da tanrı Marduk'un

ahşaptan yapılmış iki heykeli tapınakta bekletildikten sonra bir ırmağa götürülür (Başgöz, 1967: 305). Bu ifadelerden anlaşıldığı üzere bereket amacıyla yapılan bu festivallerde bir veya iki kukla (veya heykel) taşınmakta ve bu kuklalar bir ırmağa götürülerek suyla temas ettirilmektedir. Frazer Mingrelia'da kutsal bir tasvirin yağmur yağmadığı zamanlarda suya batırıldığını, Navarre'da ise St. Peter'in tasvirinin yağmur duası için nehre daldırıldığını anlatmaktadır (1991: 16).

Oyuncaklar ile tanrıların, tanrılar ile çocukların arasında bir ilişki olduğu açıktır. Nasıl ki eski dönemlerde minik kuklalar tanrı simgesi olarak yağmur yağdırma ritüellerinde dolaştırılıyorsa sonraki dönemlerde çocuklar da yetişkinler için tanrı simgesi olarak ritüele dahil edilmiş olmalıdır. Dolayısıyla insan üreme arzusunu dile getirmek için zihninde tanrı simgesi olarak tasavvur ettiği çocukları bir bereket töreni olan yağmur yağdırma ritüelinde yağmur için ev ev dolaştırmaktadır. Tanrılar ile çocuk oyuncaklarının ilişkilendirildiğine dair örnekleri Eski Mısır arkeolojik kanıtlarında da görmek mümkündür. Eski Mısır bilimciler kadın mezarlıklarında doğurganlığı simgeleyen kürek şeklinde yapma bebeklere rastlamışlardır (Remler, 2010: 147). Anlaşıldığına göre bu bebekler öteki dünyada doğurganlığın devam ettirilebilmesi için kadın mezarlarına bırakılmaktaydı. Ayrıca Antik Roma'da genç kızlar evlenecekleri zaman oyuncak bebeklerini bereket tanrıçası Artemis'in tapınağına bırakmaktadırlar (Donna, 2006: 258).

Yağmur yağdırma ritüellerinde çocukların taşıdığı bu kuklalar akla Mezopotamya akitu bayramını getirmektedir. Bu bayram Nisan ayında yapılmakta ve bereket tanrısı Tammuz ile Tanrıça İnanna'nın (İstar) kutsal evlilikle birleşmesi temsil edilmektedir. Tören boyunca taşınan tanrı heykelleri bir tapınağına veya bir kanal yakınına getirilerek kutsal evlilik İstar rahibelerince canlandırılarak, kurbanlar kesilip yemekler yenilmektedir. (Ökse, 2006: 53).

Yukarıda verilen örneklerden hareketle denilebilir ki kukla eski toplumların mitlerinde tanrı ve dolayısıyla aslında insanın kendisini simgelemektedir. Bereket festivallerinde taşınan kuklalar bir nehre atılarak cinsel birleşmeyi ve nihayetinde üremeyi simgeleyen bir nesne olarak kullanılmış olmalıdır. Görüldüğü üzere farklı mitolojilerin bereket festivallerinde yer alan bu kuklalar insan zihninin dışı vurum şeklidir. Nitekim Saydam mit, masal ve halk hikâyelerinin kolektif bilinçdışının yaratımları olduğunu ve üyesi olduğu toplumun kişiye sunduğu, yüzyıllardır yaşanmış, deneyimlenmiş zihin modellerini sahnelediğini ifade etmektedir (1997: 7). Dolayısıyla kuklalar insanın biçim değiştirerek bilinç düzeyine çıkmış halidir.

Çocukların gerçekleştirdiği yağmur yağdırma ritüellerinde dolaştırdıkları kuklaya verilen isimler de tezimi desteklemesi açısından oldukça önemlidir. Başgöz Anadolu'da yapılan yağmur yağdırma ritüellerini beş kümeye ayırarak; çocukların yaptığı yağmur yağdırma ritüellerini “Çocukların yağmur gezmesi, ya da Çömçe Gelin” başlığı altında sınıflandırarak bu uygulamada çocukların dolaştırdıkları bebek, kukla veya sopaya verilen isimleri; su gelini, yağmur gelini, yağmur kızı, hucrik, çömçecik, bodi bostan çömçe gelin, kepçecik, godu godu kepçe gelin, gode, dodu, bodi bodi, çullu, çullu kadın, gelin guk olarak aktarmaktadır (1986: 13). Görüldüğü üzere bebeğe verilen isimlerin “gelin” veya “kadın” şeklinde olması bu bebeğin aslında kadını simgelediği tezimi güçlendirmektedir. Nitekim İnan Gaziantep'te derlediği yağmur yağdırma ritüelinden bahsederken çocukların dolaştırdığı “kadın kuklası”ndan bahsetmekte ve bu kuklaya “gelin gok” veya “çömçe gelin” dendiğini söylemektedir. Ayrıca çocuklar bu bebeği dolaştırırken evlerin önüne geldiklerinde: “Çömçe gelin ne ister/ Çömçe gelin su ister/ Ver Allahım ver/Yağmur ile sel” şeklinde tekerleme söylemektedirler. (1987: 480-481). Buradaki su insan zihninde erkektir ve gelini döllemesi arzu edilmektedir. Nihayetinde “gelin bebek” üzerine dökülen suyla döllemekte ve bu şekilde çocuk, ürün, bereket, bol hasılat dilekleri dilenmektedir.

Anadolu yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan yapma bebek veya kuklalar tahta parçaları veya ham maddesi ahşap olan nesnelere yapılmaktadır. Bereket, bolluk ve üremeyi simgeleyen ağaç motifi akla Hayat Ağacını getirmektedir. Türk mitolojisinde bu ağaç dallarında çocukların ruhu oturur şekilde, dibinde ise bir yılan ile tasvir edilmektedir. İnsan zihninde ağaç, köklerinden dolayı toprak ile ilişkilendirilmiş olmalıdır. Ağaç sulandıkça yaprakları yeşerecek ve meyve verecektir. Nitekim Kelime Erdal makalesinde Muş yöresinde çocuklar tarafından gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelini oyun olarak adlandırmakta; ritüelde tahta bir çömçe ya da bir araya getirilen çubuk şeklindeki tahta parçalarının çeşitli bez parçaları ile süslenecek gelin haline getirilip çocuklar tarafından ev ev dolaştırıldığından bahsetmektedir (2019: 29-40).

Dilaver Düzgün, *Erzurum Köy Seyirlik Oyunları*'nda Erzurum'da çocukların toplanarak bir süpürgeyi gelin gibi giydirip süslediklerini ve bu bebeğin uzun bir çubuğa bağlandığından bahsetmektedir. Ayrıca Bünyan/Kağın'da bebeğin, biri uzun, diğeri kısa olan iki çubuğun artı biçiminde birbirine bağlanmasıyla, Kağızman, Göle, Ağrı, Kars ve çevresinde süpürge, Harkaçığı ve Aşağıçıyanlı köylerinde bir ağaç kepeçten yapıldığını açıklamaktadır. Hazırlanan bebekler bir gelin gibi süslenecek çocuklar tarafından dolaştırılmaktadır. (1999: 76-84).

Folklor araştırmalarından elde edilen verilere göre, Müslüman olan Türklerin halk tabakasında şamanlığın ağaç ve dağ kültürünün derin izlerine rastlanmaktadır (İnan, 1991: 255). İnan Başkurtlarda ağaç kültüründen bahsederken yağmur dualarını bir kayın ağacının yanında yaptıklarından bahsetmektedir (1991: 257).

Anadolu'da dileği olanların ağaçlara çaput bağlaması çok yaygın bir inanıştır. Bu durumu İnan "Kırlarda tek başına biten bir ağaç ya da bir pınar ya da büyük bir taş (kaya) bulunursa kısır kadınlar bunları ziyaret eder, kurban keserek orada geceyi geçirirler" şeklinde ifade etmektedir (1991:258).

Anadolu'da gerçekleştirilen çocukların yaptığı yağmur yağdırma ritüellerinde çocukların dolaştırdığı ahşaptan yapılmış bu kuklalar aslında zihinde kadın ile erkeği simgelenmektedir. Nihayetinde bu kuklaların çocuklar için değil yetişkinler için olduğu çok açıktır. Eski dönemlerde iki tane dolaştırılan kuklalar daha sonraları tek kukla olarak tören boyunca taşınmaya başlamış ve gelin gibi süslenmişlerdir. Kukla bilinçdışında aslında bir insandır ve gelindir. Süslenen bu gelin bu törenden sonra üzerine su dökülme simgesiyle erkek tarafından döllenecektir. İnsan biçim değiştirmiş, dalların, ahşabın veya tahtadan yapılmış bir kepçe gelinin içine saklanmış artık. Üreme, çoğalma, neslin devamı ile ilgili tüm arzuları yağmur yağdırma ritüellerinde çocuklar tarafından ev ev dolaştırılarak üzerine su dökülen tahtadan yapılmış bu kuklaya yüklenmiştir.

2.2.4. Hayvanlarla İlgili Uygulama ve İnanışlar

Yağmur yağdırma ritüellerinde bazı hayvanların kendilerinin bazılarınınsa yalnızca kafataslarının kullanılması oldukça yaygındır. Bu hayvanlar bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte en yaygın olarak kullanılanlar aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

2.2.4.1. Yağmur Duası ve Eşek

Anadolu'da kurak geçen dönemlerde yağmur yağmasını sağlamak için yapılan yağmur yağdırma ritüellerinde pek çok hayvan kullanılmaktadır. Bu hayvanlardan birisi de eşektir. Yağmur yağdırma ritüellerinde bu hayvanların kullanılmasının nedeni muhakkak insan zihninin kendilerine yüklediği anlamlar çözümlendiğinde daha anlaşılır olacaktır.

Eşek tarımla uğraşan topluluklarda iş gücü anlamında ve binek hayvanı olarak her zaman en büyük yardımcılarından birisi olmuştur. İnatçılığından dolayı “eşek inadı” çalışkanlığından dolayı “eşek gibi çalışmak” deyimlerini literatüre kazandırmıştır.

2.2.4.1.1. Folklorde Eşek

Bazı hayvanlar insana hem bu dünya da hem de kutsal diyarlarda yol göstericidir, bu hayvanlar insanlar için tüm kapıları açabilme kutsallığına (gücüne) sahiptir. Şamanlar da bir hastayı iyileştirirken veya ruhlar âlemine geçerken, ritüellerini yerine getirirken hep bu hayvanların kutsallığından faydalanmışlardır. Bu hayvanlar kimi zaman at, yılan veya kurbağa olurken bazen de bunların kafatasları, ağaçtan ya da çamurdan kuklaları olabilmekteydi.

Kadınla erkeğin cinsel birlikteliğini ve bu birlikteliğin sonucunda ortaya çıkan bolluğu, bereketi ifade etmek ve gerçekleşmesini sağlamak amacıyla yapılan yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan sembollerden en dikkat çekici olanlarından birisi eşektir. İnatçılığı, sesi, cinsel organı ile pek çok halk anlatısında, mitoloji ve güzel sanatlarda karşımıza çıkmaktadır.

2.2.4.1.2. Mitolojide Eşek

Yağmur yağdırma ritüellerinde eşeğin kullanılmasının nedeni eşeğin mitolojik kökenli olmasından kaynaklanmaktadır (Öztürk, 2009: 805). “Mitolojide eşek ile sembolize edilen Priapos’un ereksiyon halinde fallusla yapılmış tasvirleri kapılara uğursuzlukları kovması ve refah getirmesi için konurdu. Onuruna yapılan kutlamalar şehvet içerirdi. Bu kutlamalarda sembol olarak fallus kullanılır ve eşekler kurban edilirdi” (Gardin ve ark., 2014: 500).

Yunan- Roma Mitolojisinde Eşek

Eşek, Roma-Yunan mitolojisinde Priapos'un simgesi olarak görülmektedir. Yunan mitolojisinde Priapos'un, çiftlik hayvanları, meyve bahçeleri ve fallusun koruyucusu olan bereket tanrısının adı olup, Apharodite ile Dionysos'un oğlu olduğuna inanılmaktadır. Romalılar adına 80 şiirden oluşan *Carmina Priapea* literatürü oluşturmuş, al ve çok büyük olan erekte penisiyle tasvirlenmiştir. İri penisinden dolayı eşekler Priapos'un simgesi sayılmıştır (Öztürk, 2009: 805). Aphrodite sakat doğduğu için dağlara bırakmış, orada Priapos'u bereketin getiricisi olarak gören çobanlar büyütmiştir (Boyana, 2004: 34-35).

Boyana'nın aktardığına göre Priapos heykelleri çoğunlukla iki eliyle ya da tek eliyle kıyafetini veya kürkünü yukarıya doğru kaldırmakta, hatta fallusu görünecek şekilde tasvir edilmektedir. Ayrıca Priapos verimliliği simgelemesi nedeniyle incir ağacı ile simgelenmektedir. Tasvirlerde vurgulanmak istenen fallus ve Priapos'un üreme gücüdür. Fallus bazen normal kimi zaman da aşırı derecede büyük tasvir edilmiştir. Priapos'un çok büyük olan fallusu araştırmacılara dahi konu olmuştur. Priapos'un bir diğer özelliği de kadınlara verimlilik, üretkenlik vermesidir (*akt.* Boyana, 2004: 36,37,39,40).

Görüldüğü gibi zaman içerisinde bir şekilde Priapos'un yerini sembolik olarak eşek almıştır. Nitekim Azra Erhat da Priapos'un zamanla eşek ile sembolize edilmesini günümüzde kutlanan Vesta bayramıyla ilişkilendirerek açıklamaktadır (1972: 325):

“Bağları, bahçeleri kem gözlere karşı koruyan bu tanrının en göze çarpan niteliği phallosu, yani erkeklik uzvuydu. Yamrı yumru bir adamcık olarak imgelenen Priapos'un phallosu neredeyse kendisi kadar uzun ve yukarıya doğru kıvrık olarak gösterilirdi. Bununla bereketi simgeler ve bitkilere erişilecek bir örnek diye dikilirdi. Bu haliyle Dionysos alayına girmiş ve onun alayında bir eşek üzerinde canlandırılması şöyle açıklanır:

Bir Bakhos töreni sırasında Priapos çok içmiş ve alayda rastladığı bir nymphe'ya aşık olmuştu. Gece yanına sokulup tam muradına ermek üzereyken bir eşek anırmış kız uyanmış ve kaçmış. Vesta bayramında eşeklerin çiçek çelenkleriyle süslenmesi de oradanmış.”

Priapos'un kutsal hayvanlarından en önemlisinin eşek olduğunu ifade eden Boyana üretme gücünden dolayı Hellespontos bölgesinde Priapos'a eşek kurban edildiğinden ve eşeğin bu gücü erkeklik organının iriliği ve anırmasıyla aldığından bahsetmektedir. Aynı yere göçen Grekler, eşek kurbanı kabul etmişler, ancak bu adet büyük olasılıkla daha sonraları devam ettirilmemiştir (akt. Boyana, 2004: 42). Priapos'un eşek ile simgelenmesinin sebebi hiç şüphesiz eşeğin oldukça büyük olan cinsel organıyla ilgili olmasından kaynaklanmaktadır. Boyana yine bu konuya dikkat çekerek Priapos'u, cinsellik ve bereket ile aşağıdaki cümlelerle ilişkilendirmektedir (2004: 44):

“Priapos tam olarak phallosun tanıtıcısı olmuştur. Roma döneminden itibaren Priapos, her şeyden önce her iki cins için bedensel sevginin tanrısı olarak tapınılmıştır. Tanrı, cinsel güce ait iyileştirici özelliğe sahiptir. O öncelikle kadınların ve bunun yanı sıra fahişelerin koruyucusu olarak görülür. Ama O'nun işlevi bitkisel bereketi ve cinsel arzu alanlarını aşar, tüm kötülüklere karşı koruma sağlar ve maddi bolluğu temin eder. Bu kapsamlı koruma ve bolluk fonksiyonları Priapos'u sonraki gelişimi sırasında tabiatın simgesi olmasına, hatta aynı zamanda dünyanın yaratıcısı olarak değerlendirilmesine neden olmuştur.”

Böylece çok büyük olan fallusu nedeniyle üremenin, doğanın ve bereketin dolayısıyla hasadın sembolü haline gelen Priapos *Larousse Semboller Sözlüğü*'nde “Ölçüsüz bir cinsel organla donatılmış bereket tanrısı” olarak tanımlanmaktadır (Gardin ve ark., 2014: 500). Kurak geçen mevsimlerde uzun zamandır tarlası için yağmur

bekleyen insanoğlu elbette ki çok fazla ürün isteyecektir. Bu da ancak yağmurların yağmasıyla mümkün olacaktır.

2.2.4.1.3. Manilerde EŞek

Anadolu'da yağmur yağdırma pratikleri içerisinde karşımıza çıkan eşek manilerde erkeği ve erkek organını simgelemek için kullanılan çok yaygın bir simgedir : “Giden eŐekli oğlan/ Beli fiŐekli oğlan/ İŐaretten anlamaz/ EŞek kafalı oğlan”; “Masa üstünde keklik/ Kızlar giyer eteklik/ Kızlarda kabahat yok/ Erkekler de eŐeklik”, “MaŐa maŐaya benzer/ MaŐa ŐiŐeye benzer/ Şu köyün oğlanları/ ölmüş eşeğe benzer”. Son maninin ilk iki dizesinde maŐa ve ŐiŐe fallik simgelerdir dolayısıyla erkeklide, erkeklik organına cinsel anıştırma yapmaktadır. Seyfi Karabaş *Bütüncül Türk Budun Bilimine Doğru* isimli çalışmasında Başgöz'e atıfta bulunarak manilerin, toplumsal yaşam yüzünden baskı altında tutulan duyguları dile getirdiklerini söyleyen Başgöz'n aynı zamanda, manilerin içeriklerine değgin bir görüŐü de ileri sürdüğünü söylemektedir (1981: 63). Ayrıca Karabaş toplumsal baskılardan dolayı duygularını açık bir Şekilde ifade edemeyen bireyin niyetini ilk dizede simgesel anlamlarla hazırlık yaptığını Şu Şekilde ifade etmektedir (1981: 63):

“Maniler, bireylerin içinde bulunduğu toplumsal koŐulların baskılarına karŐın, ikinci yarılarında açıkça dile getirilen nesnel sevgiye iliŐkin duygulara uygun ortamların birinci yarılarında yaratmak iinin türlü simgesel anlatımlarla yazımsal yöntemlerden yararlanıyorlar.”

Görüldüğü gibi bilinçdışının yardımına yukarıdaki örneklerde olduğu gibi manilerin yetiŐtiđi açıktır. Bilinçdışı anlatmak istediğini semboller yardımı ile eşeğe yükleyerek manilerde ifade etmiştir.

2.2.4.1.4. Deyimlerde Eşek

Eşeğin olağanüstü büyüklükteki cinsel organı deyimlerde; “Adam sandık eşeği, anlımıza değdi taşağı”, “Eşek ölecek de ters dönecek de (s).ki güneş görecek”, “Eşek ölecek(s).ki gülecek, “Nerede eşeğin (s).ki, nerede pirenin g.tü” gibi örneklerde görülmektedir.

2.2.4.1.5. Fıkralarda Eşek

Eşeğin büyük penisi aşağıdaki fıkra örneklerinde de karşımıza şu şekilde çıkmaktadır:

“Şanlıurfa’lı ağanın biri dünyayı gezip göreyim demiş. Her yolculuğundan sonra köylüyü kahvede etrafında toplayıp, gezip gördüklerini anlatırmış. Köylü başlamış sormaya: ‘Ağam bu sefer nere gettin?’ Ağa: ‘Afrike’ye gitmişem’, köylüler: ‘Ağam Afrike’de ne yaptın?’ Ağa: ‘Safariya çıkmışem’, köylüler: ‘Hele bu sefari ne ola ki?’, ağa: ‘Hele arabaya biniysen, araziye ovaya çıhiysen, bi heyvan göriysen, peşinden arabayı süriysen, heyvana yetişip tüfek ile vuriysen’ demiş. Köylüler: ‘Ağam sen hiç heyvan vurdiin?’ Ağa: ‘Heee vurdim’ demiş. Köylüler: ‘Ne vurdin?’ diye sormuşlar, Ağa: ‘Zebra vurdim’ demiş. ‘Ağam hele bu zebra ne ola ki?’ diye sormuşlar. Ağa: ‘Eşeği biliysen?’ Hee. Aha eşeğin siyah beyaz çizgili olani. Aboooov... Ağam başka ne vurdin? Zurefa vurdim. Hele bu zurefa ne ola ki? Eşeği biliysen? Hee. Aha o eşeğin bacakları iki metre, boynu üç metre olani. Abovvv.. Ağam başka ne vurdin? Gergedan vurdim. Hele bu gergedan ne ola ki? Eşeği biliysen? Hee. Aha o eşeğin derisi biraz kalın olani, bir de burnunda iki tane boynuz var. Aboooov..Ağam başka ne vurdin? Piton vurdim. Ağam

bu piton ne ola ki? Eşegi biliysen? Heee. Eşegini biliysen? Heee. Aha onun dört metre olani ama eşek yoktur.⁴”

Görüldüğü üzere diğer hayvanların başka fiziksel özellikleriyle benzetme yapılırken eşegin büyük penisi ile zürafaya benzerliği anlatılmaya çalışılmıştır.

2.2.4.1.6. Dini Kaynaklarda Eşek

Eşegin cinsellik, cinsel birleşme ile simgelendiğine bir örnekte Mevlana’da görmekteyiz. Hocaoglu’nun aktardığına göre⁵ Mevlana’nın Kuranı Kerim’de geçen seslerin en çirkininin eşek sesi olmasıyla ilgili talebelerine verdiği açıklama şu şekildedir:

”Her hayvanın kendisine mahsus bir zikri, tesbihi, iniltisi vardır. Mesela devenin böğürtüsü, aslanın kükremesi, av hayvanlarının inlemesi, sineklerin vızıltısı, arıların uğultusu onların zikirleridir. İnsanların tesbihi ve zikri olduğu gibi gökteki meleklerin de vardır. Hâlbuki biçare eşek sadece iki vakitte anırır. Birisi, cinsi yakınlık istediğinde, diğeri acıktığında. Demek ki eşek, şehvetinin ve boğazının esiridir. Gönlünde Allah'a ait bir dava, bir sevda bulunmayan, sadece midesini ve şehvetini düşünen birisinin sesi Allah katında eşek sesi gibidir veya daha aşağıdır.”

Görüldüğü gibi yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan eşek rastgele seçilmemiş aksine olağan üstü büyüklükteki cinsel organı nedeniyle insanlar bu hayvanı aslında bir bereket töreni olan yağmur yağdırma dualarında kullanmışlardır. Ne kadar çok cinsel birliktelik o kadar çok doğum demektir dolayısıyla doğa da böyledir. Doğanın çok daha fazla ürün vermesi için eşek kullanılarak eşek bir şekilde cinsel birlikteliği simgelemiştir.

⁴ <http://www.kayseriolay.com/safari-h35878.htm>, 18.10.2018.

⁵ <http://www.bedirhaber.com.19213>, 05.02.2018.

2.2.4.1.7. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Eşek

Eşeğin kullanıldığı yağmur yağdırma ritüellerinde temelde üç farklı uygulama görülmektedir. Bunlar; eşeği gelin etme (eşeğe gelinlik, yaşlı kadın kıyafeti, kadın yeleği veya *en güzel kadın elbiseleri* giydirme), eşeğe kız çocuğu bindirme ve eşeğin başının yıkanmasıdır. Eşekle ilgili yapılan bu pratiklerin tamamı kadınlar ve kız çocukları tarafından gerçekleştirilmektedir.

Eşeği Gelin Etme

Yağmur yağdırma ritüelinde eşeğe gelinlik veya en güzel kadın elbisesi giydirilmesi pratiğini Erzurum'dan (Başar, 1972: 208) Çorum, Amasya ve Sinop'a (Acıpayamlı, 1963: 20-33; Başgöz, 1986: 14; Aslıhak, 2002: 25) kadar farklı illerde gözlemlemek mümkündür.

Çorum'da yapılan yağmur yağdırma ritüelinde eşeğe giydirilen kıyafetin en önemli parçası kadın yeleğidir (Aslıhak, 2002: 25). Kıyafete eşlik edecek biçimde eşeğe çingirakta takılır; çingırağın takılması, eşekle birlikte evleri dolaşan gurubun evlere yaklaştığı esnada ev sahiplerinin eşeğin ve dolayısıyla gurubun eve gelişini duyması içindir. Bu sayede ev sahibi de kendi hazırlıklarını yapmaya başlamaktadır (Aslıhak, 2002: 25).

Eşeğe Kız Çocuğu Bindirilmesi

Anadolu'da farklı bölgelerdeki yağmur yağdırma pratiklerinde eşeğe kız çocuğu bindirilmektedir. Çorum'da eşeğe özellikle fakir olan bir kız çocuğu bindirilir (Acıpayamlı, 1963: 20-33). Eşeğe özellikle fakir bir kız çocuğunun bindirilmesi, yağmur duası yapılacak alana özellikle kuzulu koyunların, çocuklu annelerin çıkarılması

ve duaya başlandığı anda kuzuların koyunlardan çocukların annelerinden ayrılarak ağlatılması ve meletilmesi suretiyle dramatik bir ortam oluşturulup duanın ve yakarmanın ölçüsünün artırılması ile aynı anlama gelmektedir. Bu şekilde acındırma ve yakarışın şiddetinin daha da artacağı düşünülmüş olmalıdır. Sami Kılıç köydeki yağmur yağdırma uygulamalarında, köyde yapılan yağmur yağdırma ritüellerinde, yağmur büyüü ya da benzetmeli büyü niteliği taşıyan ögelere de rastlanıldığını şu şekilde ifade etmektedir (2011: 512):

“Önceden bahsettiğimiz, Sedat Veyis Örnek ve James G. Frazer’ın bu konuda vermiş oldukları bilgilere göre, köydeki yağmur gelini yanında bulunan ve eski çuval giydirilmiş erkek çocuğuna su serpilmesi, koyun ve kuzuların birbirlerinden ayrılarak meleşmelerinin sağlanması uygulamaları ile yılan yakıldığında yağmurun yağacağı inancı büyüsel fenomenler olarak karşımıza çıkmaktadır.”

Diğer bir izahı ise yeryüzü anne koyun ile simgelemiş olmalıdır. Yeryüzünün hasat ve bereket için suya ihtiyacı vardır. Yine aynı şekilde eşeğin üzerindeki fakir kıza gerekli olan şey zenginliktir, zenginlik ise bereket ile bereket hasat ile hasat ise ancak yağmur ile mümkün olabilmektedir.

Eşek Başı Yıkama

Yağmur yağdırma pratikleri içerisinde yer alan bir diğer uygulama eşekbaşı yıkamadır (Başar, 1972: 208). Çorum'da ise eşeğin başından aşağıya su dökülmektedir (Aslıhak, 2002: 25) Kadın kıyafetleri giydirilmiş eşeğin başının su dökülerek yıkanması sembolik olarak kadın ile erkeğin birleştirilmesidir.

Ağrı'da küçük çocuk ile bir kadın, eşeği dere kıyısına veya köy çeşmesine götürürler. Çocuk eşeğin üzerinde giderken diğer çocukları bunları takip ederler. Çocuk eşeğin başına su döker, kadın da eşeğin başını yıkar (*akt.* Kobyay, 2014: 350).

Anlaşılabacağı üzere yağmur yağdırma pratiklerinde kullanılan eşek, arkasında yatan sembolik anlamı bilinmeden hiçbir anlam ifade etmemektedir. Ateş mitolojilerde sözü edilen bazı hayvanların belirli mitik hayvanlar olduğunu ve sembolik şifrelerle dolu olduğunu belirttiği ifadesi şöyledir (2014: 23):

“Ancak, mitolojilerde adı geçen ve sembolik kompozisyonlarda temsil edilen bu hayvanlar, anlatıda görüldüğü gibi algılandığında içinden çıkılmaz bir durum oluşur. Hatta ne anlatıldığını anlayamayız. Zira bu anlatıların içerikleri, adı geçen hayvanların temsil ettikleri anlamlarda ve yüklendikleri rollerde saklıdır. Sonuç olarak bir takım anlamlarla donatılmış olan hayvan ve bitki öğelerinin aralarında gizlenen sembolik kavramlar deşifre edilmediğinde anlatı, mantığı zorlayan bir saçmalıklar yumağına dönüşür.”

Günümüzde uygulanan yağmur yağdırma pratiklerinde kullanılan eşeğin sembolik anlamını bildiğimiz takdirde pratiğin daha anlaşılır olacağı açıktır. Aksi takdirde “yaşadıkları adalarda yılan benzeri hiçbir canlı bulunmadığı halde adada yaşayan insanların bir yılan tanrıya tapınmaları” nasıl açıklanabilirdi (*akt.* Ateş, 2014: 20).

Sonuç olarak İnsanlık için neslini devam ettirebilme, üreme her zaman vazgeçilmez olmuştur. Bu arzusunu açık bir şekilde ifade edemediği zamanlarda yardımına semboller yetişmiştir. Gerçekleştirdiği ritüellerine bu sembolleri yerleştirerek bir anlamda kendi dürtü ve arzularını ifade etmiştir. Yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan hayvanlara bu şekilde bakılıp yorumlandığında daha anlaşılır olacaktır.

2.2.4.2. Yağmur Duası ve Kurbağa

Kurbağa yumurtadan çıktığı andan itibaren sürekli bir değişim döngüsü içerisinde olduğundan tarih boyunca hem su hem de toprak hayvanı olarak kabul edilmiştir. Yumurtadan çıktığında suyun içerisinde ve daha sonra dönüşümünü gerçekleştirerek karaya (toprağa) çıkmaktadır. O halde bu hayvanın hem su hem de toprak arasında bir köprü vazifesi gördüğü hiç şüphesizdir:

“Kimi hayvanlar, örneğin: kurbağa, kaplumbağa, kirpi, midye, istiridye, v.b. üzerine dinlik bir yargı olmadığı halde halkın göreneklerinde, zaman zaman din adamlarının da bu konularda yürüttükleri hükümlerin etkisiyle, yenilmesi hoş görülmeleyen nesnelere sayılmıştır. Ama bunlardan birçoğunun kimi hallerde, örneğin hastalıkları sağaltma, tılsım, büyü gibi işlemlerde kullanıldığı da görülür (Boratav, 1994: 56).”

Kurbağanın yağmur yağdırma pratiklerinde kullanılmasının diğer bir nedeni de çok yumurtlamasından dolayı doğurganlığı ve bereketi simgelemesinden kaynaklanmaktadır. Görüldüğü gibi üreme, ürün elde etme, bereket ve dolayısıyla hasat ile ilişkilendirilen yağmur yağdırma pratikleri içerisinde karşımıza çıkan kurbağa, Memetkul Corayev’in de belirttiği gibi su, yağmur gibi doğa nimetleri ile bağlı olarak kutsallaştırılarak efsanevî kurbağa şekli yavaşça verimlilik ve bereket simgesine evrilmiştir (*akt.* Demirci, 2015: 50).

Başgöz'ün yaptığı açıklamaya göre yapılan araştırmalar kurbağaların yumurtlama, çiftleşme ve bağırması arasında bir bağ olduğunu göstermiş ve aynı şekilde yağmurlu havalarda da bu durumla bağlantılı olduğunu açıklamıştır (1986: 19). Ayrıca, çok eski dönemlerden itibaren kurbağa; tarımla uğraşan Hindistan ve Çin ve gibi ülkelerin yağmur tanrısı olarak kabul ediliyordu. Çinliler gerçek kurbağaya veya tapınaklardaki kurbağa simgelerine tapınıyorlardı (Başgöz, 1986: 18).

Kurbağaların dini kaynaklar da su ile ilişkilendirildiği görülmektedir. Kitabı Mukaddes'in Mısır'dan Çıkış kitabında, İkinci Bela (8:6), Mısır'a gönderilen kurbağalardır. O kadar çoklardı ki Nil nehri taşıdığında her yeri kurbağalar basmaktadır. Diğer belaların doğası gibi, eski Mısır'ı lanetlemek için gönderilen Kitabı Mukaddes'teki kurbağa felaketleri ile Musa'nın tanrısının Mısır'ın tanrıları üzerindeki egemenliğinin gösterilmesi amaçlanıyordu.

2.2.4.2.1. Folklorda Kurbağa

Yağmur yağdırma pratiklerinde başvurulan diğer bir hayvan kurbağadır. Kurbağa yaşadığı alan itibariyle sürekli su ile temas halindedir. Biçimsel olarak önce bir iri baş iken daha sonradan kurbağa şeklini aldığı için bir anlamda değişimi ve dönüşümü simgelemektedir. Nitekim Larousse Semboller sözlüğünde kurbağa su, yağmur aynı zamanda ölüm ile bağdaştırılarak ard arda geçirdiği değişimler (yumurta, iribaş, kara hayvanı) ile doğuş, filizlenme ve dirilişin simgesi olarak iki yaşamlılığına vurgu yapılmaktadır (Gardin ve ark., 2014: 381).

James Frazer'a göre kurbağa vücudunda su toplayan bir hayvandır. Bu nedenle ilkel insanlar, kuraklığa kurbağanın neden olduğuna inanmışlardır. Gerekli yağmurun elde edilmesi için, kurbağanın ambar ettiği bu suyun, çıkarılması gerekmektedir. Bu özelliğinden dolayı kurbağa dünyanın hemen her yerinde yağmur törenlerine karıştırılmıştır (*akt.* Başgöz, 1986: 19). Ancak Başgöz tam da bu aktarımı yaptıktan

sonra fillerin vücudunda kurbağalardan daha çok su tuttuğunu belirterek kurbağa ile yağmur arasındaki ilişkiyi açıklamak için folklorcuların pek izlemedikleri bir yolu tutacağını, kurbağaların bağırmalarının yumurtlama veya çiftleşme döneminde karşı cinse çağrıda bulunmak için yapıldığını belirterek Frazer'in yağmur yağdırma pratiklerinde kurbağa kullanılması ile ilgili savını bir anlamda çürütmektedir: (akt. Başgöz, 1986: 19-20)

“Kurbağaların hayatında kendilerini göstermekten çekinmedikleri, açıkça ortaya çıktıkları bir zaman vardır. Bu genellikle yumurtalarını bırakacakları zamandır. Kurbağalar, ilkbaharda, ya sicim gibi bir yağmurun indiği, yahut ince ama süreli yağmurların yağdığı günlerde yuvalarından çıkar, sulak bir yerde, yahut bir gölekte binlercesi bir araya gelirler. Böyle sulak yerlerde yumurtalarını bırakana kadar birkaç gece kalırlar. Kurbağaların bağırmaları, bu birkaç gece iyice yükselir ve uzaklardan duyulabilecek bir koro haline gelir.”

Görüldüğü üzere yağmur yağdırma pratiklerinde kullanılan kurbağa belirli dönemlerde özellikle yağmurlu havalarda bağırmasıyla bu pratiğe dahil edilmiş olmalıdır. İnsan zihninde döllenme, çok üreme ve su ile ilişkilendirilen kurbağa halk anlatılarında, sanat ve mitolojide motif olarak karşımıza çıkan sembollerden bir diğeri olmuştur.

2.2.4.2.2. Mitolojilerde Kurbağa

Yağmur yağdırma ritüellerinde kurbağanın kullanılmasının nedeninin kurbağanın bir anlamda mitolojik kökenli olmasından da kaynaklandığı ifade eden Özhan Öztürk kurbağaların iri başlılıktan erişkinliğe hızlı bir şekilde değiştikleri ve deri değiştirdikleri için bereket ve yenilenmenin sembolü olduklarını belirtmektedir (Öztürk, 2016: 721).

Mısır Mitolojisinde Kurbağa

Mısır mitolojisinde kurbağanın bereket ve hayat döngüsü simgesi olarak görüldüğünü ifade eden Öztürk bu durumu şöyle özetlemektedir (2016: 732):

“Mısır mitolojisinde aynı zamanda ölümlerin muhafızı olan Heqet, doğum ve bereket tanrıçasının adı olup, kurbağa başlı bir kadın olarak tasvir edilmekteydi ve kurbağa motifleri kadınlarca nazarlık olarak takılmaktaydı. Çorak topraklara bereket getiren bir olay olan Nil nehrinin her yıl taşmasıyla eş zamanlı ortaya milyonlarca kurbağa çıkmakta olup bu durum kurbağaların bereket ve hayat döngüsü ile ilişkilendirilmesine sebep olmuştur.”

Hint Mitolojisinde Kurbağa

Hint mitolojisinde kurbağlar yağmur ile ilişkilendirilmiştir. Sanskritçe manduka adıyla bilinen kurbağalar kuraklık zamanı sessiz yağdığı için brahmanlarla özdeşleştirilmiştir (Öztürk, 2016: 732). Cömert ise Hint Mitolojisinde su nympha'larının kurbağa şeklinde tasvir edildiklerinden bahsederek “... su tanrıları içinde değerlendirilen Naias'lar dere, ırmak nympha'larıdır ve yaşadıkları yerleri korumaktadırlar. Bir çanak veya kurbağayla tasvir edilirler. Özellikle bitkileri ve sürüleri korurlardı” diyerek kurbağlar ile su, bereket, hayvanlar ve mahsul arasında bir ilişki kurulduğundan söz etmektedir (1999: 51).

2.2.4.2.3. Bilmecelerde Kurbağa

Halk kültürü ürünlerinden olan bilmecelerde kurbağa çiftleşme çağrısıyla simgelenmekte ve her zaman su ile birlikte anılmaktadır: “Ayakları kaygın/ Dudakları

yaygın/ Çıkar taş üstüne/ Bağırır baygın baygın”; “Su içinde yatarım/ Hiç durmadan öterim/ İnsanları görünce/ Yine suya kaçarım”. İlk dizede kurbağanın ayaklarının kaygın olması sürekli su ile temas halinde olduğunu vurgulamak için olmalıdır. Ayrıca ikinci dizede yer alan dudaklarının yaygın olması da yine cinsel bir anıştırma yapmaktadır. “Masal masal martladı/ Kel dereye atladı”; “Suya girer dinlenir/ Sudan çıkar dilenir” ; “Ol hanım geldi/ Şol hanım geldi/ Balaban bakışlı/ Keklik sekişli/ Narin turuncu/ Mısır pirinci/ Kızların genci/ Bana bir sancı/ Öldüm bayıldım/ Güldüm ayıldım/ Eller âlâsı/ Berber aynası/ Bel tabancası/ Koltuk sopası/ Dere karpuzu Gül gülistan içinde oturur/ Bir abanozlu kadın”. Cevabı kurbağa olan yukarıdaki bilmecelerin tümünde kurbağa su ile temas halindedir.

2.2.4.2.4. Mani ve Tekerlemelerde Kurbağa

Kurbağanın her daim su ile birlikte düşünülmesi mani ve tekerlemelerde de sıkça karşımıza çıkmaktadır: “Derenin kenarında/ Baktum yeşil kurbağa/ Kız sana yanlış yaparsam/ Çangal sökte vur bana”; “Dere boyu kurbağa/ Kurbağa gelmez bağa/ Şehirde jandarma var/ Gel çikalım bizim dağa”; “Zıp zıp kurbağa/ Koşalım bizim bağa/ Guvak guvak bağırır/ Dostlarını çağırır/ Gel dereye yüzelim/ Gülelim eğlenelim”. Tam bu noktada Sedat Veyis Örnek’in birbirleriyle sürekli temas halinde olan şeylerin fiziksel temas ortadan kalksa bile birbirlerini etkilemeye devam edeceğini ifade ettiği temas büyüsü önümüze bir kapı aralamaktadır (1971: 222):

“Esası temas ilkesine dayanan büyü. Birbirine bağlı ya da birbiriyle teması olan şeylerin -sonradan ayrılmış olsalar bile- aralarındaki sempatik bağ sonucu birbirini etkileyeceği inancına dayandırılarak uygulanan bu büyü çeşidinde “parçanın bütüne ait oluşu” ilkesi büyük rol oynamaktadır. Örneğin birinin saçından alınan birkaç tel, o saçın sahibine

olumlu ya da olumsuz yönden büyüsel bir etki yapmak için yeterli sayılmaktadır. Temas büyüğü çok geniş bir uygulama alanına sahiptir.”

Yukarıdaki ifadeden hareketle yağmur yağdırma pratiklerinde kurbağanın kullanılması daha anlamlı hale gelmektedir. Böylece birbirinden ayrı olsa da kurbağa bir şekilde suyu dolayısıyla yağmuru etkileyecektir. Ernest Jones folklordaki sembollerin bilinçdışında bastırılmış düşünce ve duyguların kültürel dışa vurumu olduğunu söylemektedir (2007: 107). Yukarıda bahsi geçen örneklerde görüldüğü gibi kurbağa aslında sürekli çiftleşmek için ve yumurtlama döneminde bağırmasıyla kadın ile erkeğin cinsel birlikteliğini ve üremelerini sembolize etmektedir. Nitekim psikanalitik antropoloji çalışmalarıyla tanınan Gananath Obeyesekere'nin *Kültürün İşleyişi – Psikanaliz ve Antropolojide Sembolik Dönüşüm-* adlı kitabında “ ... şiddetli dürtüler, kültürün onayladığı sembolik sistemler aracılığıyla kanalize edilmekte nesnelleştirilmektedir” (2011: 40) derken geleneksel kültürde bu simgeleri sıklıkla görebildiğimizi de ifade etmektedir (Uğurelli, 2018: 83). Bu ifadeden hareketle denilebilir ki yağmur yağdırma ritüelinde kullanılan kurbağa, kadın ile erkeğin cinsel birleşmesinin daha masum şekline bürünmüş bir sembolüdür. Nitekim Clifford Geertz *Kültürlerin Yorumlanması*'nda “ritüel ve mitlerin aslında insanın kapsayıcı ve zorlanabilir bir dünyaya karşı kendince (belkide) nasıl bir savunma kalkanı oluşturduğunu” şu şekilde ifade etmektedir (akt. Geertz, 2010: 169-170):

“Frazer ve Tylor öncüleri olsa da en açık ifadesini Malinowski'nin klasik haline gelmiş *Magic, Science and Religion* adlı eseriyle bulan toplumsal-psikolojik yaklaşım dinin birey için ne yaptığını- bireyin değişmez, kapsayıcı ve zorlanabilir bir dünyaya yönelik bilişsel ve duygusal taleplerini nasıl karşıladığını ve dinin doğal olasılıklar karşısında bireyin bir içsel güvenliğine kavuşmasını nasıl olanaklı hale getirdiğini – öne çıkarır.”

Geertz'in yukarıdaki ifadesi bizlere bir kez daha şunu göstermektedir ki; yağmur yağdırma ritüellerinin özünü oluşturan simgelerin ardında yatan anlamların analizlerinin çok iyi anlaşılması gerekmektedir. Ancak bu şekilde yağmur yağdırma ritüellerinde kurbağayı veya çamurdan kurbağa heykelini kullanan insanın aslında bir şekilde kendini anlattığı anlaşılabilir.

2.2.4.2.5. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Kurbağa

Yağmur yağdırma pratiklerinin temelde kadınla erkeğin cinsel birliktelik ve üremeyi; bolluğu, bereketi ifade etmek ve gerçekleşmesini sağlamak amacıyla karşımıza çıkan sembollerle dolu olduğunu desteklemesi açısından Başgöz'ün kurbağaların bağırması ile çiftleşmesi arasında kurduğu ilişki kayda değerdir (*akt.* Başgöz, 1986: 20):

“Ama kurbağalar asıl çiftleşme zamanlarında bağırırlar. Bu bağırma hayvanbilimde “çiftleşme bağırması” adı veriliyor. Bu bağırmanın nedenleri şunlarmış: a. Çevredeki kurbağaları çiftleşme yerine çağırmak; b. Her erkek kurbağa için belirli bir özgürlük bölgesi belirlemek ve başka erkek kurbağaların oraya girmesine engel olmak; c. Dişi kurbağaları çekmek. Bu çiftleşme bağırması kurbağanın hayatında önemli bir yer tutarmış, bu nedenle çoğu zaman yüzlerce kurbağa kulakları sağır edercesine yüksek perdeden bağırırlarmış. Bu bağırma genellikle geceleri, ya da bulutlu havalarda olurmuş ve hayvanların çiftleşmesi ile sona erermiş.”

Yağmur yağdırma ritüellerinde kurbağanın kullanıldığı dört farklı uygulama tespit edilmiştir. Bunlar; kurbağaların bir sepet, bakraç veya kalburun içinde dolaştırılması, kurbağayı ıslatma, çamurdan kurbağa heykelleri yapılıp bir tahtanın üzerinde dolaştırılması ve çamurun içine kurbağa konması ve sonuncu olarak kurbağaya *özel bir don* giydirilmesi şeklindedir.

Kurbağaların Sepet, Bakraç veya Kalburun İçinde Dolaştırılması

Kurbağalar Erzurum hariç (*akt.* Demirci, 2015: 50) Çorum ve Tekirdağ'da bir selenin (Acıpayamlı, 1963: 30; Başgöz, 1986: 14) Çorum Bütet Köyü'n de bir kalburun (Aslıhak, 2002: 25) Amasya Taşova ve Sinop'ta bir bakracın (Başgöz, 1986: 14) içine, Sinop Boyabat Saraydüzü Köyü'n de bir tahtanın üzerine (B1998.0028*) konularak dolaştırılmaktadır.

Farklı bölgelerde karşımıza çıkan yağmur yağdırma pratiklerinde tespit edilen kurbağaların sele, kalbur veya bakracın içerisinde dolaştırılması akla anne rahmini getirmektedir. Sele, kalbur veya bakraç anne rahmini simgelemektedir. Kurbağa anne rahmindeki cenindir yani aslında bebektir. Sele, kalbur veya bakracın içindeki kurbağa ritüelin ileriki aşamalarında bir şekilde su ile temasa geçirilmektedir. Ateş; suların doğurma gücüne dolayısıyla üremeye etkisi olduğunu söyleyerek "Canlıların yeniden üremelerini sağlayan güçler suda (sıvıda) yuvalanmışlardır. Tamul kadınlarına göre de dölleyici güç "mana" nın kaynağı sularda bulunur ve tanrıça doğurgan gücünü sudan alır ve doğum gizine de vücut veren sudur" (Ateş, 2014: 184) şeklindeki ifadesi bize, suyun yani aslında yağmurun üreyebilmek için gerekli olan spermin sembolü olduğunu söylememizde yardımcı olmaktadır. Anne rahminin sembolü olan sele, kalbur veya bakraç üzerine dökülen ve aslında sperm veya tohumu simgeleyen su kurbağalara yani cenine hayat vermektedir.

Kurbağaların Islatılması

Yağmur yağdırma ritüellerinde kurbağa ile ilgili uygulamalar kurbağa ile suyun temas ettirilmesine yöneliktir. Kurbağalı yağmur yağdırma törenlerinin tamamı Çorum Bütet köyü hariç (Aslıhak, 2002: 25) çocuklar tarafından gerçekleştirilmektedir.

* Bu numaralar belgenin KTBAEGMBBM yer numarasını göstermektedir.

Çocukların köyde bulunan tüm evleri kafalarında kurbağa ile dolaşmaları evlerden kurbağalara su dökülmesiyle son bulmaktadır. Kurbağa ıslatma pratiğinde kurbağa figürünün yanında bazen su bazen çamur bazen de ot kullanılmaktadır (Acıpayamlı, 1963: 30; Aslıhak, 2002: 25; Başgöz, 1986: 14; Türk, 2002: 80).

Çorum Büğet köyünde yapılan yağmur yağdırma pratiğine yalnızca kadınlar ve genç kızlar katılmaktadır. Kurbağa dolu bir kalbur ilk çocuğu kız olan bir kadının başına yerleştirilerek ellerinde su kapları olan kadın ve genç kızların eşliğinde köyün tüm evleri dolaşmaktadır (Aslıhak, 2002: 25). Ayancık ve Sinop'un köylerinde çocuklar su dolu bakracın içine koydukları kurbağalar ile toplu halde köydeki evleri dolaşmaktadırlar. Elinde bakracı tutan bu dolaşma esnasında sürekli bakracı sallayarak kurbağaları bağırtmaktadır (Acıpayamlı, 1963: 30). Yine Çorum'da içinde kurbağaların olduğu bir sele fakir biz kız çocuğunun başına yerleştirilerek tüm evler dolaşmaktadır. (Acıpayamlı, 1963: 30).

Çamurdan Kurbağa Heykeli Yapılıp Bir Tahtanın Üzerinde Dolaştırılması

Yukarıda sözü edilen yağmur yağdırma ritüellerinde sadece canlı kurbağa kullanılmaktadır. Ancak Sinop, Boyabat, Saraydüzü Köyünde çocuklar *göde göde* yapmaktadırlar (B1998.0028). Burada dolaştırılan kurbağalar gerçek değil çamurdan kurbağa heykelleridir. Kız ve erklerden oluşan çocukların başlarında bir lideri olur, çamurdan yaptıkları kurbağalar bir parça ot ile birlikte bir tahtanın üzerine konularak bu lider çocuğun başına yerleştirilir ve köyün tüm evleri bu şekilde dolaşarak yiyecek toplanır. Çocukların başlarına bazı evlerden su dökülür (B1998.0028). Ayrıca yine Boyabat'ta bir kaba çamur ve su doldurulup içine kurbağa konulur (Türk, 2002: 80). Larousse Semboller Sözlüğü'nde çamur ile ilgili bölüm şu şekildedir (2014:500):

“Suyla canlanan toprak ve toprakla kirlenen su, sembolizmin ve maneviyatın tüm derecelerini anlatır. Toprağı çıkış noktası alırsak çamur,

mayalayan ve yaşam bulan toprağın evrimini ifade eder. Yunan yaratılış efsanesine göre başlangıçta akıntıların yakıp yıktığı toprak, çamur ve su karışımı halindeki kaos hüküm sürüyordu. Bu kaostan her şeyin anası olan tabiat ana doğar. Eski ve Yeni Ahit geleneğine göre çamur insanlığın çekip çıkarıldığı bereketli ve en eski maddedir. “O zaman Yahve Adem’i çamurdan (adama) şekillendirdi, burun deliklerinden bir yaşam nefesi üfledi ve insan yaşayan bir varlık oldu” der (Yaratılış (Genesis) Kitabı). Çamur, içeri alma ve doğurma (toprak) prensibi ile değişim ve dönüşümün (su) dinamik Eski Ahit’in başlangıçtaki yokluk anlayışına benzer şekilde “Tanrı’nın önünde ben senin benzerinim. Ben de senin gibi çamurdan yaratıldım” (Eyüb’ün kitabı).”

Mitolojilerde ve semavi dinlerde ilk insanın çamurdan yaratıldığı ifade edilmektedir. Çamurdan kurbağa yaparak bir anlamda ilk insanı çamurdan, topraktan veya balçıktan yaratan Tanrı taklit edilmiş olmalıdır. Kuran’da insanın yaratılışı şöyle anlatılır:

“Allah nezdinde İsa’nın durumu, Adem’in durumu gibidir. Allah onu topraktan yarattı. Sonra ona “Ol” dedi ve oluverdi (Kuran, Ali İmran, 59)”; “O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra (her birinize) bir ecel tayin etmiştir. (Kıyametin kopması için) belirlenmiş bir ecel de onun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz (En’âm, 2)”; “Allah, "Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıkoymdu?" dedi. (O da) "Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın" dedi (A'râf, 12)”; “And olsun, biz insanı kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş bir balçıktan yarattık (Hicr, 26)”; Hani Rabbin meleklerle, "Ben kuru bir çamurdan, şekillendirilmiş balçıktan bir insan yaratacağım Onu düzenleyip içine ruhumdan üflediğim zaman, onun için hemen saygı ile eğilin" demişti (Hicr, 28)”; İblis dedi ki: "Ben, kuru bir çamurdan, şekillenmiş balçıktan yarattığın insan için saygı ile eğilemem

(Hicr, 33)”; “Hani meleklerle, "Adem için saygı ile eğilin" demiştik, onlar da saygı ile eğilmişlerdi. Yalnız İblis saygı ile eğilmemiş, "Hiç ben, çamur halinde yarattığın kimse için saygı ile eğilir miyim?" demişti (İsra, 61)”; “Andolsun, biz insanı, çamurdan (süzülmüş) bir özden yarattık (Müminûn, 13)”; “O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı (Secde, 7)”; “(Ey Muhammed!) Şimdi sen onlara sor: "Kendilerini yaratmak mı daha zor, yoksa yarattığımız diğer şeyleri yaratmak mı? Şüphesiz biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık (Sâffât, 11)”; “Hani, Rabbin meleklerle şöyle demişti: "Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım."(Sâd, 71)”; “İblis, "Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın" dedi (Sâd, 76)”; “Allah insanı, pişmiş çamur gibi bir balçıktan yarattı (Rahmân, 14); “Semûd kavmine de kardeşleri Salih'i peygamber gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah'a kulluk edin. Sizin ondan başka hiçbir ilahınız yok. O sizi yeryüzünden (topraktan) yarattı ve sizi oranın imarında görevli (ve buna donanımlı) kıldı. Öyle ise ondan bağışlanma dileyin; sonra da ona tövbe edin. Şüphesiz Rabbin yakındır ve dualara cevap verendir (Hûd, 61)”; “Arkadaşı ona cevap vererek dedi ki: "Seni topraktan, sonra bir damla döl suyundan yaratan, sonra da seni (eksiksiz) bir insan şeklinde düzenleyen Allah'ı inkâr mı ediyorsun? (Kehf, 37)”; “(Ey insanlar!) Sizi topraktan yarattık, (ölümünüzle) sizi oraya döndüreceğiz ve sizi bir kere daha oradan çıkaracağız (Tâhâ, 55)”; “Ey insanlar! Ölümden sonra diriliş konusunda herhangi bir şüphe içindeyseniz (düşünün ki) hiç şüphesiz biz sizi topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra bir "alaka"dan, sonra da yaratılışı belli belirsiz bir "mudga"dan yarattık ki size (kudretimizi) apaçık anlatalım. Dilediğimizi belli bir süreye kadar rahimlerde durduruyoruz. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor, sonra da (akıl, temyiz ve kuvvette) tam gücünüze ulaşmanız için (sizi kemale erdiriyoruz.) İçinizden ölenler olur. Yine içinizden bir kısmı da ömrün en düşkün çağına ulaştırılır ki, bilirken hiçbir şey bilmez hale gelsin. Yeryüzünü de ölü, kupkuru görürsün. Biz onun üzerine

yağmur indirdiğimiz zaman kıpırdar, kabarır ve her türden iç açıcı çift çift bitkiler bitirir (Hac, 5)”; “Sizi topraktan yaratması, O'nun (varlığının ve kudretinin) delillerindedir. Sonra bir de gördünüz ki siz beşer olmuş (çoğalıp) yayılıyorsunuz (Rûm, 20)”; “Allah sizi önce topraktan, sonra da az bir sudan (meniden) yarattı. Sonra sizi (erkekli dişili) eşler yaptı. Allah'ın ilmine dayanmadan hiçbir dişi ne hamile kalır ne de doğurur. Herhangi bir kimseye uzun ömür verilmez, yahut ömrü kısaltılmaz ki bu bir kitapta (Levh-i Mahfuz'da yazılı) olmasın. Şüphesiz bu Allah'a kolaydır (Fâtır, 11)”; “O, sizi (önce) topraktan, sonra az bir sudan (meniden), sonra "alaka"dan yaratan, sonra sizi (ana rahminden) çocuk olarak çıkararak, sonra olgunluk çağına ulaşmanız, sonra da ihtiyarlanmanız için sizi yaşatandır. İçinizden önceden ölenler de vardır. Allah bunları, belli bir zamana erişmeniz ve düşünüp akıl erdirmeniz için yapar (Mü'min, 67)”⁶ İncil’de topraktan yaratılış ile ilgili bölümler ise şunlardır: “Rab Tanrı göğü ve yeri yarattığında, yeryüzünde yabanıl bir fidan, bir ot bile bitmemişti. Çünkü Rab Tanrı henüz yeryüzüne yağmur göndermemişti. Toprağı işleyecek insan da yoktu. Yerden yükselen buhar bütün toprakları suluyordu. Rab Tanrı Adem’i topraktan yarattı ve burnuna yaşam soluğunu üfledi. Böylece Adem yaşayan varlık oldu (Yaratılış, 2:1 – 7)”. Tevrat’ta yaratılış ile ilgili bölüm şöyledir: Rab Allah yerin toprağından adamı yaptı ve onun yüzüne hayat nefesini üfledi ve adam yaşayan can oldu (Tevrat Tekvin, 2-7).

Sümer mitolojisinde de ilk insan çamurdan yaratılmıştır. Muazzez İlmiye Çığ kitabında bu konuya ayrıntılı olarak değinmektedir (2015: 35-36): Sümer’de kadın Tanrılar artınca işlerinin çokluğundan, yiyeceklerini hazırlamanın zorluğundan şikâyet ediyorlar ve tüm Tanrıları yaratan Deniz Tanrıçası Nammu’ na çözüm bulması için yalvarıyorlar. Nammu’da Bilgelik Tanrısına marifetini göstermesini söylüyor. Bilgelik Tanrısı kilden şekiller yapıyor ve Tanrıçaya sesleniyor:

⁶ <https://kuran.diyaret.gov.tr>, 30.07.2018

“ Ey annem! Adını vereceğın yaratık oldu.

Onun üzerine tanrıların görüntüsünü koy.

Dipsiz suyun çamurunu karıştır,

Kol ve bacakları meydana getir

Ey annem! Yeni doğanın kaderini söyle!

İşte, o bir insan” (Çığ, 2015: 35-36).

Türk mitolojisinde ilk insanın yaratılışıyla ilgili Altay yaratılış mitinde: Tanrı Ülgen’in bir gün denizin üzerinde yüzen ve üzerinde kil olan toprak parçası görür, bu kilin insan olsun, insana baba olsun emriyle birden insan şeklinde dönüştüğünden ve insanın bütün özelliklerine bürünerek Erlik adını aldığından bahsedilmektedir (*akt.* İnan, 1995: 20). İnan ayrıca Türklerin ilk babasının yaratılışının çamurdan olduğundan bahsetmektedir (1995: 21):

“İlk çağlarda yağmurların getirdiği seller Karadağcı denilen bir dağdaki mağaraya çamur sürükleyerek getirmişler, bu çamurlar insan kalıbına benzeyen yarıklara dökülmüş, su ile toprak bir süre yarıklarda kalmıştır. Güneş sıcaklığının kuvvetli olduğu Saratan (yengeç) burcundayken su ve toprak döküntüleri ısınarak, pişmiş, mağara kadın rahmi vazifesi görmüştür. Su, toprak ve güneşin sıcaklığından oluşan bu yığın üstüne dokuz ay boyunca rüzgâr esmiş ve dokuz ay sonra insan şeklinde bir yaratık çıkmıştır ve bu yaratığa Türkçe Ay Atam denilmiştir.”

Görüldüğü üzere yağmur yağdırma pratikleri içerisinde Sinop Boyabat Saraydüzü Köyü’nde (B1998.0028) ve Boyabat’ta (Türk, 2002: 80) karşımıza çıkan çamur ve kurbağa dolu bakraç ve çamurdan kurbağa yapma aslında Tanrı’nın taklididir. Nitekim “etnolog Strehlow, belli törenleri neden kutladıklarını sorduğunda, Hinduların: Bizler tanrıların başlangıçta yapmış olduklarını yapmakla mükellefiz” (Ateş, 2014: 21) cevabı tezimi destekler niteliktedir. Tanrı çamurdan insanı yaratmıştır insan da Tanrıyı

taklit ederek aslında bir anlamda temel bir taklit büyüü yaparak çoğalmayı, üremeyi, yani hasatı sembolleştirmektedir. Çocuklar da aslında çamurdan kurbağalar yaparak bir şekilde üremeyi taklit etmektedirler. Tanrının rolünü bu aşamada insanlar almıştır.

Sinop Boyabat Saraydüzü Köyü'nde yapılan yağmur yağdırma pratiklerinde karşımıza çıkan diğer bir uygulama kurbağa heykelciklerinin bir tahta parçası üzerinde köyün evlerini dolaştırılmasıdır (B1998.0028). Tahta aslında bir ağaçtır ve hayat ağacını yani evrenin direğini simgeliyor olmalıdır. Ağaç en eski zamanlardan beri hayatın, gelişimin ve yenilenmenin, gökyüzü ile yeryüzü arasındaki ilişkinin şahane bir görüntüsü olan mevsimlerin değişim kutlamaları ile ilişkilendirilir (Gardin ve ark., 2014: 20). Frazer *Altın Dal*'da ağaçların ruhu olduğundan bahsetmektedir (1991: 61-62):

“Yabanılara göre dünya canlıdır, ağaçlar da bu kuralın dışında değildir, “Örneğin Doğu Afrika’da Wanikalar her ağacın, özellikle de her hindistancevizi ağacının bir ruhu olduğunu hayal ederler; bir hindistancevizi ağacının yok edilmesine ana katilliği gözüyle bakılır, çünkü ana nasıl çocuğuna hayat ve besin verirse o ağaç da aynı şeyi yapar insalara. Molük Adalarında karanfil ağaçları çiçekteyken onlara gebe kadın davranışı gösterilir. Yakınlarında gürültü yapılmaz; geceleyin yanlarından ışıkla ya da ateşle geçilmez.”

Anadolu’da yaş ağacın kesilmesine iyi gözle bakılmaz; öyle ki bu durum atasözlerinde karşımıza: “Yaş kesen baş keser”, “Ağaç yeşert meyve getirsin, oğlan büyüt ekmek getirsin”, “Ulu ağacın gürültüsü dal ile mutlu evin yakışığı döl ile” gibi örneklerle çıkmaktadır. Görünen odur ki ağaca hayat verici bir özellik verilmiş ve canlı gözüyle bakılmıştır (Gardin ve ark., 2014: 20):

“Tevrat’a göre Âdem ve Havva’nın yaşadığı cennet bahçesinde adı bildirilen iki ağaç bulunur, biri hayat ağacı diğeri ise Tanrının Âdem ve

Havva'ya meyvesini yemeyi yasakladığı iyilik ve kötülük ağacıdır. Âdem ve Havva, baştan çıkarıcı yılan tarafından kışkırtılarak meyveyi yerler, ceza olarak hayat ağacına dokunmaları yasaklanır ve ölümlü olmaları için bahçeden kovulurlar.”

Yani aslında hayat ağacına dokunamayarak Âdem ile Havva'nın sonsuz yaşamları ellerinden alınmış olmaktadır. Çünkü hayat ağacı sonsuz yaşamı, bereketi, bolluğu simgelemektedir.

Ardındaki anlam insan yaşamı için çok önemli olan üremeyi de simgelediğinden ağaç sembolü oldukça evrensel ve köklüdür. Nitekim Burhan Oğuz *Türkiye Halkının Kültür Kökenleri* adlı kitabında söz konusu sembolü Eliade'nın bir tasnif içerisinde; yaşamın, bitmeyen bereketin (doğurganlık, münbitlik), mutlak gerçeğin simgesi-ağaç; bu büyük Tanrıça veya su simgesiyle ilgili olup ölümsüzlük menbaı (Hayat ağacı) vs aynı görülmüş olarak ifade ettiğinden bahsetmektedir (*akt. Oğuz,1980: 588*).

Ağaca en eski dönemlerden itibaren bu denli kutsallık atfedilmesinin nedenlerinden birisi de görüntüsü olsa gerektir. Ağaçlar bitkilerin içinde en büyük, en iri olandır. Sürekli göğe doğru yükselmektedir. Yer ile gök arasında bir bağ kurmaktadır. Ebedi sonsuzluk, bolluk ve bereketi simgelemesi, neredeyse her mevsim canlı olmasından ve her yıl meyve vermesinden kaynaklanmaktadır. Tıpkı insanın da yüzyıllardır kendisi için istediği gibi; üremek, çoğalmak.

Nitekim Kars merkezde düğün gelenekleri içerisinde karşımıza çıkan “Şah” uygulaması tezimi destekler niteliktedir. Kız tarafı gerdek gecesi için “şah” hazırlarlar. Tahtadan hazırlanan şah, elma, şeker, lokum, çerez ve kuruyemişler, karanfiller, çeşitli çiçekler ve şifonlar ile süslenerek gerdek odasına bırakılmaktadır. Gelin ve damat gerdek gecesi şah ile getirilen bu yiyecekleri yemektirler. Aynen Sinop Boyabat Saraydüzü Köyü'nde tespit edilen yağmur yağdırma ritüelleri içerisinde kurbağa

heykellerinin tahtanın üzerinde dolaştırılması gibi Kars'ta da gerdek gecesi bereket ve üreme için tahtadan yapılan “şah”ın içerisinde çeşitli yiyecekler sunulmaktadır.

Fotoğraf 4: Şah-Kars-Merkez

Kaynak: KTBAEGMBBM, (F2016. 0417).

Fotoğraf 5: Şah-Kars- Merkez

Kaynak: KTBAEGMBBM, (F2016. 0418).

Ağaç ve ağaç dalının üreme, kadın, kadın üreme organı, doğurganlık ile eşleştirilmesi eski dönem mağara resimlerinde de karşılaşılan bir durumdur. Nitekim Ateş bu durumu aşağıdaki ifadelerle özetlemektedir (2014: 96):

“El Castillo (İspanya) mağarasında da kadın jenital organlarının ağaç, dal vs gibi bitki formlarıyla birlikte kompoze edilmiş olması, plasentayla ilişkilendirilmesi bakımından oldukça anlamlıdır. Ağaç dalı formları Tuc d’Audoubert ve Lascaux mağaralarında da kadının jenital organlarıyla birlikte kompoze edilmişlerdir.”

Eliade *İmgeler ve Simgeler* adlı kitabında Kozmik Ağaçtan bahsetmektedir. Kozmik Ağaç sembolünü “Merkez Simgeciliği” başlığını altına alarak Hayat Ağacını dünyanın merkezi olarak kabul edilen yerlerde kozmik düzeyleri alttan tutan bir imge olarak açıklamaktadır (2017: 53-54):

“Dünyanın merkezi olarak kabul edilen bu yerler göğün ve yerin birbirine bağlandığı yerlerdir. Bu ağacın kökleri cehenneme kadar giderken dalları göğe ermektedir. Dolayısıyla üç dünya arasında bir köprü görevi görmektedir: Yer, gök, yer altı dünyası. Ayrıca insanın yaratılışı da yine Dünya’nın Merkezi’nde meydana gelmiştir. Mezopotamya geleneğine göre insan “yerin göbeğinde” biçimlendirilmiştir.”

Kuşkusuz Hayat Ağacı sembolü bu özelliklerinden dolayı bereket, hasat, ürün dolayısıyla üreme, çoğalma isteyen insanoğlunun tüm bereket ayınlarında kendisine yer bulmuştur.

Ağaç hayat kaynağıdır, dallarındaki meyveleri ile hayat verir. Nitekim Ateş *Mitolojiler ve Semboller – Ana Tanrıça ve Doğurganlık* adlı kitabında Üst Paleolitik zaman insanların en önemli iki hevesinin doğmak ve yeniden doğmak düşüncesini aktardığı imgelerden birisinin de ağaç olduğunu ifade etmektedir (Ateş, 2014: 85).

Ateş, “[a]ğaç dallarının doğurganlığı, kadın genital organını sembollediğini de mağara resimleriyle örnelemektedir” (Ateş, 2014: 96).

Sinop, Boyabat, Saraydüzü Köyünde gerçekleştirilen yağmur yağdırma pratiklerinde çamurdan yapılan heykellerin yanına “ot” konmaktadır (B1998.0028). Buradaki ot binlerce yıl boyunca doğurganlık ile ilişkilendirilen hayat ağacının bir yansıması olmalıdır. “Zira hayat ağacı “hayat otu- hayat bitkisi” şeklinde de algılanmakta ve sürekli kadın ögeyle özdeşleştirilmektedir” (Ateş, 2014: 169). Bu durumda ot motifi de hayat ağacı sembolü ile aynı anlamları taşımaktadır.

Kurbağaya Özel Bir Don Giydirilmesi

Yağmur yağdırma ritüellerinde kurbağa ile ilgili uygulamalar içerisinde karşımıza çıkan kurbağaya *özel bir don* giydirilmesi (akt. Demirci, 2015: 50) eşeğe kadın kıyafetlerinin giydirilerek eşeğin başının yıkanmasıyla aynı anlamı ifade etmektedir. Erzurum’da yakalanan kurbağaya özel bir don dikilir ve giydirilir. Kurbağa bu şekilde bir çalıya asılmakta ertesi gün ölü veya diri kurbağa suya atılmaktadır (akt. Demirci, 2015: 50). Don giydirilen kurbağa suyun içine atılarak, su yani sperm ile döllenmekte; sembolik olarak kadın ile erkek birleştirilmektedir.

Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri içerisinde karşımıza çıkan kurbağa sembolü dişi bir imgedir. Dolayısıyla üzerine su serpilmesi dişinin döllenmesini ve çocuk sahibi olmasını akla getirmektedir. Tüm bunlar, kurbağa dolaştırılması, kurbağaların üzerine su serpilmesi, çamurdan kurbağa heykelleri yapılması, bunların tahta ile dolaştırılması; kurbağaya *özel bir don* giydirilmesi kadın, yaratım, cinsel birliktelik, doğum, üreme olgularıyla sıkı sıkıya ilintilidir. İlk insanın tüm dünyası beslenme ve üremeden ibaret olduğundan kendisi için en önemli unsurlardan birisi olan cinselliği doğada bulunan nesnelere yansıtması kadar doğal bir şey olamazdı. Tüm bunlardan hareketle bu semboller aslında Obeyeskere’nin ifadesiyle

“kişisellikten çıkmış gelişerek kültürel simgelere dönüşmüştür” (2011: 57). Bu nedenledir ki eskiden beri bu semboller yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.4.3. Yağmur Duası ve At

Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan sembollerden bir diğeri de at kafatasıdır.

Bazı hayvanlar insana hem bu dünya da hem de kutsal diyarlarda yol göstericidir, bu hayvanlar insanlar için tüm kapıları açabilme kutsallığına (gücüne) sahiptir. Şamanlar da bir hastayı iyileştirirken veya ruhlar âlemine geçerken hep bu hayvanların kutsallığından faydalanmışlardır. Bu hayvanlar kimi zaman at, yılan veya kurbağa olurken bazen de bunların kafaları veya ağaçtan ya da çamurdan kuklaları olabilmektedir.

2.2.4.3.1. Folklorda At

At, eşekte olduğu gibi büyük bir penise sahiptir. Kadınla erkeğin cinsel birlikteliğini ve bu birlikteliğin sonucunda ortaya çıkan bolluğu, bereketi ifade etmek ve gerçekleşmesini sağlamak amacıyla yapılan yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan at kafatası kullanımı bu özelliğini akla getirmektedir. Nitekim Freud *Çocukta Fobinin Cinsel Analizi* isimli eserinde bu durumu şu şekilde ifade etmektedir: “Hayvanlar, mitler ve masallardaki rollerinin oldukça önemli bir kısmını, cinsel organlarını ve onların işlevlerini meraklı çocuklara açıkça göstermelerine borçludur” (2017: 29). İlk insanlar da mağaralara çizdikleri resimler ile korkularını, arzu ve isteklerini somutlaştırmışlardır. Ancak ilk insanlar her hayvanın resmini çizmiyorlardı. Gezgin’e göre ilk insan özellikle erkek hayvanların resimlerini çiziyordu (2012: 98-99):

“Mağaraların karanlık kuytu köşelerine çizilen bu hayvanların pek çoğunun ilk bakışta dikkati çekmeyen bir özellikleri vardı. Bu hayvanların büyük bir bölümü, boynuzlu hayvan türlerinden ve onların erkeklerinden oluşuyordu. Özellikle bizon, boğa ve geyik gibi boynuzlu hayvanların yanı sıra atların da içinde bulunduğu büyükbaş hayvanlar önemli bir çoğunluğa sahiptiler. Mağaraların derinliklerinde tasvir edilen bu resimler, genellikle ikili anlamlar barındıran hayvanlardı. İnsanın doğayla giriştiği mücadelede doğayı ve dolayısıyla da ölümü temsil ettiklerini söylesem de aslında ölüme karşı bir kurtuluş da içeriyorlardı. Bunlar hem ölüm hem de doğum sembolleridir. Ya da ölüme karşı doğumu temsil ederler. Bu hayvanların erkek olmasının, genellikle doğumla, bereketle, çoğalmayla ilişkili olduğu açıktır. Ölümün nihai kader olarak hayat karşısında yeniden doğmak, çoğalmak çare olarak görünmektedir.”

Görüldüğü üzere yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılan at tarih boyunca görüntüsü yani aslında gücü ile tercih edilmiş olmalıdır. Güçlü ve iri görüntüsü ile cinsel güç arasında bir ilişki kuran insan ata da cinsel organının büyüklüğünün de etkisiyle bereket törenlerinde cinsel birlikteliğin sembolü olarak yer vermiştir.

2.2.4.3.2. Mitolojilerde At

Atlar antik dönemlerden itibaren Türk toplumu gibi göçebe bir hayat süren toplulukların en değer verdiği hayvanlardan birisi olmuştur. Seyidoğlu'na göre at ölümün ve hislerin simgesidir, yeryüzünde ve gökyüzünde yeri vardır (1998: 91). Tanrıların insanlara yardım etmesi için gereklidir. Gizli bir dünyayı temsil eden bir hayvandır.

Roma ve Antik Dönem Mitolojisinde At

At neredeyse tüm medeniyetlerde her zaman saygın bir hayvan olmuştur. Nitekim İskender'in ilk büyük işinin Bukephalos isimli atı ehlileştirmek olduğunu belirten Larousse Semboller Sözlüğü'nde, hızıyla insanları etkileyen atın, aynı zamanda taşıma ve çekme gücü ile de insana hizmet ettiği ve İlkçağ'dan bu yana üstünlük, güzellik ve sadakat sembolü olduğu ifade edilmektedir (Gardin ve ark., 2014: 62). Yine aynı eser tüm medeniyetlerde atın doğanın, rüzgâr, fırtına, dalgalar gibi canlı güçleri ile ilişkilendirilerek Ekim ayında Romalılar'ın savaş ve tarım tanrısı olan Mars'a bir at kurban ettiğinden bahsetmektedir (Gardin ve ark., 2014: 62).

Türk Mitolojisinde At

Üzerinde taşıdığı savaşçı ile günlerce hatta haftalarca tek başına yol kat ettiğinden Türk toplumunun yaşantısının olmazsa olmazı olan at yeri geldiğinde konuşan, zeki, gökten gelmiş bir çeşit kutsal hayvan durumundadır (Kafesoğlu, 1980: 50-51; Kafesoğlu, 1998: 221-222; Aksoy, 1998: 40-42). At savaşçı-göçebe topluluklarda hayatta kalabilmek için en gerekli hayvandır. Nitekim Şükrü Elçin atın Türk toplumu için Türklerin eski dönemlerden; göçebelik zamanlarından itibaren atın yalnızca etinden, sütünden vs. yararlanmanın dışında destan, masal ve hikâyelerde yarattıkları kahramanların en yakını, ana ve babası olarak görürler şeklinde ifade etmektedir (*akt.* Demirci, 2015: 50).

Kartaga Mergan Destanı'nda kahramanın atı Karaboz At'ın olağanüstü özellikleri vardır. Zor zamanlarında kahramana yardım eder gerektiğinde sahibiyile konuşur ve akıl verir (Sepetçioğlu, 1990: 191). Pertev Naili Boratav da atların çok özel hayvanlar olduğunu şu şekilde ifade etmektedir (2012: 74-75):

“İhtişamlı kişilerin atlarının da gençlik suyundan (hayat suyu) içtikleri için ölümsüzlüğe sahip olduklarına inanılır, Köroğlu’nun Kır Atı’ı, Hızır’ın Boz At’ı, Şah İsmail’in Kamer Tay’ı, Hz. Ali’nin Döldül’ü gibi. Abru-Bakr Ibn-Abdallah ad-Dawadari, mucizevî atların ırkının kökeni ile ilgili bir aktarımda, bu atların “ateş at”ın soyundan geldiğini ve sihirli güçleri olduğunu anlatır: sahibiyle konuşabilen ve rüzgâr kadar hızlı bu at, yabani kuşları yakalamak için onların seslerini taklit eden sihirli kavalı icat eden kahraman bir Tatar prens tarafından yakalanır.”

Görüldüğü gibi atın Türk Mitolojisinde anlamı çok büyüktür. Ata hem kutsiyat hem de sihirli güçleri olan, gerektiğinde konuşup sahibine arkadaşlık eden bir anlam yüklenmiştir.

Hristiyan Mitolojisinde At

At ihtişamlı erkek organı sayesinde Hristiyan mitolojisine de kentaurlar olarak girmiştir. Hristiyan sanatında *kentaurlar* insanın hayvansı tarafının simgesi olarak tasvir edilmişlerdir (Öztürk, 2016: 677). Freud için at bir seks sembolüdür ve çocuksu cinselliği ifade etmenin en mükemmel yoludur (Gardin ve ark., 2014: 63). Nitekim *kentaurlar*’ın bu özelliğini Öztürk şu şekilde ifade etmektedir (2016: 677):

“Kentaurlar Yunan mitolojisinde Kuzey Yunanistan ‘da Teselya yöresinde yaşadığına inanılan yarı at yarı insan formunda bir ırkın adıdır. Yunanlılardan daha ilkel, alkolle hemen sarhoş olan, kaba saba hatta şehvet düşkününü yaratıklar olarak tasvir edilen kentaurlar silah olarak ağaç dalı kullanmakta ve taş fırlatmaktaydılar. Söylenceye göre Lapithai Kralı Peirithoos, kentaurları düğününe çağırması, şarap içmeye alışkın olmayan kentaurlar kendilerini kaybetmiş, içlerinden Eurythos Perithoos’un nişanlısını kaçırmaya kalkışınca çıkan kavgada pek çok kişi ölmüştür.

Aynı şekilde kentaurlardan birisi Hercüles'in karısına tecavüze kalkışmıştır.”

Dolayısıyla görülmektedir ki insanların en şiddetli arzu ve dürtüleri sembollere dönüşerek bu örnekte de ata yansıtılmaktadır. Ernest Jones bu dürtülerin halk kültürü ürünlerine aktarılmasını folklorun konusu olan alanlar göz önüne alındığında daha açık olduğundan, zihnin içindeki süreçlerin, halk ruhunun dış veya iç ihtiyaçlara verdiği cevabın, çeşitli özlem, korku, nefretlerin ya da arzuların ifadesinin bir ürünü olduğundan bahsetmektedir (2007: 105). Dolayısıyla fallus insan için doğumun, üremenin, yaşamın sembolüdür. Yağmurun yağmaması demek doğa için ölüm demektir. İnsanoğlu bu durumda yağmur yağması için elbette fallus sembolünü kullanacaktır. At da bu gösterenlerden birisidir. Nitekim İsmail Gezgin bu durumu şöyle özetlemektedir (2012: 38):

“Freud insanın iki temel içgüdüsünün eros ve thanatos (ölüm) olduğunu söyler. Her ikisi de bastırılması gereken duygulardır. Kültür ancak onların bastırılmasıyla üretilir. Kültür insanın korktuğu gerçeğinden kaçışının tek yoludur. Fallus ise kültürün doğal sonucudur. Bütün bu çıkarımlardan sonra diyebiliriz ki, fallus insanın ölüme karşı ürettiği kültürün sembolik yansımasıdır.”

İnsan için en eski korku üreyememeye korkusudur. Dolayısıyla bilinçdışı bunu türlü gösterenlerle defalarca açığa çıkarmaktadır. Fallus üremeyi işaret eden en önemli gösteren olmalıdır.

2.2.4.3.3. Manilerde At

At Anadolu'da yaygın olarak söylenen manilerde de erkeği ve erkek organını simgelemek için kullanılan çok yaygın bir simgedir. Halk kültürü türlerinden olan manilerde at her zaman bir yiğit, kahraman veya erkek ile birlikte anılmakta hatta

neredeysse kahramanın, erkeğin yerini bile almaktadır. Ayrıca çoğu mani veya türküde cinsel göndermeler at ile birlikte ifade edilmektedir: “Ata üzengi gerek/ Yiğide bezengi gerek/ Yari kıvrak olana/ Bir köçek bir çengi gerek”; “Bahçelerde saz olmaz/ Ata binen ağa olmaz/ Komşu kızı sevenin/ Yüreğinde yağ olmaz”; “Ata binen ağadır/ Atın yönü dağadır/ Ela gözlü sevdiğim/ Bu maniler sanadır”.

2.2.4.3.4. Atasözlerinde At

Atın erkek, erkek cinsel organını simgelemesi atasözlerinde ise şu şekilde karşımıza çıkmaktadır: “Ata eyer gerek, Eyere er gerek”; “ At yiğidin yoldaşdır”; “Yiğit yiğide at başışlar”; “At beslenir, kız istenir”, “İyi koşan atın karnı, yiğit erkeğin burnu büyük olur”. At ile cinselliğe atıfta bulunan bir mani örneği ise şöyledir: “At olup da tepmez mi/ Yar olup da öpmez mi/ Yârimin öptüğü yerde/Konca güller bitmez mi. Görünen odur ki içinde at geçen mani veya şiirlerde her zaman bir erkek (yiğit, kahraman vs) telaffuz edilmekte, yiğit kişinin, güçlü bir erkeğin yanında her zaman bir atın olacağına işaret edilmektedir.

2.2.4.3.5. Halk Şiirinde At

Âşık Veysel’in şiirinde at karşımıza: “Yiğitler silkinip ata binende/ Derelerden bozkurlara ün olur/ Yiğit olan döne döne dögüşür/ Kötüler kavgadan kaçır dön olur” şeklinde çıkmaktadır. Yine Köroğlu’nun dizelerinde at ve yiğit birlikte anılmaktadır: “Beyler neyleyip nidelim/ Güzellerle göç edelim/ Meydanda at oynatalım/ Boynun döndürü döndürü/ Köroğlu der ki karıdım/ İhtiyar oldum çürüdüm/ At yoruldu ben yoruldum/ Güzel bindiri bindiri”, “Dinleyin hey ağalar ata binmeli/ Keklik öten eli ister bu gönül/ Çamlıbel’de mor kırmızı çiçekten/ Koku salan yeli ister bu gönül. İçerisinde yiğit, bey, kahraman geçen yukarıdaki dizelerin hepsinde at adeta bir insan hatta bir

erkek gibi gösterilmektedir. Nitekim Gezgin'in *Fallus'un Arkeolojisi'nde* "İnsan içindeki en arkaik korku olan ölüm korkusunu, bilinçdışının yarığında dışarı sızan ve mağaraların karanlık köşelerine yansıyan boğalar ve bizonlarla yenmiştir. Fallus bu yeni kültürün eski bir sembolüdür. Çünkü hayvanların çoğu erkektir ve itifallık tasvir edilmişlerdir" (2012: 35) diyerek atın da tüm bu şiirlerde aslında bir nevi erkek gibi düşünüldüğünü ifade etmektedir.

İnsan zihninde büyük penis daha fazla cinsel birlikteliği, çok çocuğu dolayısıyla üremeyi ve bereketi simgelemektedir. Bir kahramanda olması gereken en temel nitelikte güç olmalıdır. Bunlar aslında bir anlam da gücü de simgelemektedir. Atlar da olağanüstü büyüklükteki cinsel organları ile insan zihninde cinsel birlikteliği dolayısıyla üremeyi ve bereketi simgelemektedir. Daha büyük cinsel organ daha çok üreme ve daha çok ürün demektir.

2.2.4.3.6. Masalarda At

Atın bir erkeğin yerini aldığına, bir erkek olarak düşünüldüğüne bir örnek de KTBAEGM'nin planlı alan araştırmaları çerçevesinde 2005 yılında Burdur İli Gölhisar İlçe merkezinde derlenen "Şah Matımar" (MD2005.0066*) masalında görülmektedir. Şah Matımar devlerin oldukça yakışıklı olan oğludur. Şah Matımar annesine küserek insanlar diyarına gelir ve bir at olarak padişahın ahırında yaşamaya başlar. Burada sürekli ahıra gelip kendisini tımar eden ve besleyen padişahın en küçük kızına âşık olur. Kız kendisini at zannetmekteyken Şah Matımar bir gün kız ahırdayken at kılığında silkinip insan kılığına döner. Kız çok şaşırır. Şah Matımar kıza aşkını itiraf eder ve onunla evlenmek istediğini söyler. Ancak oğlanın tek bir şartı vardır babasına insan olduğunu asla söylememesi şartı. Ancak kız oğlana babasının bir atla evlenmesine asla

* Bu numaralar belgenin KTBAEGMBBM yer numarasını göstermektedir.

izin vermeyeceğini söylese de oğlan ikna olmaz. Kız en sonunda kabul eder ve padişah babasını ahırdaki atla evlenmesi konusunda ikna eder. Nihayetinde kız ve at evlenirler. Masalda görüldüğü gibi ülkenin en önemli insanı en küçük kızının bir atla evlenmesini kabul etmiştir. At bir damat olarak yani bir erkek olarak düşünülmüştür. Üstelik masalın devamında at ile evlenen prensese atla beraber yaşaması ve gerdeğe girmesi içinde bir ev hazırlanmıştır.

Anadolu'da eski dönemlerde gelin almaya da at ile gidilmekteydi. Atın üzerinde kimse olmaz, atı damadın sağdıcı veya babası çekerdi. At burada adeta gelin alayına katılamayan ve gelini almaya gelemeyen damadı simgelemektedir.

2.2.4.3.7. Fıkralarda At

Anadolu'da yağmur yağdırma pratikleri içerisinde fallusu simgeleyen özelliği ile bir anlamda erkek metaforu olarak kullanılan ve bereketi işaret eden at, aynı özelliği ile kent fıkralarında şu şekilde karşımıza çıkmaktadır:

“Diyarın birinde padişah eğlence olsun diye bir yarışma açmış. Buna göre kim padişahın atını güldürmeyi becerirse bir çuval altın alacaktır. Her tarafa haberler salınmış, duyurular yapılmış. Yarışma zamanı gelince herkes şansını denemiş ama kimse atı güldürmeyi beceremiyor tabi, bazısı yarım saat bazısı iki saat uğraşmış ama sonuç yok. Bizim Namık Kemal'de yarışmaya katılmış. Sıra buna gelince, atın bulunduğu odaya almışlar, bir dakika sonra Namık Kemal odadan çıkmış ve atı güldürdüğünü altınlarını almak istediğini söylemiş. Padişah ve görevliler şaşkınlık içinde bir bakmışlar ki at gülmek ne demek kahkahalar atıyor yerlere yatmış tepiniyor. Sonuçta altınları vermişler Namık Kemal'e. Aradan günler geçmiş ama at hala gülüyor. Atı bir türlü susturamamışlar. Son çare olarak Namık Kemal'i bulup, nasıl

güldürdüyse susturmasını istemişler. Namık Kemal bir çuval daha altın verilerse bunu yapacağını söylemiş. Kabul edilmiş isteği tabi ki. Neyse bizimkini atın olduğu odaya almışlar tekrar, yine girişi ile çıkışı bir anda olmuş. Bir bakmışlar at bu sefer ağlıyor, hem de hüngür hüngür. Tam altınlar verilirken, padişah: “Sana bu altınları veririm ama bir şartla, bu atı nasıl güldürdüğünü ve şimdide nasıl ağlattığını söyleyeceksin. Namık Kemal başlamış anlatmaya: “Valla hünkârım, ilk geldiğimde atın kulağına yaklaşıp benimki seninkinden büyüktür dedim, gülmeye başladı” demiş. Padişah “şimdi nasıl ağlattın peki” diye merakla sormuş. Namık Kemal “şimdi de çıkarıp gösterdim” demiş⁷.”

Bir diğer fıkra örneği ise kovboy ve at fıkralardır. Kovboy ve at fıkralarında da çoğunlukla atın olağanüstü büyüklükteki cinsel organına vurgu söz konusudur:

“Vahşi batıda bir kovboy varmış. Çok ama çok çelimsizmiş. Bir gün bu yolda giderken karşısına bir cin çıkmış, "Benden üç tane dilekte bulun!" demiş. Kovboy hemen: “Beni güçlü birisi yap şöyle kaslarım olsun” demiş. Cin hemen istediğini yapmış. Kovboy: Beni çok yakışıklı yap!" demiş. Cin hemen bunu da yapmış. Kovboy son olarak; “Malımı atımınki gibi yap" demiş. Cin atınkine bakmış ve onu da yerine getirmiş. Kovboy kendinden emin bir şekilde ilk gördüğü kasabanın barına gitmiş ve en güzel kadını seçmiş ve onu yatak odasına çıkarmış. Kadın büyük bir zevkle soyunmaya başlamış bu arada kovboyda soyunuyormuş. Kovboy son olarak kilotonu çıkarmış ve kadın kovboyunkini görünce bayılmış. Kovboy: "Tabi bayılırsın ya" demiş. Kovboy: “Bir de ben bakayım şunun

⁷ [https:// www.fikrabel.com](https://www.fikrabel.com), 13.10.2018.

ihtişamına” demiş, malını görünce kovboy da bayılmış. Çünkü kovboyun atı dişiymiş⁸.”

Tüm bu örneklerden hareketle atın yağmur yağdırma pratiklerinde kullanılması anlaşılabilir. At olağan üstü büyüklükteki penisi ile cinselliği, üremeyi dolayısı ile bereketin sembolüdür. Gezgin *Fallusun Arkeolojisi* isimli kitabında neden fallusun yerine at kullanılmış olabileceğine dair oldukça açık ifadeler yer vermiştir (2012: 103-104). Tarihte hiçbir dönem mağara duvarlarına fallusun tam anlamıyla resminin yapılmadığına dikkat çeken Gezgin bununla ilgili olarak yalnızca bir istisnanın dışında fallusun her zaman çeşitli gösterenler ile mağara duvarlarında kendine yer bulduğundan bahsetmektedir. Bu gösterenler at, boğa gibi özellikle erkek hayvanlardır.

2.2.4.3.8. Hikâyelerde At

İnsan zihni ata gücünden dolayı erkek anlamını yüklemiştir. Nitekim şölende kara otağda, kara keçe üzerine oturtulan, önüne kara koyun etinden yahni sunulan Dirse Han, hatununa: “Senden midir, benden midir, Tanrı Taala bize bir topaç gibi oğul vermez nedendir...” diyerek serzenişte bulunmuştur. Bunun üzerine Dirse Han’ın hatunu kocasına; “attan aygır, deveden erkek deve, koyundan koç kes dilek dile, olur ki bir ağzı dualının hayır duası ile Tanrı bize topaç gibi bir çocuk verir” der ve anlatıya göre, Dirse Han’ın bu öğüdü dinlemesiyle dileği yerine gelir. Tanrı ona bir erkek çocuk bağışlar (*akt. Üren, 2015: 69*). Görüldüğü üzere Dede Korkut Kitabı’nda geçen bu anlatmada erkek evlat için erkek at kesilmesi salık verilmektedir. At görüntü itibari ile oldukça kuvvetli bir hayvandır. Nitekim gücünden dolayı otomobillerin ve motorlu araçların güçlerinin belirlenmesi için kullanılan “beygir gücü” terimi de literatüre bu şekilde girmiştir.

⁸ <https://www.diyadinnet.com>, 13.10.2018.

Fotoğraf 6. Beygir Gücünün Otomobil Reklamlarına Yansıması⁹

2.2.4.3.9. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde At

Yağmur yağdırma ritüellerinde at kafatasının kullandığı üç farklı uygulama tespit edilmiştir. Uygulamalardan ilki at kafatası ile suyun temas ettirilmesine yöneliktir. At kafatası ile yapılan bu uygulamaların tamamında at kafatasına dua, ayet veya yağmur duası yazılmaktadır. İkinci ancak tek bir yerde rastlanılan uygulama ise ayet yazılan at kafatasının susuz bir kuyuya atılmasıdır. Üçüncüsü ve yine tek bir yerde rastlanılan uygulama at kurbanıdır.

⁹ <https://www.marketing91.com/wp-content/uploads/2016/08/M6-1.jpg>

At Kafatasına Ayet veya Yağmur Duası Yazılarak Kuyu, Dere veya Akarsuya Atılması veya Gömülmesi

At kafatasına Erzurum/Hasankale, Ankara Horan'da ayet veya yağmur duası yazılır (Acıpayamlı, 1963: 18), Uluborlu'da ayak değmemiş bir akarsuya, Acıpayam'da çayırdaki değirmen suyunun çıktığı yere (Acıpayamlı, 1963: 18), Safranbolu Bulak Köyü'nde türbenin altındaki akarsuya bırakılır (*akt.* Kobyay, 2014: 73), Mersin Çapar ve Arslan Köylerinde bir dereye bırakılır veya su ile ıslatılır (Çıblak, 2002: 95) Uşak'ta kuyuya bırakılır (Kılıç, 2011: 507), Çankırı, Kızılırmak, Güneykışla Köyü'nde çok hızlı akan suyun içine bırakılır (YB2010.0579), Darende'de iple bağlanarak bir akarsuyun içine bırakılır (*akt.* Kobyay, 2014: 324), Konya Beyşehir'de akarsuya gömülür (*akt.* Kobyay, 2014: 324), Çorum Dodurga İlçesi Hüsam Dede Teke köyünde dua yazılıp ıslatılıp ırmağa gömülür (Oğuz ve Işıkhay, 2006: 36), Çorum Oğuzlar İlçesinde ayetler yazılıp su dolu kuyuya bırakılır (Oğuz ve Işıkhay, 2006: 41).

Görüldüğü üzere at kafatası aslında at olarak düşünöldüğünde su ile birleştirilerek sembolik olarak döllenme gerçekleşmektedir. At kafatasının içi su dolu olan kuyuya, dere veya akarsuya bırakılması kadın rahmini düşöndürmektedir. Olağan üstü büyüklükteki cinsel organı ile at kafatası (aslında at), kuyu, akarsu veya dereye bırakılarak aslında ana rahmini dölemekte dolayısıyla yağmur yağmasını ve bereketi sağlamaktadır.

At kafatası kullanılan yağmur yağdırma ritüellerinde dikkat çeken bir başka husus at kafatasına bir ayet, dua veya yağmur duası yazılması ve Uşak'ta at kafatasının caminin avlusunda bulunan duvarda bir sonraki yağmur duasına kadar asılı tutulmasıdır (Kılıç, 2011: 507). Cami Allah'ın Evi'dir. Allah yaratan ve nefes verendir. O halde at kafatası da bir sonraki yağmur duasına kadar caminin avlu duvarına asılarak Tanrı taklit edilmektedir. Mitolojilerdeki tüm ritüeller tanrıların ve onların yaptıklarının tekrarıdır. Yaratıcı güç at kafatasına yüklenmiştir. Artık üreten, üremeyi sağlayan ve hayat veren

bu aşamada at kafatasıdır. Nitekim taklit büyüsünü Örnek şu sözlerle açıklamaktadır (1971: 222):

“Bir şeyin taklidini yapmakla o şeyin esasını etkileme. Bu büyünün yapısı taklit yoluyla istenilen sonucu elde etmeye, benzer işlemlerle istenilen şeyi ya da olayı öne almaya, böylece o şeyin ya da o olayın yakın bir gelecekte meydana gelmesini zorlamaya dayanır. Taklit büyüsünün esası “benzer benzeri etkiler” ilkesinde temellenmektedir. Bu “benzer” likler göze görünür dış benzerlikler ile tutum ve davranıştaki benzerlikler ya da çağrışıma yatkın düşünce zincirlerinden çıkan büyüsel özelliklerdir.”

İnsan zihninin derinlikleri her zaman karışık olmuştur. Bilinçdışı kendini resimlerle dışa vurur, bilinç ise kelimelerle ifade eder (Saydam, 1997: 11). Bu nedenledir ki insan, yağmur yağdırma pratiklerinde aslında anlatmak istediğini at kafatasını bir kuyuya, akarsuya veya dereye gömerek veya atarak bilinç düzeyinde bir eyleme dönüştürmektedir. M. Bilgin Saydam kitabında bu durumu şöyle ifade etmektedir(1997: 10):

“Karşıtların biraradalığı ve çok anlamlılık bilinçdışının temel özelliklerden biridir. Aklın (bilincin) yolu bir olabilir, ancak gerçeğin yolu çoktur: Bilinçdışının yansımaları çok zengin, zengin olduğu kadar da “çok anlamlıdır”. Bu nedenle yorumlanması (bilinç tarafından ele geçirilmesi) hiçbir zaman tam olmayacak, yalnızca bazı karanlık köşeleri aydınlayabilecektir.”

Zamanla atın yerini at kafatası almış olmalıdır. At kafatası su ile ıslatılarak bir anlamda cinsel birliktelik gerçekleşmekte, döllenme olmakta bu durum ise bol ürünü ve bol hasadı beraberinde getirmektedir. Böylece at, erkeği ve erkeklik organını simgelemek için yağmur yağdırma pratiklerinde kullanılan bir simgelerden birisi olmaktadır.

Yağmur Duası Yazılan At Kafatasının Susuz Kuyuya Bırakılması

Anadolu'nun birçok farklı bölgesinde uygulanan yağmur yağdırma pratiklerinde tespit edilen ikinci uygulama ise Konya'nın Bozkır İlçesinde at kafatasına yağmur duası yazıldıktan sonra kafatası susuz bir kuyuya atılmaktadır (Erdem, 2008:51). Dua yazılan at kafatasının susuz kuyuya atılması, susuzluğu tersine çevirmek için yapılan bir pratik olmalıdır. Susuz kuyu bereketi olmayan veya bereketi kaçmış kuyu olarak düşünülerek yağmur duası yazılmış ve bereketi sembolleyen at kafatası ile kısırlık veya susuzluk tersine döndürülmeye çalışılmaktadır. Su tüm mitlerde evrenin ilk maddesidir. Her şey ondan çıkmıştır. Türkoğlan suyun, kadının doğurganlığının ve ana rahminin simgesi olduğuna dikkat çekmektedir (*akt.* Saydam, 2017: 61). Dolayısıyla Konya Bozkır'da susuz kuyuya at kafatası atılması pratiğinde susuz kuyu özellikle seçilmiş olmalıdır. Toprağın verimliliği suya muhtaçtır. "Islak" lık verimliliği, yani doğurgan doğanın, dolayısıyla dişil ilkenin özelliğidir (Saydam, 2017: 63). Islaklığını kaybetmiş susuz kuyu fallusun sembolü olan at kafatası ile yeniden döllenecek böylece aslında toprak bereketlenecektir.

At Kurbanı

Anadolu'da yağmur yağdırma ritüellerinde at kurbanına bir örnek Çorum Dodurga İlçesi Mehmet Dede türbesinde rastlanılmaktadır. "Türbeye bağlı olarak her yıl bahar ayında (Mayıs) Perşembe günü iki adet at kurban edilmektedir" (Bekki, 2008: 97).

Fotoğraf 7: At kurbanı- Çorum Mehmet Dede Türbesi¹⁰

Fotoğraf 8: At kurbanı-Çorum Mehmet Dede Türbesi ¹¹

“Yağmur yağdırmak için at kafatası, koyun kafatası, köpek kafatası, insan iskelet parçaları suya daldırılması Anadolu’da birçok yerde görülen uygulamalardandır” (Acıpayamlı, 1964: 239). Anlaşıldığına göre yağmur yağdırma ritüellerinde at veya at kafasının kullanılmasının atın doğuş efsaneleri ile de bağlantısı vardır. Nitekim Elçin’in bununla ilgili olarak atın sudan geldiğine inanılması nedeniyle yağmur yağdırma

¹⁰<https://www.aksam.com.tr/doga-hayvan/corumda-400-yildir-at-kesiliyor/haber-204529>, 03.11.2018.

¹¹ <http://www.osmancikgundem.com/index.php/?Syf=26&Syz=244341>, 03.11.2018.

ritüellerinde suya sunulan kurban özelliğindedir şeklindeki ifadesi konumuza ışık tutmakla birlikte yağmur yağdırma ritüellerinde at kurbanı uygulamasına da bir anlamda giriş yapmamıza olanak sağlamaktadır (*akt. Demirci, 2015: 50*). Birçok ritüelde, ritüelin tamamlayıcısı olan kurban pratiği yağmur yağdırma pratiklerinde de karşımıza çıkmaktadır. Yağmur yağdırma ritüellerinde at kurbanı çok eski dönemlere dayanmaktadır. Göktürkler; kurban olarak kestikleri at ve koyunların kafalarını sırıklara takarlardı (İnan, 1976: 6). Yine Kalafat'ın at kurbanıyla ilgili aktarımı şöyledir (1998: 158):

“At kurbanı çok eski bir Türk ananesidir. Şato Türk imparatorlukları da at kurban ederlerdi. M.S, 942 senesinde Şato imparatoru ölünce imparatorun iki atını ruhuna kurban kestiler. Eski Türk onamastiğine göre, Tanrı Gölü'ne atılan kurbanların canlı at olması gerekiyordu.”

Örnek kurbanın toplumlara göre değişiklik gösterdiğine değinerek, her toplumun kurban anlayışının o toplumun ekonomik durumunun şekillendirdiğine de değinmektedir (1971: 141):

“İlkelerde ibadetin ana unsurlarından biri olan kurban, doğaüstü kudretlerin gönlünü hoş tutmak, onlarla barışık olmak, onlara teşekkür etmek ve onlardan isteklerde bulunmak için sunulan şeylerdir. Kurban edilen ya da sunulan şeyler, İlkel toplumların ekonomik yapılarına göre değişir. Örneğin avcılıkla geçinen toplumlarda ‘Hayvan Tanrısına, avlanan hayvanlardan bir parça et sunmaya oldukça sık raslanılır. Hayvancılıkla geçinen göçebe toplumlarda yeni doğmuş hayvanlar, süt, süttten yapılan içkiler (bu içkiler tanrı için yere dökülür); ikinci planda sığır, at, koyun, keçi vb. kurban edilir. Tarımla uğraşan toplumlarsa, doğaüstü kudretlerine yemek, içki, tarla ürünleri sunar ve evcil hayvanlar kurban ederler.”

Eski dönemlerde at kurbanıyla ilgili olarak Mandaloğlu'nun aktardığına göre Hunlar, Uygurlar ve Göktürkler yılın ilk ayında beşinci ayda, ilkbaharda ve sonbaharda Gök –Tanrı'ya atalara, doğa güçlerine at ve koyun kurban ederlerdi (2012: 220).

Toplumlar tarih boyunca kendileri için kutsal kabul ettikleri, hatta hayatlarını sürdürmeleri konusunda “hayati önemi” olan nesnelere veya hayvanları tanrılara ve aslında tabiata kurban olarak sunmuşlardır. Burada ki at örneğinde muhtemelen at olağan üstü büyüklükteki erkeklik organı ile “doğa ana” yı döllemesi için kurban edilmekteydi. Doğa kültürünün dişi olarak kabul edildiği düşünülürse yağmur yağdırma ritüellerinde atın kullanılması daha anlaşılır olacaktır. Böylece çok büyük olan erkeklik organı nedeniyle at üremenin, bereketin dolayısıyla ürünün elde edilmesinin sembolik bir göstereni olmuştur. Böylece aslında Toprak Ana'ya sunulan at kurbanı ile de bol ürün dilenmektedir. İsmail Gezgin'in ifade ettiğine göre arkeolojik buluntular, görsel olarak penisin, üstelik de güçlü, büyük kalın ve sağlıklı bir penisin toplumsal açıdan ne kadar kayda değer olduğunu ortaya koymaktadır (Gezgin, 2012: 76). Dolayısıyla insan zihninde daha güçlü bir fallus daha çok yaşam ve daha çok ürün demektir.

Yağmur yağdırma ritüellerinde bolluk, bereket için karşımıza çıkan at kurbanı, at kafatasının suya atılması, at kafatasına dua yazılması gibi uygulamalar dışında at nalı da yine bolluk ve bereket için kullanılmaktadır. At nalı kapılarının üzerine, ambar veya ahır girişlerine asılarak bolluk, bereket amaçlanmakta aynı zamanda nazardan korunma hedeflenmektedir. Bereket bilinç düzeyinde doğurganlık ve dolayısıyla cinselliği temsil etmektedir. Atın oldukça büyük olan cinsel organından dolayı yağmur yağdırma ritüellerinde kullanıldığını göz önünde bulundurmuş olursak bereket için evlerin veya iş yerlerinin girişlerine asılan at nalının da anlaşılması mümkün olmaktadır.

İnsan zihni, ata erkek cinsiyetinin özelliklerini yüklemiştir. Üremek, çoğalmak, hayatta kalabilmek için gerekli olan şeyi fallus olarak düşünen insan zihni bu anlamları ata yüklemiş olmalıdır. At burada bereket, ürün, yeniden üretim anlamlarını

simgelemektedir. Zamanı geldiği halde yağmayan yağmur, insan zihni için kısırlıkla aynı anlamda olmalıdır. Dolayısıyla kadınla erkeğin cinsel birlikteliğini ve bu birlikteliğin sonucunda ortaya çıkan bolluğu, bereketi ifade eden yağmur yağdırma ritüellerinde at, kendisine olağandan büyük ve insan için oldukça ihtişamlı olan cinsel organından dolayı yüklenilen “erkek” cinsiyeti ile eskiden beri yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkmaktadır. Ölüme çare bulamayan insan, ancak daha çok doğum ile ölümün karşısında durmaya çalışmıştır. Bu da ancak daha çok cinsel birliktelik ile mümkün olabilmektedir. Dolayısıyla bir bereket töreni olan yağmur yağdırma ritüelinde kullanılan at aslında insan zihnindeki fallusun göstereni olmaktadır.

2.2.4.4. Yağmur Duası ve Yılan

Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma pratiklerinde karşımıza çıkan diğer bir hayvan yılanıdır. Yılan akla hiç şüphesiz ki görünümünden dolayı erkek cinsel organını getirmektedir. Yağmur duaları için kadın ile erkeğin cinsel birlikteliğinin sonucunda çocuk olmasının sembolü tezi üzerinden bakıldığı takdirde yılan fallusun sembolü olarak toprak anayı döllemektedir. Gezgin’e göre yılan çoklu anlama sahip olan sembolik bir varlıktır ve göbeği insanla birlikte kesilmiştir. “Psikanalitik bir yaklaşımla yılanın erkeklik organını temsil ettiği ilk aklımıza gelendir” (2012: 123). O halde yılan asıl olarak fallusu simgelemesinden dolayı yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılmış olmalıdır. Ölümün çaresizliğini fark eden insan daha çok doğuma yönelmiştir. Dolayısıyla Üst Paleolitik çağ insanların önemli iki tutkusunun doğmak ve tekrar doğmak düşüncesi olduğunu ifade eden Ateş bu dönem insanların mağara resimlerinde yılanımsı şekiller kullandığını belirtmektedir (2014: 85-86):

“Boncuk, ağaç, geyik, kuş, yılanımsı şekiller ve kırmızı renk gibi simgeleri kullanan Üst Paleolitik dönem insanların, doğum olgusunun aktif öğelerini sembolize ederek, gözle görünmeyen bazı biyolojik

oluşumları biliyormuş gibi görünmesi oldukça şaşırtıcıdır. Ay, spiral, yılan, inci, istiridye, boncuk, geyik, kuş, kırmızı renk vs gibi unsurların hepsi doğum ve yeniden doğum temasının sembolik öğeleriydi.”

Yılan deri değiştirmesinden ve toprakla temasından dolayı eski dönemlerden beri tılsımlı bir hayvan olarak kabul edilmiş, görüntü ve yaşadığı yer itibariyle de (toprak altında) her zaman diğer dünya (yer altı dünyası) ile ilişkili olarak düşünülmüştür. Yılan tarih boyunca neredeyse tüm dinlerde, anlatılarda, mitolojilerde görülmektedir. Gılgamış destanında ölümsüzlük otunu arayan Uruk kralından önce “sırlı otu” yiyerek artık ölümsüz olmuş, gençliğin ve sağlığın sırrını elde etmiştir. Âdem ve Havva’yı kandırarak onları cennetten kovdurmuş şeytanın da sembollerinden birisidir. Böylece aslında tüm insanlık cennetten kovulmuştur. Zehri ile ölüm saçarken aynı zehir şifa da dağıtmaktadır. İnsanlık yılanı deri değiştirmesinden dolayı hep ölümsüz olarak düşünmektedir. Çünkü sürekli yenilenmekte, değişmektedir. Bu durum insanın aklına muhakkak ki doğa ile yılan arasında bir ilişki kurmasına neden olmuştur. Çünkü doğa da her sonbaharda ölmekte, her ilkbaharda yemyeşil ve yenilenmiş olarak dirilmektedir. Nihayetinde tüm bunları yapabilme özelliği doğal olarak yılanı kutsal, efsunlu bir hayvan yapmıştır.

Yılan Antarktika hariç dünyanın hemen her yerinde yaşayabilen bir hayvan olduğundan¹² neredeyse tüm medeniyetlerin tıp, folklor, mitoloji, sanat ve edebiyatında yer almaktadır. Yılan sadece yer altı ve yer üstünde değil Campell’a göre sularda da kutsal bir hayvan olduğunu ve fallusu akla getirdiğini şu cümlelerle ifade etmektedir (1995: 50):

“Fakat yılan, suların da ilahıdır. Dünyada, ağaç köklerinin arasında yaşar, sık sık kaynaklara, bataklara, suyollarına dalgaların hareketi ile kayarak uğrar veya

¹²<https://www.mynet.com/yilanlar-hakkinda-bilmediginiz-15-gercek-110104537138>,

sarmaşık gibi tırmanır, orada bir ölüm meyvesi gibi asılır. Fallus düşüncesi hemen akla gelir, yutucu olarak da dişilik organını düşündürür.”

Yılan birçok medeniyetin mitolojisinde, masal, fıkra ve bilmecelerinde de karşımıza bir sembol olarak çıkmaktadır. Bu sembol örneklerden anlaşıldığı üzere şeklinden dolayı erkek, erkeklik organı ve sperm sembolüdür.

2.2.4.4.1. Folklorde Yılan

Yeryüzüne yağmur yağmasının ve bunun sonucunda ortaya hasat çıkmasının insan zihnindeki en hâkim simgeleşmiş görünümü ile kadınla erkeğin cinsel birlikteliği ve bu birlikteliğin sonucunda çocuk olmasını; bereketi anlatan yağmur yağdırma ritüellerinde yılan kendisine şeklinden dolayı erkek cinsel organını simgelemesinden dolayı yer bulmuştur. Yılan Sedat Veyis Örnek'e göre de çok farklı sanat eserlerinde gücü, ebediyeti ve dünyanın yaratılışını simgeleyen önemli bir simge olarak görülür (1971: 245). Psikanalist ekolde de, daha çok fallusu anımsattığından erkeksi bir sembol olarak düşünülür (*akt.* Abiha: 4). Dolayısıyla yılan sembolü sanatta, neredeyse folklorun her alanında ve halk edebiyatı ürünlerinde kendisine yüklenen anlamdan ötürü yani erkeği, erkek cinsel organını ve dolayısıyla erkek ile kadının cinsel birlikteliğini simgelemesinden dolayı oldukça geniş yer bulmuştur.

2.2.4.4.2. Mitolojilerde Yılan

Anlaşıldığı üzere yılan, mitolojilerde de erkeği ve erkeklik organını simgelemek amacı ile kullanılan bir semboldür. Şekli itibari ile hem spermi hem de penisi akla getirmektedir. Nitekim mitolojilerde yılan ya da boğa, toprağı dölleyen gücün simgesi olarak görülmüşlerdir (Campbell, 1995: 50). Ayrıca Campbell Yunan mitolojisinin en

büyük tanrısı Zeus'un tanrıçaların yanına yaklaşacağı zaman yine yılan şekline girdiğinden bahsetmektedir (1995:129):

“Şimdi, karşılaştığı sayısız genç tanrıçaya karşı tutumunu görelim. Parea ile zevklenişini yani. Herkes onun, boğa, yılan, kuğu ve altın duş biçimlerine girecek kadar çıldırdığını bilir. Gördüğü her Akdeniz nymph'i onu çıldırttı.”

Yılan ile ilgili inanç ve uygulamaların çok eski dönemlerden itibaren var olduğu yazılı ve sözlü kaynaklarda aktarılmaktadır. Yılanlar ile ilgili sayısız mitoloji üretilmiştir. Dolayısıyla yılan Hint, Eski Mısır, Anadolu, Kızılderili, Eski Babil ve Sümer mitolojilerinde yer almıştır. Ayrıca Musevilik, Hristiyanlık ve İslamiyet gibi tek tanrılı dinlerin de yaratılış anlatılarında yılanın yer verilmiştir. Diğer hayvanlarda olduğu gibi yılan da şekli nedeniyle fallusu dolayısıyla cinselliği, erkeği, erkek cinsel organını ve sonuç olarak üremeyi, bereketi ifade eden önemli bir sembolik motif olmuştur.

Harris insanın uygarlık serüvenindeki en tetikleyici motivasyonun nüfus artışı olduğunu ileri sürmektedir (*akt. Gezgin, 2012: 126*). Bu bağlamda cinselliği temsil eden yılanın pek çok toplumun yaratılış mitinde kendine başrol oyuncusu olarak yer bulması daha anlaşılır olmaktadır. Nitekim C. G. Jung bu durumu şöyle ifade etmektedir (*akt. Yılmaz, 2015: 283*):

“Toplumlar din ve medeniyet değiştirmeleri esnasında ya eski dinlere ve bu eski dinler etrafında oluşan sembolik dile yahut da mitolojilere başvururlar; onlar aracılığıyla dengesi altüst olan manevi varlıklarına yeni bir düzen vermeye çalışırlar.”

Yılan toprakla ilişkili bir hayvan olduğundan ve şeklinden dolayı eski dönemlerden itibaren toprağı dölleme metaforuyla da özdeşleştirilmiştir olmalıdır. *Gezgin Sanatın Mitolojisi* isimli kitabında toprağın anne rahmi olarak düşünüldüğünü nitekim ölülerin toprağına tıpkı anne rahminde olduğu gibi cenin pozisyonunda

gömüldüklerinden bahsetmektedir (Gezgin, 2014: 18). Dolayısıyla tarımla uğraşan toplumların mitoloji din ve anlatılarında yılan figürü oldukça önemli yer tutmuştur.

Mitolojilerde kullanılan hiçbir hayvan rastgele seçilmemiştir. Aksine hepsinin bilinçdışında belirli sembolik anlamları vardır. Bunlar insan bilinçaltının kendini anlatabilme şeklidir. Bu semboller ancak bu şekilde çözümlendiğinde daha anlamlı olmaktadır.

Mısır Mitolojisinde Yılan

Yılan Mısır mitolojisinde direk bereketle ilişkilendirilmektedir. Mısır mitolojisinde kendi kuyruğunu yiyen yılan sembolü Ouroboros mükemmellik ve ebedi hayat döngüsünü simgeleyen gizemli bir hayvandı. Antik Mısır'da yılan bataklıklar, tarlalar ve çöllerde yaşar bereketli hayatın ve bol ürünün simgesi sayılırdı. Yılan bu şekliyle bereket ve yenilenmenin açık bir sembolü olduğunu göstermektedir (akt. Sümer, 2016: 279).

Hint Mitolojisinde Yılan

Yılan sembolünün bilinç dışında erkeği, erkek cinsel organını simgelemesine Hint mitolojisinde de karşılaşılmaktadır. “Hint mitolojisinde yer alan bazı anlatılarda insan şekline giren yılanların kadınlarla evlendikleri ve insan görünümlü çocukları oldukları kaydedilmektedir” (Öztürk, 2016: 860). Öztürk ayrıca yarı yılan yarı insan olan bu ırkı şöyle tanımlamaktadır (2016: 859-860):

“Bhogavati şehrinin altında Patala adı verilen sulak bölgelerde yaşayan yarı yılan yarı insan bir ırkın varlığına inanılmaktaydı ve bu ırka “naga” denilmekteydi. Nagalar nehir, pınar ve kuyuların koruyucusuydu. Geçmişte insanlar kuraklık dönemlerinde nagaların yardımını

istemekteydi. Güney Hindistan’da bugün bile kendilerine tapılmaktadır.”

Görüldüğü üzere yılanlara yüklenen insani özellikler tarih boyunca karşılaşılan bir durumdur. Dolayısıyla insan zihninde yılan üreme sembolü olan hayvanlardan birisi olmuştur.

Türk Mitolojisinde Yılan

Yılan sembolü, Türklerde hem bu dünyada hem de yer altında sihirli sayılan bir koruyucu hayvan olarak düşünülmesinin yanı sıra aynı zamanda korkulan da bir hayvan olarak düşünülmüştür. Su kaynaklarının koruyucusu olması ve kendisinden su alabilmek için bakire kızların kurban edilmesi de akla yılanı erkek anlamı yüklediğini getirmektedir.

Pertev Naili Boratav *Türk Mitolojisi*’nde Türklerin ejder veya ejderha diye adlandırdıkları hayvanın aslında çok büyük bir yılan olduğunu ifade eder (2012: 66). Kaşgarlı Mahmud’un sözlüğünde (11. yy) ve Dede Korkut Kitabının bir bölümünde Hazen isimli kahramanın öldürdüğü için övündüğü yedi başlı ejderi yılan olarak adlandırmaktadır. Masallarda ejder, su kaynaklarının koruyucusudur; halkın su gereksinimi ejderin emrindedir ve su alabilmek için, ejdere (çoğunlukla bir bakire) kurban edilmelidir. Örnek, yılanın deri değiştirmesinden dolayı “ölmezlik” fikrini simgelediğinden ve bu niteliğinden dolayı birçok efsane ve büyüsel pratiğin temel ögesi olduğunu ifade etmektedir (1971: 245).

Seyidoğlu eski dönemlerde şamanların en büyük yardımcı hayvanlarından birisinin yılan olduğundan bahsetmektedir (1998: 87):

“Şamanist olan Türk boyları arasında da yılanın önemli bir yer vardır.

Yılan, Şaman’a yardım eden koruyucu hayvan ruhlarından birisidir.

Şaman’ın gökyüzündeki ve yer altındaki seyahatlerinde ona yardımcı

olur. Kutsal güçleri olan, esrarengiz âlemlerde bulunmuş, oraları bilen bir hayvandır. Altay Şamanlarının gökyüzünde ve yer altında seyahat ettikleri zaman giydikleri kaftanın üzerinde yılan resimleri vardır. Bunlar üç başlı, büyük ağızlı yılanlardır.”

Türk mitolojisinde önemli bir yeri olan Hayat Ağacı motifi de yılan ile anılmaktadır. Şahin’in aktardığına göre Hayat Ağacının dallarında çocukların ruhu oturur, tepesinde kuşlar dibinde ise yılan bulunurdu (2012: 161). Dolayısıyla yılan sembolünün üreme ile ilgili olduğu açıkça görünmektedir.

Yakındoğu Mitolojisinde Yılan

Yılanın cinsellik, erkek cinsel organının bir sembolü olduğu tezimi kuvvetlendirmesi açısından Yakındoğu mitolojilerinde yılan motifi önemlidir. Birbirine sarılmış yılanlar Eski Babil’de bereket ve sağlık ile ilişkilendirilir. Tanrıçası İnanna’nın ellinde tuttuğu ve fallusu simgelediği düşünülen yılanlar tanrıçanın erkekler üzerindeki hakimiyetini vurgulamaktaydı. Afrika mitolojisinde ise yılan çeşitli bölgelerde kutsal sayılıp, sağlık, yağmur ve gökkuşağıyla ilişkilendirilip ağız bereketin simgesi olarak kabul edilmektedir (Öztürk, 2016: 1231- 1232).

Ayrıca Hüseyin Yılmaz’ın aktarımına göre de yılan, Kızılderililerinin ve Afrika zencilerinin efsanelerinde cinsellik, dirayet ve erk sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır (2015: 284).

Afrika Mitolojisinde Yılan

Yılanın aslan ile birlikte hayvanlarla ilgili sembolizmin ilk sırasını paylaştığı belirtildiği *Larousse Semboller Sözlüğü*’nde yılanın yaratım, yenilenme, ebediyet fakat

aynı zamanda da gerçeği saklama, sonsuz kötülük ve ölüm anlamlarından da bahsedilmektedir (Gardin ve ark., 2014: 650).

Yılanlar dini kaynaklarda da çokça karşılaşılan hayvanlardır. “Tevrat’ta yasak elmayı yılan verirken Kur’anı Kerimde yasak elmayı şeytan ile birlikte yine yılan vermektedir. Bu yüzden Âdem ile Havva birbirlerinin ayıp yerlerini görüp fark etmişlerdir” (Çılg, 2005: 42-43). Yılanın burada fallik bir sembol olduğu açıktır. Görünen odur ki yılan açık bir şekilde erkek cinsel organının sembolik bir şekilde bilinç düzeyine çıkmış şeklidir. Bunun en somut örneklerinden bir başkası hiç şüphesiz Orta Amerika Yerlileri mitolojisinde yer alan tüylü yilandır. Neredeyse iki bin yıldır tüylü yılan tanrı figürü olarak kabul edilmektedir (Öztürk, 2016: 1163). Nitekim tüylü yılanın tarifinde pullarının yerine tüylerle kaplı olduğu şeklinde tasvir edilmektedir. Bu tanım şüphesiz yine bir başka erkek cinsel organı tanımını akla getirmektedir.

Ateş’in mitolojik söylemlerin “anlatılmak istenen konuyla ilgisizmiş gibi görünen mecazi atıflarla, bir takım bitki hayvan kompozisyonları ve onların özellikleriyle açıklamaya çalıştığından” diyerek aslında anlamsız görünen sembollerin ne kadar anlamlı olduğunu ifade etmektedir (2014:33). Singeler insan zihninin ve hayal gücünün, insan ruhunun (*psyche*) en eski mitsel birikimlerini ve çoğu zaman da gizemli derinliklerinin en gizli köşelerini bize yavaş yavaş ve tedbirli bir şekilde açabilen unsurlardır (*akt.* Yılmaz, 2015: 283) ifadesinden hareketle yağmur yağdırma ritüelini, kullanılan hayvanları, edilen söz ve yapılan hareketleri bir bütün olarak kurgusal bir şekilde değerlendirmek gerekmektedir.

2.2.4.4.3. Masallarda Yılan

Bilinçdışındakilerin semboller aracılığıyla dışarı çıkararak kendini rahatlıkla ifade edebildiği alanlardan bir diğeri hiç kuşkusuz ki masallardır. İstek ve arzular masallarda bir sembole yüklenilerek ifade edilmektedir. “İnsan kendi bedeninden veya diğer

hayvanların cinsel özelliklerinden yola çıkarak çevresine cinsiyet yüklemiştir. Kimi zamanda kendi bedeniyle karşılaştırarak paralellikler, benzerlikler kurmuştur” (Gezgin, 2012: 45). Anadolu masallarında “yılanla evlenme”, “yıldandan hamile kalma” veya doğada uyuyakalan bir genç kızın içine yılan girmesi ve içine yavrulaması” motifi sıkça karşılaşılan sembollerdir.

KTBAEGM'nin planlı alan araştırmaları çerçevesinde 2005 yılında Burdur İli Gölhisar İlçe merkezinde derlenen “isimsiz” (MD2005.0066) bir masal şu şekildedir: “... kız bir tarafa biraz yatıp uyurken kızın içine yılan girmiş ve kızın içinde yavrulamış. Kızın gündün güne karnı şişmeye başlamış. Erkek kardeşleri kız kardeşlerine gözleri gibi bakıyorlarmış. Günden güne karnının şişmeye başladığını görünce ne yapacağız diye kara kara düşünmeye başlamışlar ve kızın bir erkekten hamile kaldığını düşünüp kız kardeşlerine içten içe kızarak kızını götürüp öldürmeye karar vermişler. Kızını bir dağın başına götürmüşler ancak kız kardeşlerini öldürmeye kıyamamışlar. Kız karnı şişmeye başladığından beri sürekli uyurmuş ve dağın başına geldiklerinde de uyumaya başlamış. Bunu gören ağabeyleri kız kardeşlerini öldürmekten vazgeçip kızını orada bırakıp dönmüşler. Kız orada uyurken bir şehzade orada avlanmaya gelmiş. Şehzade de çok yakışıklıymış. İleriye bir bakmış uyuyan bir kız görmüş. Ancak kızın ağzının içine yılanın biri girip biri çıkıyormuş. Şehzade kızın ağzından çıkan her yılanı öldürmüş. Öldürdüğü yılanları bir ipe dizmiş. Kızın ağzından tam kırk tane yılan çıkmış. Kız bir müddet sonra kendine gelip uyanmış, kuş gibi olmuş.” Görüldüğü üzere kızın içine yılan girmesi, kızın karnının gündün güne şişmeye başlaması, ağabeylerinin kızın hamile kalmasından şüphelenmesi ve kızın sürekli uyumaya başlaması gerçek hamilelik belirtileridir. Dolayısıyla burada kız aslında yılan ile simgelenen bir erkekten hamile kalmıştır.

“Yılan Prens” masalında ise padişahın karısı bir yılan doğurur ve yıllar geçince yılan büyür ve evlenmek ister evlendirdikleri her kız, gerdek gecesi bu yılan tarafından

sokularak öldürülür. Evlenme sırası masalın kahramanı olan kıza geldiğinde kız annesinin mezarının başına giderek ağlamaya başlar bu esnada karşısına çıkan ak sakallı bir ihtiyar “Ağlama, yılan kılığındaki prens aslında çok yakışıklı bir delikanlıdır. Dediğimi yaparsan insan haline döner, çok mutlu bir hayat sürersiniz” diyerek kıza akıl verir; “Seni gerdeğe sokacakları zaman, üstüne kırk gömlek giyeceksin. Sen odaya girince yılan sana ‘soyun’ diyecek, sen bir gömleğini çıkart, sonra sen de ona ‘sen de soyun bakalım yılan bey’ de, o da derilerinden birini çıkartacak. Sonra sana yeniden, ‘soyun’ diyecek, sen gene ikinci gömleğini çıkarttıktan sonra ona ‘sen de soyun yılan bey’ diyeceksin. Böyle böyle kırk derisini de çıkarttıracaksın. Kırkıncı derisini çıkarttıktan sonra yakışıklı bir delikanlıya dönecek. Ama sakın ola ki, o bütün derilerini çıkartmadan sen soyunup kalma. O derilerini çıkartmadan soyunursan, seni çıplak görürse sokup öldürür.”¹³ Nihayetinde yılan tarafından öldürülmekten kurtulduğu gibi kız yılan prensle evlenerek prenses de olur. Masalda yılanın kızı “çıplak” görürse “sokup” öldüreceği söylenmektedir. Burada prens bir başka hayvanın değil bir yılan formuna girmektedir. Masalda yılan somut bir şekilde erkeğin, erkek cinsel organının metaforik bir şekle dönüşmüş halidir.

2.2.4.4.4. Efsanelerde Yılan

Yılan ile ilgili efsanelerde Anadolu’da daha çok Şahmeran efsanesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Şahmeran veya Şahmaran olarak tariflenen başı insan, gövdesi yılan bu mitolojik yaratığın adı, halk edebiyatımıza Farsça’dan yılanların şahı anlamına gelen “Şah-ı mârân” dan geçmiştir. *Binbir Gece Hikayeleri* ile *Câmasname*’de karşımıza yarı insan yarı yılan biçimiyle çıkan yılan fallusu simgelemektedir.

¹³ <https://secmehikayeler.com/efsaneler/yilan-hikayesi.html>,30.11.2018.

2.2.4.4.5. Atasözleri, Deyimler ve Argoda Yılan

İçerisinde yılan geçen deyim ve atasözleri erkek cinsel organına gönderme yapıldığını düşündürmektedir: “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır”, “Her deliğe elini sokma, ya yılan çıkar ya çıyan”, “Onmadık (talihsiz) hacıyı deve üstünde (Arafat’ta) yılan sokar”, “Sevda geçer yalan olur, sonra sokar yılan olur”, “Yılana yumuşak diye el sunma”, “Koynunda yılan beslemek”, “Yılan gibi sokmak”¹⁴. “Yılan ne kadar eğri gitse deliğe doğru girer”, “ Yılan çıktığı yere girer.”

Erkekler arasında küçük olan erkek cinsel organı için “su yılanı”, büyük erkek cinsel organı için “kobra”, “piton” gibi tabirler kullanılmaktadır. Dolayısıyla yılan argoda da çok açık bir şekilde erkek cinsel organını simgelemektedir.

2.2.4.4.6. Bilmeceler ve Şarkı Sözlerinde Yılan

Bilmecelerde yılan karşımıza yine erkek, erkek cinsel organına gönderme yapılarak çıkmaktadır: “Gözü var, ayağı yok/ Gömleği var, dikişi yok/ Adam öldürür eli yok”.

Yılan ile erkeğin ve erkek cinsel organının ilişkilendirilmesi şarkı sözlerinde de karşımıza çıkmaktadır: “Sarı taksi boyandı / Gelipte kapıya dayandı / Tam kaçıracağım o zaman/ Zalım da anası uyandı/Ama benim adım Elvan Dalton/ Ben gezerim balkon balkon / Gelirim de koynuna girerim ama/ Kobrayı dolarım boynuna”. Burada kobra erkek cinsel organının sembolik olarak yerini almıştır.

¹⁴ <http://www.nkfu.com/yilan-ile-ilgili-atasozleri-ve-anlamlari>, 30 Kasım 2018.

2.2.4.4.7. Fıkralarda Yılan

Yılan ile erkek cinsel organının, erkeğin simgelenmesi aşağıda yer alan iki fıkrada oldukça açık bir şekilde örneklenmiştir. Ayrıca penisin çocuk gözünden yılan sembolü ile aktarılması oldukça anlamlıdır. Nitekim Freud'un "Hayvanlar, mitler ve masallardaki rollerinin oldukça önemli bir kısmını, cinsel organlarını ve onların işlevlerini meraklı çocuklara açıkça göstermelerine borçludur" ifadesi aslında hayvan sembollerinin hangi şekillerde kendilerine kültürlerde anlam bulduğunu göstermesi bakımından değerlidir (2017: 29).

Günümüzde oldukça popüler olarak anlatılan iki yılan fıkrası ise şöyledir:

"Adamın birisi hamama gider ve havuzun içine girerek dinlemeye başlar. Adamın cinsel organını gören başka birisi "yılan", "yılan" diye bağırmaya başlar ve eline aldığı hamam tasını adamın penisine vurmaya başlar. Diğer adam yan tarafa bayılır, vuran adam "yılanı öldürdüm ama adamı da soktu" der ¹⁵.

Diğer fıkra ise şu şekildedir:

"Küçük çocuk annesine 'Flört ne demek anne?' diye sorar, Anne: 'Bak evladım akşam ablanın erkek arkadaşı gelecek onları izle ve öğren' der. Çocuk akşam gizlenerek ablasıyla erkek arkadaşını izler. Ertesi gün annesi 'öğrendin mi, flört neymiş?' Diye sorar. Çocuk anlatmaya başlar: 'Ablam ve arkadaşı bir süre oturup konuştular. Sonra ablam fenalaştı ve arkadaşı elini ablamın kazağının altına sokarak kalbini kontrol etti. Ablamın ateşi çıkmış olmalı ki arkadaşı ablamın üstünü çıkarmak zorunda kaldı. Sonra ablamın hastalığı ona bulaşmış olmalı ki o da soyunmak zorunda kaldı. Sonra sarılıp öpüştüler. Sonra ablamın

¹⁵ http://www.erenet.net/fikralar.php?op=FikraOku&id=Yilani_Oldurdum, 30.11.2018.

arkadaşının önünde birdenbire bir yılan çıktı. Ablam ısırıp yılanı öldürmeye çalıştı. Uzun bir süre uğraştıktan sonra yılanı öldürdü. Çok yorulmuşlardı bir süre dinlendiler. Ama yılan tekrar dirildi. Demek ki ölmemişti. Sonra ablam yılanın üstüne oturarak onu tekrar öldürmek için uğraştı ve en sonunda öldürmeyi başardı. Bu defa öldürdüğünü biliyorum çünkü arkadaşı yılanın derisini soyup tuvalete attı'¹⁶. Anne düşüp bayılır.”

Yukarıda verilen tüm örneklerde¹⁷ yılan sembolü tezimi destekler niteliktedir. Bilinçdışıdaki istek, duygu ve arzular bilinç düzeyine ancak form değiştirerek çıkabilir.

¹⁶ <http://byagci.net/ygeyik/fikra/yilan.htm>, 30.11.2018.

¹⁷ Yılan veya kobra yılanının, erkeği, erkeklik organının simgelemesine bir başka örnek ise İstanbul Havalimanı hava trafik kontrol kulesi ve bu kule ile ilgili Ekşi Sözlük'te yer alan yorumlardır. Bahsi geçen kule yılan, kobra ve erkek cinsel organına benzetilerek yapılan esprili yorumlar Karabaş'ın “şakalar, bir engelle karşılaşmış olan bir içgüdünün (cinsel ya da saldırganlık) doyum bulmasını sağlarlar” (1981: 252) ifadesini de kanıtlar niteliktedir: “Dünyaya ibretlik bir mesajdır, aç dünya arayı, salıyorum kobrayı demiştir Türkiye bu eylemle”, “Kobra iniş için izin istiyorum tamam - iniş izni verildi tısss”, “Evet kobra yılanına benziyor beya...”, “Erdoğan-yeni havaalanım nasıl, Merkel-yılan dimi”, “Aç Merkel arayı salıyom kobrayı”, “Kobra murat da olabilirdi, bununla kurtulduk çok şükür”, “Penise benzememesi için çok uğraşılmış, çünkü Atakule gibi kötü bir örnek var”, “Reis sever bir arkadaşın telefonda fotoğraflarına bakıp "reis kuleyi yılan gibi yaptırmış..heyytt "diye yorumladığı kuledir..”, “Kobraya benziyor evet ama son derece estetik olmuş, dünyanın en büyük havaalanına yakışmış; hayırlı olsun”, “Kobraya benzeten bir ben değilmişim demek”, “Hintliler düdükle kobra yılanını ayakta tutar dans ettirir, bizim kobra kule kimler tarafından ayakta tutuluyor, kimler tarafından dans ettiriliyor acaba ?”, “Hakikaten

Freud *Rüyaların Yorumu*'nda "mitolojide ve folklorda cinsel organ sembolü olarak kullanılan balık, sümüklü böcek, kedi (cinsel organ tüyleri nedeniyle) fare ve ama salmışız kobrayı, şimdi Almanya ve diğerleri düşünsün. TL de değer kazandı zati", "İstanbul otogarında caminin minaresi de şeye benziyor, bu şehre dışarıdan gelenlere ilginç bir mesaj verilmeye çalışılıyor", "Saldım kobrayı manası da çıkabilir", "Akasya avm ye, Kartal'dan Kadıköy yönüne doğru gelirken sol taşş.k ve ç.ke, Çamlıca'ya yaptıkları yeni kule ince uzun pip.ye, bu kule de cobraya benziyor", "Yukarda bi yazarın da belirttiği gibi, mimarlar bize bir mesaj veriyor dünyaya da, biz anlamıyoruz sanki", "Ul.n yılanı tanımasak bunu da lale diye yutturacaksınız", "Dış güçlere mesaj var, salarız kobrayı", "Hava trafik kontrolörlerinin pilotlara verdiği anlamlı bir mesajdır: "kobrayı da dolarım boynuna", "Ankara'da olsaydı 'salıyom kobrayını varooooo' edaları ile kaşık çekilirdi, lakin İstanbul'da olması sebebi ile mimari yapının amacı ve işlevini sorgulamak daha doğru olacaktır", "Lan! lale diye kobra mı itelemişler dedirtmiştir", "'Lan bunun ağız kısmı kesin Almanya'ya bakacak şekilde yapılmıştır" tahminiyle araştırmaya başladım. Sonuç; kobramızın dil attığı yönde Ukrayna çıktı", "Grup Vitaminin şarkısı vardı "geliyor kobra, g.t.nü kolla" şeklinde söylenip gidiyordu, "Milyar dolarlık damarlı kobramız hayırlı olsun", "Utanmasalar penis başı yapacaklarmış. Hoş, utanma duygularının olduğunu da hiç sanmıyorum", "yeminle aklımızda canlanan tek şey bu ilk etapta, neden y.rak kürek neden?" . Ekşi Sözlük'te yer alan kulenin yılan veya kobraya benzetildiği yorumlar tüm dünyaya, özellikle Başbakanının kadın olmasından dolayı ülke olarak Almanya'ya kadın cinsiyeti yüklenmiş (ve elbette Türkiye'ye erkek cinsiyeti yüklenip) "Aç Merkel arayı, salıyom kobrayı" yorumu ile iktidar ve güç söylemi altında cinsel birliktelik sembolü yılan şeklinde tasavvur edilen İstanbul Havalimanı hava trafik kontrol kulesi üzerinden verilmiştir. (Bu yorumlar şu linkten alınmıştır; <https://eksisozluk.com/3-havalimani-kulesinin-kobra-olmasi--5830993?p=1-11>)

özellikle de erkek cinsel organının en anlamlı sembolü olan yılan gibi hayvanların çoğu rüyalarda da aynı rolü üstlenir” (2016: 384) demektedir. İnsan zihninde güç, iktidar, erk; erkek ve erkek cinsel organı ile ilişkilendirilerek yüzeye yılan ve kobra olarak çıkmaktadır.

2.2.4.4.8. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Yılan

Yağmur yağdırma ritüellerinde yılan ile ilgili uygulamalar birkaç istisna dışında genel olarak yılanın ateşe atılarak yakılması şeklindedir. Yağmur yağdırma ritüellerinde yılanın kullanıldığı uygulamaları; yılanın yakılması, yılanın suya atılması, yılanın öldürüldükten sonra ağaca asılması ve yılanın öldürüldükten sonra toprağa gömülmesi şeklindedir.

Yılanın Yakılması

Yılan, yağmur yağdırma ritüelleri içerisinde Azerbaycan, Osmaniye, Reşadiye, Binboğa, Niğde, Uşak, Kayseri, Reşadiye, Sivas, Tokat, Turhal, Taşova, Darende, Safranbolu, Karapınar, Adana, Erzincan, Erzurum, Karabük, Harput, Konya’da canlı veya öldürüldükten sonra ateşe atılarak yakılmaktadır (*akt.* Şimşek, 2003: 79; *akt.* Acıpayamlı, 1963: 18; Şenesen, 2017: 84; 2002: 67-91; Doğrusöz, 2005: 79; Polat, 2007: 280; Kılıç, 2011: 507; *akt.* Kobya, 2014: 352; Araz, 1995: 151; Başar, 1972: 25).

Yine Kobya’nın aktardığına göre Karapınar’da yağmur yağmadığı zamanlarda yağmur yağdırmak amacı ile çocuklar kırlardan yakaladıkları yılan ile ev ev dolaşarak yumurta ve yağ toplayıp pişirerek topluca yedikten sonra yakaladıkları bu yılanı kül oluncaya kadar yakmaktadırlar (2014: 352). Görüldüğü üzere Anadolu’nun birçok farklı bölgesinde yağmur yağdırma pratiklerinde yılan yakılması motifi görülmektedir. Yılanın yakılması bazen öldürüldükten sonra olduğu gibi bazen de canlı canlı

gerçekleştirilmektedir. *Larousse Semboller Sözlüğü*'ne göre ateş verimlilik, arındırma, aydınlatma eylemlerini ama aynı zamanda tahrip etmeyi de sembolize eder. Güneş gibi ateş de doğurganlık, verimlilik işini sembolize eder (Gardin ve ark., 2014: 64). Nitekim Anadolu halk inançlarında da ateşe kutsallık atfedilmektedir. Akşam hava karardıktan sonra kimse evinden başka bir eve kendi ocağından aldığı ateşi vermemektedir. Örneğin Anadolu'da yaygın olan beddualardan birisi "ateşin sönsün" dır. Dolayısıyla ateş bir anlamda neslin devamı, yaşamın simgesidir. Sönmesi durumunda; hangi evin ateşi ise o evdeki neslin tükeneceğine, bereketin gideceğine inanılmaktadır.

Freud *Dinin Kökenleri* isimli kitabında Prometheus'un ateşi tanrılardan bir kamışın içine koyarak çalmasından bahsetmektedir. Kamışın çözümlemesini penis olarak yapan Freud ateşin tanrılardan alınarak insanlara verilmesini de suç ve hırsızlık olarak ifade etmektedir. (1995: 236). Ateş aslında arzudur. Bu arzu ortaya çıktığı zaman insanı ateş basmaktadır. "Ateşin başına vurdu", ateş başına çıktı" gibi deyimler ifademizi kanıtlar niteliktedir. Dolayısıyla ateş aslında bir anlamda penisin içinde muhafaza edilmektedir. Penisin sembollerinden birisi olan yılan ateşe atılarak bir nevi cinsel birleşme esnasında ortaya çıkan ereksiyon durumu canlandırılarak üreme simgelenmekte ve böylece bereket dilenmektedir.

Kayseri merkezde çocukların yaptığı yağmur yağdırma ritüelinde çocuklar dağdan yakaladıkları yılan ile ev ev dolaşp bu yılan yakacak vermeyeni sokacak diyerek topladıkları yedi ottan yapılmış eski süpürgenin üzerinde, yılan yakılmaktadır (Doğrusöz, 2005: 79). Tokat'ta yağmur yağdırmak için yılan özellikle gece yakılır (*akt.* Kobyay, 2014: 352). Safranbolu Arcak'ta kadınlar yağmur yağdırma ritüelinde yılanı yakalayıp yakarak külünü suya atmaktadırlar (*akt.* Kobyay, 2014: 352). Örnek kurban ve adağın ben sana veriyorum, sen de bana istediğimi ver ilkesine dayandığını belirtmektedir (2014: 87):

“Kimi zaman da değerli olan bir şeyin yerine geçmesi dileğiyle değersiz bir şey sunulur. Örneğin Mısır sudanındaki Nuelerde öküz yerine bir hıyar sunulur. Burada sembolik bir kurban ve iyi niyet söz konusudur. Bir öküz kurban edemeyecek kadar yoksul olan Nueli, tanrının kendine sunulan sembolik kurbanı kabul edeceğine inanmaktadır.”

Mayaların inancına göre, kuraklık dönemlerinde, büyük yılan ve canavarların yaşadığına inanılan ve kutsal gördükleri volkanik kuyuya genç kız ve delikanlılar atılarak kuraklık dindirilmeye çalışılırdı (Erginer, 1997: 139-140).Kansız kurban yani saç sunma tarih boyunca rastlanılan bir uygulamadır. Yılanın kanının akıtılmadan ateşe atılması da aslında bir saç niteliğindedir.

Yılanın Suya Atılması

Muğla, Karabük ve Adana’da yağmur yağdırma pratikleri içerisinde karşımıza çıkan diğer bir uygulama olan yılanın öldürüldükten sonra suya atılması (Eyüboğlu, 1987: 66; *akt.* Kobya, 2014: 345; Artun, 2005: 250) içerisinde cinsel arzuları yani aslında ateşi saklayan ve penisi simgeleyen yılanın ölü olarak suya atılarak aslında ana rahmini simgeleyen akarsu veya gölün döllemesini sembolleştiriyor olsa gerekir. Ölmüş yılan cinsel birliktelikten sonra penisin ereksiyon özelliğini yitirmesi sonrası görünümünü akla getirmektedir. Dolayısıyla bir cinsel birliktelik gerçekleşmiş ve dölleme olmuştur.

Su yaşamın temelidir. Birçok yaratılış mitinde yeryüzünde en başta önce su vardı. Suya batan her şey eski şeklini kaybeder bambaşka bir şekle dönüşür. Nuh tufanında su düzeni sağlamak adına her şeyi yutmuş ve sonra yeryüzünü yeniden şekillendirerek yaratmıştır. Hristiyan inancında yeni doğan çocuk ancak kutsal su ile vaftiz edildikten sonra günahlarından arınmış ve aslında “yeniden doğmuş” olur. Islanan, yaş olan her şey yeniden, yeniden doğar. Tabiat için de aynı şey söz konusudur.

Erkek ile kadının cinsel birlikteliği kadının ıslanması, yani aslında “yaş’ lanması” ile olur ve bunun sonucunda döllenme gerçekleşir. *Büyük Türk Sözlüğü’nde* yeşil maddesi; yeşil sözünün aslının ‘yaş’ dan ‘yaşıl’dan geldiğinden ayrıca mavi ile sarının karışımı ve genellikle bitkilerde görülen bilinen renk şeklinde tanımlanmaktadır (1970: 250). Tarama Sözlüğü’n de yaşıl kelimesinin tanımı olarak; “Yaşıl: yeşil” verilmiştir. *XIII. Yüzyıldan Günümüze Kadar Kitaplardan Toplanmış Tanıklarıyla Tarama Sözlüğü IV’te* ise yaşıl kelimesinin tanımı şöyledir (1954: 779); “Yaşıl: Yeşil; yemyeşil: yaşılğan” (1957: 853). Bir diğer tanım ise *Türkiye’de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü XI’de* yeşil sözcüğünün Eziler, Güneyde, Iğdır, Koyundere ve Ahıska’da yeşil anlamında kullanıldığı şeklindedir (1979: 4197).

Çocuk yani bereket, hasat, bolluk bu cinsel birliktelikten sonra gerçekleşecektir. Cinsel birliktelikten sonra penisin sönmesi gibi yılan da öldürülüp suya atılmaktadır.

Öldürülen Yılanın Ağaca Asılması

Balıkesir/ Kürse Köyünde (*akt. Kobyay, 2014: 352*) ve Anadolu’nun birçok bölgesinde gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri içerisinde yer alan uygulamalardan bir diğeri de (Oğuz, 1980: 579) öldürülen yılanın ağaca asılması uygulamasıdır. Öldürülen yılan doğum ve üreme sembolü olan ağaca asılarak kadın ile erkeğin cinsel birlikteliği sembolize edilmektedir. Hayat Ağacı ve yılan en eski zamanlardan beri kadın ile erkeğin dolayısıyla üremenin insan zihindeki yansımasıdır. Nitekim Ateş *Mitolojiler ve Semboller – Ana Tanrıça ve Doğurganlık* adlı kitabında Üst Paleolitik çağ insanların en büyük tutkusu olan doğmak ve tekrar doğmak düşüncesini yansıttığı sembollerden birisinin de ağaç olduğunu ifade etmektedir (2014: 85). Ateş, ağaç dallarının doğurganlığı, kadın genital organını simgelediğini de mağara resimleriyle örneklemektedir (2014: 96). Burhan Oğuz kitabında yılanın kutsal ağaç sembolizmi ile birlikte tasvir edildiğinden bahsederek yaprakları altından bir hurma

ağacıyla toplu halde taşınan, tepesinde iki kanat ve üzerinde iki yılan sarılmış findık veya zeytin ağacından bir asanın görüldüğünü anlatmaktadır (1980: 575). Ayrıca Burhan Oğuz aynı eserinde Eden hadikasından İsa'nın çarmıha gerilişine kadar yılanın da Hayat Ağacı sembolizminin bir parçası olmaya devam ettiğini belirttikten sonra yılanın erk kavramını temsil ettiğini de ifade etmektedir (1980: 575, 577).

Yılanın Öldürüldükten Sonra Toprağa Gömülmesi

Balıkesir ve Erzurum'da yapılan yağmur yağdırma ritüelinde yılan ile ilgili daha az yaygın olan uygulamalarda yılan öldürüldükten sonra toprağa gömülmektedir (Boratav, 2015: 160; Başar, 1972:25). Toprak insan zihninde kadın sembollerinden birisidir. Nitekim Kuran'da Bakara suresi, 223. ayette "Kadınlarınız sizin tarlanızdır der" (akt. Eliade, 2014: 260). Carl Gustav Jung ise *Dört Arketip*'te anne arketipinin de bir çok arketip gibi sayısız simgesi olduğunu belirttikten sonra bunları şu şekilde sıralamaktadır (2015: 22):

"... geniş anlamda kilise, üniversite, kent, ülke, gök, toprak, orman, deniz ve akarsu; madde, yeraltı dünyası ve ay, dar anlamda doğum ve döllem eyeri olarak tarla, bahçe, kaya, mağara, ağaç, kaynak, derin kuyu, vaftiz kabı, kap biçiminde çiçek (gül ve lotus); büyülü daire olarak (Padma olarak Mandala) ya da bereket boynuzu; daha dar anlamda rahim, her tür oyuk biçim (örneğin vida yuvası); yoni, fırın, tencere, inek, tavşan, her türlü yararlı hayvan."

Toprak, tarla ve bahçe insan zihninde anne, rahim veya kadın olarak tezahür edilmektedir. Erkek cinsel organının cinsel birleşmeden sonraki sönmüş halini simgeleyen ölü yılan toprağa gömülerek aslında toprağı döllemiş olmaktadır. Kadın ile erkeğin cinsel birlikteliğinin ardından penisin sönmesi ile kadına geçen spermeler nasıl ki kadını hamile bırakıp çocuğun doğmasını sağlıyorsa ölü yılan da sönmüş penis sembolü

olarak toprağa gömülüp toprağı döllemekte ve böylece ürün elde edilerek hasat ve bereket tasavvur edilmektedir.

Sonuç olarak Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri içerisinde karşımıza çıkan yılan sembolü erkek bir imgedir Yaşamın temel döngüsü olan üremek ve yeniden üremek arzusunda olan insan, şeklinden dolayı yılanın erkek cinsel organı ve spermanın özelliklerini yükleyerek bu arzusunu yılan sembolü aracılığıyla ifade etmeye çalışmıştır. Dolayısıyla öldürülerek suya atılması, ağaca asılması, toprağa gömülmesi sönmüş penis sembolü olarak spermlerini kadına aktarmayı ve kadını döllemeyi simgelemektedir. Ölü yılan ateşe atılıp- ki ateş arzuyu, cinsel isteği simgelemektedir- yakılarak, öldürüp suya atılarak, ağaca asılarak veya öldürüp toprağa gömülerek her şekilde kadın, doğurma veya rahim sembolü olan toprağın, suyun ve ağacın döllemesini sembolleştirmektedir.

İnsan zihni en şiddetli dürtüsü olan üreme dürtüsünü doğadaki sembollerden yararlanarak ifade etmektedir. Erkek ve kadının cinsel birlikteliğinden sonra üremenin gerçekleşip çocuğun meydana gelmesi gibi yılan sembolü aracılığı ile aynı istek dile getirilmektedir. Yılan erkek cinsel organı veya sperma sembolü olarak toprağı dölleyecek ve nihayetinde bereket, hasat gerçekleşecektir. Yılan şeklinden dolayı insan zihninin imdadına yetişmektedir. Neredeyse en eski zamanlardan itibaren insanlık tarihiyle birlikte tıp, mitoloji, halk anlatıları, sanat gibi alanlarda karşımıza çıkmasının nedeni bu olmalıdır.

2.2.4.5. Yağmur Duası ve Köpek

Anadolu'da yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılan bir diğer hayvan köpektir. Yağmur yağdırma törenlerinde amaç kadını ve erkeği, çiftleşmeyi, üremeyi simgeleyen çeşitli sembeler kullanarak doğanın üretkenliğini, verimliliğini harekete geçirmektir.

Köpek de muhtemelen bu simgelerden birisi olarak eski dönemlerden itibaren yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılmıştır.

Bilindiği üzere köpek ilk evcilleştirilen hayvandır. Yapılan araştırmalar köpeklerin ilk olarak Çin'de kurtlardan evcilleştirildiklerini, ancak dünyaya yayılımlarının on beş bin yıl önce olduğunu; Orta Doğu ve Afrika'ya Güneydoğu Asya'dan göç eden köpeklerin, Avrupa'ya on bin yıl kadar önce gelerek günümüz köpek türlerinin meydana çıktığını göstermektedir¹⁸.

Köpekler kolay üreyebilen, hamilelik dönemleri kısa süren hayvanlardır. Dişi köpekler yedi aylık olduklarından itibaren çiftleşme dönemi başlamaktadır. Bazen bu durum on sekiz aya kadar da uzayabilmektedir. Çiftleşme dönemi, ileri yaşlara kadar her altı ayda bir görülmektedir. Çiftleşmenin gerçekleşmesinden itibaren altmış bir veya altmış beş gün sonra doğum gerçekleşmektedir. Yine dişi köpeklerin aynen kadınlarda olduğu gibi kanaması olmakta ve bu kanama dokuz gün sürmektedir. Ayrıca insanların hemen her yerde sokakta, parklarda, kalabalık ortamlarda köpekleri çiftleşirken görmeleri çok muhtemeldir. Bu yüzden köpeklerin çok kolay çiftleştikleri düşünülmektedir. O halde insanlar bu hayvanı gözlemleyerek zamanla kendi iç dünyasıyla ilişki kurmuş olmalıdır. Dolayısıyla köpek yağmur yağdırma ritüellerinde doğurganlığı, çiftleşmeyi, kolay doğumu ve çok üremeyi simgeleyen bir hayvan olarak kullanılmış olabilir. Nitekim Mehmet Ateş'in Gilbert Durand'dan aktardığına göre mitler ve semboller dini ve sosyal içerikli çizgilerdir ve G. Durand bunların sınıflandırılmasına ağırlık vermiştir (*akt. Ateş, 2014: 31*). Ayrıca Ateş mitolojik söylemlerin anlatılmak istenenini konuyla ilgisizmiş gibi görünen mecazi atıflarla, bir takım bitki hayvan kompozisyonları ve onların özellikleriyle açıklamaya çalıştığından bahsetmektedir. (2014: 33-34).

¹⁸<http://www.nationalgeographic.com.tr/makale/kesfet/kurt-ne-zaman-kopek-oldu/2690>, 15.09.2019.

Tarım ve hayvancılıkla uğraşan ve kendi beden gücünden başka yardımcısı olmayan insan için üreme en önemli meseledir. Mehmet Ali Yolcu bu durumu şu şekilde ifade etmektedir (2014: 71):

“15- 20 kişilik topluluklar halinde doğada edilgen bir halde yaşamlarını sürdüren avcı toplayıcılar devamlılığı sağlamanın temel koşulu olarak avlanan ve böylece topluluğun beslenme sorununu gideren kişi sayısının eksilmemesi için çaba harcamışlardır. Paleolitik ve mezolitik avcılar uzun yıllar nüfus ve beslenmenin birbirini etkileyen iki etken olması sebebiyle işte bu üreme kriziyle karşı karşıya kalmışlardır.”

Yukarıdaki ifadelerden hareketle kanımca insanlar kendi üreme ve çoğalma arzularını köpeğin üreme ve doğurganlık gücüne aktarmışlardır. Nitekim Sibel Özbudun insanoğlunun doğanın bereketini harekete geçirmek için ayinsel cinsel ilişkilere girerek doğanın düzenine yardımcı olmaya çabaladığından bahsetmektedir (*akt. Özbudun, 1997: 83*). Dolayısıyla zamanla insanoğlu bu durumu simgelerle ifade etmeye başlamış olmalıdır. Bu şekilde yağmur yağdırma ritüellerinde köpeğin kafatası suya atılarak göğün yani aslında suyun toprağı döllemesi ve tıpkı köpeklerin doğurganlık özellikleri gibi kısa sürede bol bereket, çok ürün dilenmiş olmalıdır.

2.2.4.5.1. Folklorda Köpek

Köpek insanlığın kendisini evcilleştirdiği andan itibaren her alanda kendisine insanla birlikte yer bulmuştur. *Larousse Semboller Sözlüğü*'nün köpek bölümü köpeğin sadakatini şu sözlerle anlatmaktadır (2014: 367):

“Sadakat sembolü köpek, Ortaçağ mezarlarında efendisinin ayakları dibinde yatar. Rönesans'ta mükemmel bir eşlik edicidir. Birçok resimli temsildeki prens ve prensler gibi, Diana'da tazı ırkından şık bir hayvanın

eşliğinde görüntülenir. LL. Henry sadece kendi köpeklerine ekme
üretmesi için bir fırıncıya para ödemekte tereddüt etmemiştir.”

Fotoğraf 9: Bereketi Simgeleyen Köpek Figürlü Şamdan 13. Yy. Sonu Afyon Mevlevi
Tekkesi

Kaynak: Etnoğrafya Müzesi, (2016), Anadolu Selçuklu Çağı Mirası, Müze Eserleri, 1,
Ankara, Arkadaş Basım.

Geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan Anadolu insanı için vazgeçilmez bir hayvan olan köpek kimi zaman insanın en yakın arkadaşı olarak karşımıza çıkarken farklı kültürlerde ölümün habercisi olarak diğer dünya ile bağdaştırılmıştır. Anadolu halk inançlarında da köpek uluması ölüme işaret olarak kabul edilir. Anadolu halk kültüründe köpek ile ilgili uygulamalar şu şekildedir: çocuk kırkını çıkarmadan tek başına bırakılmaz, çok zorda kalınırsa yanına bir köpek yavrusu konulur. Albasmanın

diye beşiğin dibine köpek bağlanır (*akt. Mollaibrahimoğlu, 2014: 16*). Nazar değmesin diye evlerin çatısına at, köpek gibi hayvanların kafatasları asılır (Akyol, 2006: 53). Ölünün arkasından köpek ulursa, birinin daha öleceğine inanılır (Akyol, 2006: 106). Tavuk, inek, köpek, kuş, vb. hayvanların doğa olaylarını önceden sezindiklerine inanılır (Irmak, 2018: 196). “Köpeğin gece uluması depremin habercisi olarak görülmüştür” (Irmak, 2018: 206). Rençper, beside olan hayvanlarına nazar değmesin diye hayvanın boynuzuna köpek pisliği konmuş bez bağlar (Irmak, 2018: 211). Süt ürünlerine nazar değmesin diye süt kaynarken altındaki ateşe kurumuş köpek pisliği atılır (Irmak, 2018: 211).

Görüldüğü üzere Anadolu folklorunda köpek insana en yakın; sadık bir hayvan olarak tasavvur edilirken aynı zamanda bereket, doğum ve ölümle birlikte düşünülmüştür. Nitekim Ordu ili merkez Kabakdağı köyünde doğduktan sonra yaşamayan, sürekli çocukları ölen kadın bir sonraki doğumunda çocuğu yaşasın diye çocuğa isim olarak köpek adı olan “Keleş” adı konur. Daha sonra o çocuk doğar doğmaz başkasına parayla satılır. Anne bebeği hiç emzirmez satın alan kadın emzirir. Daha sonra anne o çocuğu geri alır (CD2011.0121). Yine Kayseri İli Yahyalı ilçesi merkezde sürekli düşük yapan kadınlara tıvgalı denir, tıvgalı kadın bir köpek ve ya kedi doğum yaptığında onun yanına gider ve eteklerini silkeler, çırpar, böylece tıvgasının köpek veya kediye geçeceğine inanılır (YB2016. 0387). Halk arasında köpeğin çok kolay doğum yapabildiğine inanılmaktadır. Köpek bu özelliğinden dolayı Anadolu halk kültüründe hamilelik ve doğum ile ilgili uygulamalarda sıkça karşımıza çıkmaktadır. “Erzurum’da aşeren hamilenin aşermesini dindirmek için üzüm pestili, köpeğin yalağına sürülerek hamile kadına yedirilir” (Başar, 1972:38). Yine Erzurum’da aşeren hamile kadına haberi yokken köpek yalağına batırılmış ekmeğe veya elma soyulmadan yedirilir (Başar, 1972: 38). Mollaibrahimoğlu’nun aktardığına göre aşermeyi durdurmak için bir elma köpeğe yalatarak hamile kadına yedirilir (*akt. Mollaibrahimoğlu, 2014: 12*).

Doğumda sorun çıkmasın diye hamile kadın köpeklere yiyecek verir. Kolay doğurdukları düşünüldüğünden köpeklerin su içtiği kaptan en azından ağız çalkalanmalıdır. Zor doğum yapan kadının başında ekmek bölünüp köpeklere yedirilir. Hamile kadının eteğine konan ekmek köpeklere yedirilir (*akt.* Mollaibrahimoğlu, 2014: 14). “Artvin Yusufeli Erdemler mahallesinde çocuğu olmayan kadın içi oyularak içine köpek pisliği, soğan kabuğu, bal mumu, çöven otu, mölek otu konularak fırında pişirilmiş kara kabağın üzerine oturtulur” (Balıkçı, 2001: 42).

Yukarıda bahsedilen örnekte köpeğin doğurganlığına göndermeler olduğu çok açıktır. Nitekim bir bereket ayini olan yağmur yağdırma ritüellerinde kadın ile erkeğin birleşmesi birçok farklı simgeyle ifade edilmeye çalışılmaktadır. Hiç şüphesiz köpek kafatasını suya gömme uygulaması da bu simgelerden bir diğeridir. Özbudun’un Metin And’dan aktardığına göre (*akt.* Özbudun, 1997: 109) Kuzey Irak, bir Tammuz/Adonis bereket töreni kalıntısı şöyle betimlenmektedir:

“Karalar giyinmiş, kol ve ayakları bilezikli, peçeli bir kadın ile başında sivri bir sepet, sırtında keçi derisi, belinde zil, elinde sopalı bir erkek. Erkek yere uzanıp ‘ölür’, kadın ağlamaya, dövünmeye başlar. Seyircilerden biri erkeğin üstüne bir kova su döker, erkek dirilir. Kadınla erkek dans ederler, cinsel birleşme taklidi yaparlar. Dansçılara her evden armağan verilir. Vermeyen olursa seyirciler eve zorla girerek kırıp dökerler.”

Anadolu’da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde köpek kafatasının suya gömülmesi bolluk, bereket, bol hasat için köpeğin döllenmesini ve doğurmasını simgeliyor olmalıdır. Köpek kısa zamanda birden fazla doğurabilen bir hayvandır. Bunun yanı sıra kısa süreli bir gebelik dönemi geçirdiği ve sıklıkla çiftleştikleri için sürekli çoğalma dürtüsü içerisinde olan insan için kullanılacak önemli bir simge haline gelmiştir.

2.2.4.5.2. Mitolojilerde Köpek

Mitolojilerde köpek yer altı dünyasının ve ölümlerin bekçisi olarak hemen hemen her toplumun mitolojisinde karşımıza çıkmaktadır. Ancak ölüm ile doğum asla birbirinden ayrı düşünülemez. Ölüm karşısında çaresiz kalan insan buna çözüm olarak daha çok doğumu görmüş olmalıdır. Dolayısıyla insan yağmur yağdırma ritüellerinde köpeği ölüme karşı doğum simgesi olarak kullanmış olmalıdır. Şüphesiz mitolojilerde karşımıza çıkan ölümler dünyasının bekçisi, ölümlere diğer tarafa kadar eşlik eden bir rehber olarak karşımıza çıkan köpek zamanla yağmur yağdırma ritüellerinde de kendine yer bulmuştur. Nitekim Sibel Özbudun James Frazer ve Malinowski'den aktararak ayinin mitoslarla ilişkili olduğuna dikkat çekmiştir (*akt. Özbudun, 1997: 21*):

“Ayin sorununu kapsamlı olarak irdelemiş ilk antropologun Sir James Frazer olduğu söylenebilir. Başyapıtı *The Golden Bough*, hemen tümüyle ayinler üzerinedir. Frazer (1959), ayini doğanın bolluğu ve ürünün bereketinin bedenlenmiş veçhesi olarak yorumladığı ‘kral’ın misyonundaki çeşitli evrelere (göreve getirilme, hükümlanlık, görevden alınma, hal’edilme...) eşlik eden zorunlu ve tekrar-edici “mimesis” ler olarak ele almaktadır. Malinowski ayinin mitos ile bağıntısına dikkati çekerek, mitosun canlandırılışı olduğu yolundaki tanımıyla, Frazer’a katılmaktadır.”

Köpeğin insanla olan ilişkisi insanların yerleşik düzene geçmesiyle birlikte daha yakın düzeyde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla karnını doyurmasında yardımcı olan insana sadakat geliştirmiştir. Dolayısıyla insana en sadık hayvan olmuştur. Nitekim Ahmet Caferoğlu'nun Orhan Şaik Gökyay'ın *Dede Korkut* kitabından aktardığına göre “... köpek, kahramanın kendisi ile haberleşebileceği bir dost, ya da Barak adı taşıması ile kılavuzluk rolü oynayan bir varlık halinde görülmektedir” (*akt. Caferoğlu, 1962: 4-5*).

Hayvanlarla ilgili efsanelerde köpeğin yaratılışı şu şekilde anlatılmaktadır; “Hazreti Âdem yaratıldığında şeytan onun göbeğine tükürür. Bu tükürük Âdem’in göbeğine yapışır. Cebrail tükürüğü alıp yere atar. Cenabı Allah yere atılan bu tükürükten köpeği yaratır. Hazreti Âdem’in göbeği bu yüzden çukur kalır. Daha sonra yaratılan bütün insanların göbeği çukur olarak yaratılmıştır. Köpek insanın göbeğinden atılan bir şeyden yaratıldığı için sahibinin yanında ve ona sadık olurmuş (Erol, 1996: 177). Eski Orta Asya toplumlarından olan Maymanlar’ın kutsal hayvanı başı arkaya dönük, kuyruğu yukarı bakan köpektir. Köpek bu toplumda uyanıklığın, bağlılığın ve cesaretin sembolüdür (Florioti, 2014: 50).

Köpek her ne kadar eski toplumların mitlerinde yer altı dünyasını, ölümü ve ölümlerin bekçiliğini temsil etse de doğmak, yenilenmek gibi özellikleriyle de aslında ikili anlam barındıran bir hayvandır. Doğanın yeniden canlanması, uyanması, ürün vermesi için ölmesi gerekmektedir. Dolayısıyla aslında ölüm ve doğum birbirini tamamlamaktadır. O halde köpek mitolojilerde yeniden doğmak için gerekli bir simge olarak kullanılmış olmalıdır. Nitekim Freud Rüyaların Yorumu’nda rüyalarda görülen vahşi hayvanların, vahşi atların, köpeklerin egodan korkan, bastırılarak mücadele edilen libidoyu temsil ettiklerini ifade etmektedir (2016: 433). Bu yaklaşıma göre mitolojiler insan zihninin görünmeyen kısmının aynasıdır. Nitekim Gezgin bu durumu şu sözlerle ifade etmektedir: “Antik çağın mitolojisi modern zamanların psikolojisidir. Psikiyatri kitaplarında bu yazar. Modern psikiyatri, Freud’dan bu yana zihinsel çözümlerinin kökenini mitolojide ve özellikle de Yunan mitolojisinde aramıştır.” (2012: 286).

Mısır Mitolojisinde Köpek

Osiris Eski Mısır’da köpek ile simgelenmiştir. Mısırlılar, Sirius’u da çakal ya da köpek şeklinde simgelemişlerdir. Mısır mitolojisine göre Sirius diğer âleme açılan göğün kapısıdır. Eski Mısır’da geçen bir hikâyede Osiris’in cesedini köpek

mumyalamaktadır. Mısır kültüründe yer altı aynı zamanda ölüer diyarını temsil ettiğinden köpek de haliyle diğere âlemi temsil etmektedir (Ateş, 2014: 46). Ateş'in ifadesiyle Eski Mısırlılar ölüyle birlikte yer altı dünyasına giderken eşlik etmesi için bir de köpek gömerdi (2014: 46).

Yine Ateş'in aktardığına göre mezarlara köpeklerin gömülmesi Mısır dışında da görülmektedir (2014: 47):

“Bombay'da hamile bir kadının ölümü bir durumunda onun ve taşıdığı ceninin ruhuna eşlik etmesi için bir değil, iki köpek gömülürdü. Köpeğin ölülere eşlik etmesi düşüncesi Aztekler'de, Afrika yerlilerinde, eski İran'da, Hindistan'da Angola'da Bantu kabilelerinde, Bambaraslar'da genel anlamda Asya'da hemen tüm ilk çağ toplulukları arasında yaygındır.”

Öztürk Mısır mitolojisinde köpeklerin ölüerin diyarının bekçisi çakal başlı tanrı Anubis ile ilişkilendirilen kutsal hayvanlar olarak kabul edildiğinden bahsetmektedir (2016:716).

Yunan Mitolojisinde Köpek

Hayvan, bitki ve insanlar için bereket ve bolluk getiren Tanrı Priapos Eski Yunan'daki temsillerinde köpek ile yer almıştır (Boyana, 2004: 42). Dağların ve doğanın tanrısı Pan'ın simgelerinden birisi yine köpektir. Aynı şekilde keçi Tanrı Pan, yanında köpekle betimlenmiştir (Boyana, 2005: 186).

Karya'da köpek mühim bir kurbandır. Tanrıçaya kurban edilmiştir. Milet yakınındaki Didim'deki arkeolojik kazılarda çok fazla köpek iskeletinin bulunması bu duruma işaret etmektedir. Ölüm ve köpek arasındaki ilişkiye klasik mitolojide de inanılmıştır (Florioti, 2014: 49).

Köpek Yunan mitolojisinde Hekate'ye adanmıştır. Hekate yeraltı ülkesinin tanrıçasıdır; deniz, toprak ve hava üzerindeki gücünü simgeleyen üç vücudu- üç başı- üç yüzü vardır ve üç kilikli tanrıçadır (Korkmaz, 2006: 312). Cehennemde bekçilik yaptığına inanılan Kerberos Yunan mitolojisinde yüz başlı olduğuna inanılan canavar köpektir (Korkmaz, 2006: 393). Öztürk ise Kerberos'un cehennemin kapısından ziyade ölümler diyarına açılan kapıyı koruduğunu ve üç başlı olduğunu ifade etmektedir (2016: 716). Ölümü olanlar Kerberos için mezarlıklara yiyecekler bırakırlar (Florioti, 2014: 48).

Türk Mitolojisinde Köpek

Köpek Eski Türkler'de on iki hayvanlı Türk takviminde (Mollaibrahimoğlu, 2014: 3) karşımıza çıkmaktadır:

“Hayvanların ekonominin temelinde kuvvetli bir şekilde yer alması sosyal ve kültürel hayatın da hayvanlarla bir etkileşim içerisinde olmasını sağlamıştır. Öyle ki, bu etkileşim onların oluşturduğu takvimde her yıla bir hayvan adı vermelerinde de kendini göstermiştir. Sıçgan (sıçan), ud (öküz), pars, tavışgan (tavşan), nek (timsah), yılan, yund (at), koy (koyun), biçin (maymun), takagu (tavuk), ıt (köpek), tonguz (domuz) ‘On İki Hayvanlı Türk Takvimi’ adı verilen bu takvimde yer alan hayvan isimleridir.”

Florioti, Armutak'ın Eski Türkler 'de, Barak isimli tüyleri uzun olan kutsal bir köpektir bahsederek şamanların, bu köpeğe binerek gökyüzüne yükseldiklerinden ve köpek resim ve heykellerinin olduğu kolyeler taktıklarından, törenlerde yer altına inerken köpeklerle karşılaştıklarından; bazılarının ise kendilerinden geçtiklerinde, köpek taklidi yapıp havlayarak ruhları yardıma çağırdıklarına inandıklarını anlattığından bahsetmektedir (*akt.* Florioti, 2014: 49).

Farklı Kùltürlerin Mitolojilerinde Köpek

“Hint mitolojisinde Yağmur tanrısı İndra'nın Şarama adlı bir köpeğı tanrının sürüsünün peşinde koşmaktadır. Köpek eski Hint mitolojisinde ayrıca ölüler diyarının muhafız hayvanıdır” (akt. Çoruhlu, 2019: 230). “Maya mitolojisinde Maya Pek adlı köpeğın yıldırımları kontrol ettiğine inanılmaktaydı. Pers mitolojisinde cennete giden Çinvat köprüsünü koruyan iki tane dört gözlü köpek bulunmaktadır. Budist mitolojisinde cehennemde köpekler ceza verici olarak kullanılmaktadır. Aztek mitolojisinde ölen kralların ruhunun öteki dünyada yolunu bulmasına etmesi için kırmızı bir köpek kurban edilmekteydi. Afrika mitolojisinde ise köpek bir İgbo söylencesine göre insanların ölümlü olmaktan kurtulmak için Tanrı Çuku'ya haberci olarak gönderdiği hayvan olarak çıkmaktadır.” (Öztürk, 2016: 715, 716). Eski Meksikalılar da ölüyle birlikte refakat etmesi için köpek gömerdi (Ateş, 2014: 46).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere farklı kùltürlerin mitolojilerinde köpek ölümlerle birlikte anılmaktadır Nitekim Ateş köpeğın ölümlerle birlikte gömülmesini, Asya'da neredeyse tüm İlkçağ toplulukları arasında yaygın olduğunu belirtmiştir (2014: 47):

“Kanarya adalarında “Guanche” yerlileri (M.Ö. 3000'lerde) ölümlerini köpeklerle birlikte gömmüşlerdir. Mayalar da Sirius yıldızı yer altı dünyasına giderken ona bir köpeğın eşlik ettiğine inanmışlardır. Bombay'da hamile bir kadının ölümü durumunda, onun taşıdığı ceninin ruhuna eşlik etmesi için bir değil, iki köpek gömülmüştür.”

Tüm bu bilgiler köpeğın Anadolu halk kùltüründe ikili bir anlam barındırdığını göstermektedir. Köpek ölümün habercisi olduğu kadar aynı zamanda doğumu da ifade etmektedir. Dolayısıyla köpek, yağmur yağdırma ritüellerinde artık ölüm habercisi kimliğinden sıyrılarak doğumu ve üremeyi dolayısıyla bol hasadı ifade eden bir simge olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.2.4.5.3. Atasözü, Mani ve Deyimlerde Köpek

Eski dönemlerden itibaren köpeklerin insana en yakın hayvan olması deyim ve atasözlerinde de karşımıza çıkmaktadır: “Ekmeksiz köpeksiz ev olmaz¹⁹”, “köpek bile yal yediği kaba pislemez”, “köpek ekmek veren (yediği) kapıyı tanır”, “köpek sahibini ısırmaz²⁰”. Köpekler çok kolay üreyebilen hayvanlar olmasından dolayı kalabalık ortamlarda “köpek sürüsü gibi” deyimini kullanılmaktadır. Ayrıca köpeklerin sokak, park gibi yerlerde çiftleşmelerinin sıklıkla görülmesi nedeniyle “köpek utansa don giyerdi” deyimini kullanılmaktadır.

2.2.4.5.4. Karikatürlerde Köpek

Karikatürlerde köpek çoğunlukla insanla konuşup sohbet edebilen, insanla aynı evde veya aynı ortamda bulunan hayvanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum köpeğin evcilleştirilen ilk hayvan olması ve insana olan sadakatinden kaynaklanmaktadır. Aşağıdaki dört karikatürde köpek insanın en yakın arkadaşı, en yakın dostu olarak resmedilmiştir.

¹⁹ <https://samsun.ktb.gov.tr/TR-59806/atasozleri-ve-deyimler.html>, 11.09.2019

²⁰ <http://tdk.gov.tr>, 11.09.2019.

Fotoğraf 10: Karikatür²¹

Fotoğraf 11: Karikatür²²

²¹<https://patipedia.com/2015/03/03/erdil-yasaroglundan-kopekli-karikaturler>,
12.09.2019.

²²<https://patipedia.com/2015/03/03/erdil-yasaroglundan-kopekli-karikaturler>,
13.09.2019.

Fotoğraf 12: Karikatür²³

Fotoğraf 13: Karikatür²⁴

²³ <https://www.facebook.com/pages/category/Entertainment-Website/KarikatürKolik>,

13.09.2019.

Fotoğraf 14: Karikatür²⁵

Yukarıdaki karikatürlerde görüldüğü gibi köpek evcilleştirilen ilk hayvan olmasından dolayı insani özellikler gösterir şekilde tasvir edilmiştir.

2.2.4.5.5. Fıkralarda Köpek

Anadolu yağmur yağdırma ritüellerinde kolay üreyebilmeyi, çiftleşmeyi ve doğumu simgeleyen anlamı ile kullanılan dolayısıyla bereketi ifade eden köpek, fıkralarda çiftleşme özelliği ile karşımıza çıkmaktadır. Aşağıdaki iki fıkra köpeğin bu özelliğini en net biçimde ortaya koymaktadır:

“Küçük bir çocuk ve annesi bir gün yolda gidiyorlarmış. Yolda çiftleşen köpekler görmüşler. Çocuk annesine köpeklerin ne yaptığını sormuş. Annesi: ‘Üstteki köpeğin ön ayakları kırılmış alttaki köpek de onu

²⁴ <https://patipedia.com/2015/03/03/erdil-yasaroglundan-kopekli-karikaturler>.

13.09.2019./

²⁵ <https://patipedia.com/2015/03/03/erdil-yasaroglundan-kopekli-karikaturler>,

13.09.2019.

hastaneye götürüyor' demiş. Çocuk: 'Vay k.duğumun dünyası, hem yardım et hem s.ler' demiş²⁶."

Diğer fıkra örneği ise şu şekildedir:

"Dede torun evde otururken torun: 'ben sıkıldım' demiş dede de 'gel seni parka götüreyim' demiş. Parka gitmişler iki tane çiftleşen köpek görmüşler, torun dedesine köpeklerin ne yaptığını sormuş. Dede: 'şakalaşıyorlar evladım' demiş. Torun: 'Şaka maka iyi s.lar' demiş²⁷."

Yukarıdaki iki fıkra örneğinde de köpek çiftleşme özelliği ile karşımıza çıkmaktadır. Çiftleşmek üremeyi ve neslin devamını sağlayacaktır. Nitekim Carl G. Jung "Kimi sembollerin çocukla, kimileri ergenlikle, kimileri olgunlukla ve diğerleri de insanın kaçınılmaz ölüme hazırlandığı yaşlılık deneyimiyle ilgilidir. Simgesel düşünceler, bu nedenle, modern insanın bilinçdışı zihninde, tıpkı eski topluluklardaki ritüellerde olduğu gibi gelişmesini sürdürür" (2015:105) ifadesi eski dönemlerden itibaren yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılan köpeğe yüklenen sembolik anlamların günümüzde anlatılan fıkralarda da köpeğe aynen yüklendiği tezimi destekler niteliktedir.

2.2.4.5.6. Yağmur Yağdırma Ritüellerinde Köpek

Anadolu'da yağmur yağdırma ritüellerinde köpeğin kullanıldığı tek uygulama tespit edilmiştir. Köpek kafatasına dualar yazılıp suya atılmaktadır. Bu şekilde yağmur yağacağına inanılmaktadır. Acıpayamlı suyla temasa geçirilen canlılar ve maddeler başlığı altında köpek kafatasını da almaktadır. Köpek kafatasına dua yazılır ve suya

²⁶<https://onedio.com/haber/sizi-arkadas-muhabbetlerinin-yildizi-yapacak-gerçekten-komik-fikralar-545733>, 10 Ekim 2019.

²⁷ <http://incisozluk.com.tr/w/k%C3%B6pekli-f%C4%B1kra>, 10 Ekim 2019.

atılır (Acıpayamlı, 1963: 237, 238, 239). Erzurum’da köpek kafatasına bir şey yazılıp suya atılır (İnan, 1930b: 15). Doğurganlığı ile bilinçdışında yer edinmiş olan köpek kafatası suya atılarak su ile döllenmekte, insan için bereketin, sonsuz üremenin, kadın ile erkeğin birlikteliğinin başka bir sembolü olarak Anadolu yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkmaktadır.

Anadolu’da kuraklık zamanlarında gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinde karşımıza çıkan köpek kafatasını suya atma motifinde köpek kafatası doğurganlığı, kadın ile erkeğin birleşmesi sonrası çocuk doğmasını nihayetinde üreme ve bereketi simgelemektedir. Nitekim köpekler her yerde kolayca çiftleşebilen hayvanlar olarak insan zihninde yer etmiş olmalıdır. “Kafatası iskeletin en ‘canlı’ parçasıdır” (Gardin ve ark., 2014:315). Dolayısıyla köpeğin kendisi yerine kafatasının kullanılması daha mantıklı görünmektedir. Larousse Semboller Sözlüğü’nde “... kafatası fiziksel ölümü temsil ettiği gibi aynı zamanda yeniden diriliş imkânı ve ruhun ölüm üzerindeki zaferini ve maddesel mevcudiyeti de temsil ettiği” ifade edilmektedir (Gardin ve ark., 2014: 316).

Köpek doğumun ve bereketin simgesi olduğu kadar farklı kültürlerin mitolojilerinde görüldüğü gibi ölümler dünyasının da bekçisi görevindedir. Dolayısıyla köpek bu özelliği ile de ölümü simgelemektedir. Yağmur yağdırma ritüellerinde ölüm sembolü aslında bereket dilemek içindir. Burada amaç ölümden sonra yeniden dirilmek, doğmak yani aslında üremektir. Tabiatın yeniden canlanması için önce ölmesi gerekmektedir. Yağmur yağmadığı için tabiat bir anlamda ölmüştür. Köpek kafatasının suya atılmasıyla döllenecek nihayetinde tabiat yeniden canlanacak bolluk ve bereket gelecektir. Köpeğe insani nitelikler yüklemiş olan bilinçdışı; üreme, çoğalma, neslin devamı gibi arzularını da köpek kafatasının suya atılması simgesiyle dile getirmektedir.

SONUÇ

Yağmur yağdırma ritüellerinin kökenleri, Türkiye'nin farklı bölgelerinde gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinin birbirlerine olan benzerliğinin sebepleri, ritüel esnasında tespit edilen sembollerin neleri simgelediği sorularını temel alarak Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüelleri incelenmiştir. Eski toplumlardan itibaren insan, zihninin en derin köşelerinde yaşadığı korku, arzu gibi duyguları çeşitli kültürel simgelere yansıtarak görünür hale getirmeye çalışmıştır. O halde kültürlerde yer alan pek çok simge insanın bilinçdışına bastırıldığı en güçlü arzularını arkasında gizlemektedir.

Yaşamın kaynağı olan su insanlık için bolluğun ve bereketin sembolüdür. Su olmazsa hayat devam edemez. Dolayısıyla zamanı geldiği halde yağmayan yağmurlar için Anadolu'da halk yağmur duasına çıkmaktadır. Yeryüzüne yağmur yağmasının ve bunun sonucunda ortaya hasat çıkmasının insan zihnindeki en temel simgesi kadınla erkeğin cinsel birlikteliği ve bu birlikteliğin sonucunda çocuk olmasını anlatan simgelerdir. Toprak ürün veren; çoğaltandır o halde ürün verebilmesi için toprağı dölleyen bir de tohum olmalıdır ki bu da yüzyıllardır su ile özdeşleşmiştir. Açıkça görülmektedir yağmur toprağı dölleyendir. Eski dönemlerden itibaren insan zihni daima gökleri erkek yeryüzünü ise kadın olarak tasavvur edip gök tanrıların toprak ile cinsel ilişkilerinin ve toprağı döllemelerinin bir anlamda yağmur ile olduğunu düşünmüştür.

Anadolu'da yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılan hayvan ve nesnelere; yapılan davranışların mitoloji, halk inançları, halk edebiyatı, karikatür, fıkra ve diziler gibi sözlü ve görsel kültürel unsurlarda izlerini görmek mümkündür. İnsan bilinçdışına bastırıldığı korku ve arzularını bilinç düzeyine ancak bu semboller vasıtasıyla çıkarabilmektedir. Bu sembollerin pek çok farklı kültürün mitolojisinde de kendine yer bulan evrensel simgeler olduğunu açıklar.

Eski dönemlerden beri anlatılan mitler insan zihninin deneyimlediği yaşam serüvenini anlatmaktadır. Her ne kadar coğrafya, etnik köken, sosyal çevre farklı olsa da insan zihni derinliklerinde hep aynıdır. Benzer olaylar karşısında benzer tepkiler vermektedir. İnsan eylemlerini anlamlandırmak için bakılması gereken yer öncelikli olarak mitlerdir. Mitler sözlü kültür ürünlerinin de pek çok örneğini içinde barındırmaktadır. Ortak bilincin ürünü olan mitler sayesinde kültürel kodlar araştırılabilmektedir. Bu ifadelerden hareketle farklı coğrafyalarda birbirinden uzak olan kültürlerin mitolojilerinde görülen ortak motiflerin arkasında gizlenen simgeleri çözümlenmek mitolojiler sayesinde daha da mümkün olmaktadır.

Anadolu’da eski dönemlerden itibaren uygulanan yağmur yağdırma pratikleri günümüzde hala canlı bir şekilde devam ettirilmektedir. Daha eski dönemlerde dini ve sihri uygulamaları birlikte görmek mümkünken günümüzde neredeyse her köyün gerçekleştirdiği yağmur yağdırma pratiklerinde artık dini uygulamaların egemen olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla eski dönemlerden kalan sihri uygulamaların neden yapıldığı bilinmeden ancak kıyımlar şeklinde de olsa devam ettirildiği görülmektedir. Bütün bunların yanı sıra kadın ve çocukların yaptığı uygulamalarda büyüsel uygulamalar hâkimdir ki bu durum kültürel bellek açısından önemli göstergeler arz etmektedir.

Anadolu yağmur yağdırma ritüelleri tekke, türbe, mezarlık gibi kutsal mekanların yanı sıra su kenarları veya yüksek bir tepede de yapılmaktadır. Eski dönemlerde yağmur yağması gereken zamanda yağmamışsa ki bu genelde ilkbahar aylarına denk geldiği için bu dönemde yağmur yağdırma ritüeline çıkılırken günümüzde artık neredeyse kış ayları hariç her dönem yağmur yağdırma ritüelinin gerçekleştirildiği söylenebilir. Ritüele çıkılacağı günler öncesinden insanlara haber verilerek ritüelde kesilecek kurban için para toplanmaktadır. Yetişkinlerin gerçekleştirdiği yağmur yağdırma ritüeli “yağmur duasına çıkmak” olarak adlandırılmakta dolayısıyla dini

uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Hocanın önderliğinde gerçekleştirilen pratik esnasında hoca da dâhil olmak üzere avuç içlere toprağa bakacak şekilde dua edilmektedir. Dua esnasında duaya katılan erkekler şapkalarını ve bazı bölgelerde kıyafetlerini, hoca ise cüppesini ters giymektedir.

Anadolu'da gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüeline bazı bölgelerde yalnızca erkeklerin katıldığı görülürken sadece kadın ve çocukların gerçekleştirdiği yağmur yağdırma pratiklerinin de mevcut olduğu görülmüştür. Kadın ve çocukların yaptığı ritüelde dini uygulamalar yapılmaz. Yetişkinlerin gerçekleştirdiği ritüele özellikle çocukların katılımının sağlanması çok önemlidir. Bazı bölgelerde çobanlar sürüleriyle ritüele katılırken dua esnasında koyun ve büyükbaş hayvanların yavruları annelerinden ayrılarak bağırılmaya çalışılır. Aynı şeyi küçük çocuklara da yaparak çocuklar veya bebeklerin ağlanması sağlanır. Ritüel esnasında ritüel alanına getirilen köpeklerin havlaması veya uluması yağmur yağacağına işaret olarak görülmektedir.

Yağmur yağdırma ritüelinde en yaygın uygulamalardan birisi kurban kesme pratiğidir. Kesilen kurbanın cinsi bölgelere göre farklılık göstermekle birlikte genellikle birden fazla koyun kurban edilmektedir. Ancak literatür taraması ve etnografik alan araştırmaları eski dönemlerde at, boğa, deve gibi hayvanların da kurban olarak kesildiğini göstermektedir. Ritüel başlamadan önce ritüel alanına götürülen kurbanlar görevli kişilerce kesilmekte ritüel esnasında pişirilmektedir.

Yağmur yağdırma ritüelleri kalabalık bir grupla gerçekleştirildiği için ritüel sonunda çok büyük sofralar kurularak kesilen kurban eti topluca yenilmektedir. Yemeğin yenmesi ritüelin bittiğine işaret etmektedir. Daha öncesinde kurban parasıyla birlikte evlerden toplanan yağ, bulgur, gibi erzaklar kurbanın yanında pişirilerek ikram edilir. Son yıllarda artık bu yiyeceklerin evlerden değil parası toplanarak marketlerden alındığı görülmektedir.

Çocukların gerçekleştirdiği yağmur yağdırma pratiklerinde kurban kesilmezken evlerden toplanan yumurta, yağ, bulgur, ekmek gibi yiyecekleri çocuklar ritüelin bitiminde topluca bir evde pişirerek yemektedirler. Aynı durum kadınların gerçekleştirdiği yağmur yağdırma ritüelleri içinde geçerlidir. Yalnızca kadınların ve genç kızların gerçekleştirdiği ritüel esnasında da herhangi bir kurban kesilmez.

Çorum merkez Bütet köyünde kadınlar bir eşeği süsleyerek evleri dolaştırmakta ve evlerden eşeğin üzerine su dökülmektedir. Çocukların da katıldığı bu uygulamada ayrıca kurbağalar da yer almaktadır. Bu motifler ilk başta oldukça anlamsız görünmekte ancak eşek ile mitolojilerde yer alan bereket tanrısı Priapos ilişkilendirildiğinde ritüel daha anlamlı hale gelmektedir. Yağmur yağdırma ritüelinde eşekbaşı yıkama pratiği akla mitolojilerde olağandan büyük penisıyla tasvir edilerek bereket kültürünün en önemli simgelerinden birisi olan Priapos'u getirmiştir. Priapos'un olağandan iri olan penis sayesinde bu sıfatı aldığı açıktır. Bereket tanrısı Priapos mitolojilerde eşek ile simgelenmiştir. Dolayısıyla bir bereket töreni olan yağmur yağdırma ritüellerinde eşeğin kullanılması mitolojik kökenleri incelendiğinde anlaşılabilir olmaktadır. Ayrıca dini kaynaklarda eşeğin sesinin en çirkin ses olarak nitelendirilmesinin sebebi cinsel arzu duyduğu zaman çıkardığı sesteki kaynaklanması olarak gösterilmektedir. Dolayısıyla eşeğin yağmur yağdırma ritüelinde bereketi ve olağandan büyük olan penis ile üremeyi, çoğalmayı, erkek ile kadının cinsel birlikteliğini simgelediğini söylemek mümkündür.

Kurbağa eski dönemlerden itibaren her zaman su ile birlikte düşünölmüştür. Eski medeniyetlerde yağmur tanrısı olarak düşünölen kurbağa ilk evresinde suyun içinde, ayak ve kolları yokken daha sonra şekil değiştirerek karaya çıkmaktadır. Sürekli bir değişim ve yenilenmenin simgesi olarak yağmur yağdırma pratiğine dâhil edilmesinin sebebi şeklinden ve çok fazla yumurtlamasından kaynaklanmış olmalıdır. Verimlilik, bol hasat arzulayan insan zihni bu hayvanı bereketle ilişkilendirmiştir. Ayrıca

araştırmalar göstermektedir ki kurbağaların çiftleşme, yumurtlama ve yağmur yağdığı zamanlarda bağırması arasında bir bağ vardır. Kadın ve çocuklar yağmur yağdırma ritüelinde kurbağayı dolaştırıp üzerine su dökerek veya kurbağa heykelleri yapıp bir kalbur, helke veya bir tahtanın üzerine koyup dolaştırarak su ile temasını gerçekleştirmekte ve yağmur yağacağına inanmaktadır. Kalbur içerisinde taşınan kurbağalar su ile ıslatılarak döllenme simgelenmektedir. Bazı bölgelerde kurbağa yerine çamurdan yapılan kurbağa tasvirlerinin dolaştırılması ise yeniden yaratımla ilgili olarak aslında bir nevi tanrının taklit edilmesidir. Tanrının insanı çamurdan yaratması gibi insan da kurbağaları çamurdan yaratmaktadır.

Çalışmada yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılan eşek, kurbağa, yılan, at kafatası, köpeğin insani özellikler yüklenmesi günümüz kent fıkralarında ve karikatürlere de izlerini görmek mümkündür. Her iki türde de çok fazla söz yoktur, anlatılmak istenen asıl Şey kısaca izah edilir. Cinselliğin tüm toplumlarda denetim altında olan bir olgu olduğundan bahseden Seyfi Karabaş'ın da ifade ettiği gibi karikatürler kelimelerle çizgileri kullanarak içerdikleri unsurlara rastgele anlam yüklenebilen kuramsal yapılardır (1993: 85). Ele alınan karikatürlerde söz konusu hayvanlara insani özellikler yüklenmiştir. rnek olarak ele alınan karikatürlerde insanın en şiddetli arzuları insan gibi konuşan, arzu ve korkuları olan, insan dostu şeklinde çizilen hayvanlara aktararak mizah yoluyla ifade edilmektedir. Aynı kültürel mirasa sahip kişilerin aynı Şeylere gülmesi ortak bilincin yansımalarını göstermesi açısından önemlidir. Bu sayede fıkra ve karikatürlerde metaforik şekilde simgelenen bilinçdışı düşünceler toplumu güldürürken toplumun tepkisini de çekmemektedir.

Yağmur yağdırma ritüelinde kullanılan her bir sembol masal, hikye, mani, atasözü, bilmece ve deyimler gibi kısa anlatı türlerinde de insanın bilinç seviyesine çıkaramadığı, fantezi, cinsel dürtü, arzu ve korkularını temsil etmektedir. Cinselliğin bastırılmasının neredeyse tüm kültürlerde çok yaygın olmasından hareketle kökeninde

cinsel çağrışımlar yaptıran bu göstergeler bir şekilde toplumun baskısını üzerine çekmemektedir.

Yağmur yağdırma ritüellerindeki canlandırma ve semboller günümüzde neden yapıldığı anlaşılmasa da aslında insanın ve arzularının sembolüdür. Kullanılan her bir hayvan insan zihninde üreme ve bereketi simgelemektedir. Dolayısıyla seçilen bu hayvanlar öylesine seçilmemiş doğurganlığı, insanın kendisini ve fallusu simgelemektedirler.

At kafatasının kuyu, dere veya nehir gibi yerlere daldırılıp yağmur yağdıktan sonra çıkarılması akla yine atın penisini getirmektedir. At halk edebiyatı ürünlerinde ve mitolojilerde her zaman insanımsı özellikleri ile insanın en yakın arkadaşı ve ona yol gösteren bir hayvan olarak gösterilmiştir. At Anadolu'da anlatılan “Şah Matımar” masalında ülkenin prensesiyle evlendirilmesi gibi birçok Anadolu masalında insan gibi düşünülerek erkek olarak tasvirlenmiştir. Nitekim Hristiyan mitolojisinde yer alan yarı insan yarı at olarak tasvirlenen kentaurlar insanın hayvani yönünün sembolü olarak görülmektedir. Atın olağandan büyük olan penisi fıkralara dahi konu olmuştur. Günümüzde anlatılan Namık Kemal fıkralarında atın olağandan büyük cinsel organına yapılan göndermeler oldukça yaygındır. Dolayısıyla at yağmur yağdırma ritüelinde “büyük olan cinsel organ daha çok cinsel birleşme ve daha çok neslin devamı düşüncesi” ile kullanılmıştır. En büyük korkusu üreyememe ve neslini devam ettirememeye olan insan düşüncesi çözümü at kafatasını suyla temas ettirerek bu şekilde bulmuş gibi görünmektedir.

Ritüelde tespit edilen yılanın yakılması veya öldürülerek suya atılması insan zihninde üremeyi simgeleyen motiflerdir. Yılan şeklinden dolayı erkek cinsel organını çağrıştırmaktadır. Yağmur yağdırma pratiklerine erkekle kadının cinsel birleşmesinin sembolü olarak bakıldığında yılan insan zihninde penis sembolü olarak toprak anayı döllemektedir. Ölümüne çare bulamayan insan o halde daha çok üreyecektir. Dolayısıyla

daha çok doğum ölümün çaresidir. En eski dönemlerden itibaren insan bu arzusunu mağara duvarlarına yılanımsı resimler çizerek ifade etmiştir. Biyolojisini henüz bilmediği için yılan penise en çok benzeyen hayvandır. Nitekim “Yılan Prens” masalında olduğu gibi yılan halk edebiyatı ürünlerinde de bir erkek olarak ifade edilmektedir. Bu ifadelerden hareketle yılanı ateşe atarak yağmur yağdırma ritüelini gerçekleştiren kadınlar, ateşin zihinlerinde arzuyu simgelemesiyle üreme, doğurganlık isteklerini dile getirmektedirler. Öldürülen yılanın toprağa gömülmesiyle ise cinsel birliktelikten sonra sönmüş bir erkek cinsel organını anımsatan ölmüş yılan sembolü ile yine kadınla erkeğin cinsel beraberliğini ve nihayetinde çocuk olması arzularını ifade etmektedirler. Yılan suya atılarak ise ana rahmini simgeleyen göl veya akarsuyu döllemesi simgelenmiştir. Nitekim kolektif bilinç dışında yılanın erkek cinsel organını simgelemesi kent fıkraları ve şarkı sözlerinde örneklerle gösterilmiştir.

Yağmur yağdırma ritüelinde kullanılan köpek kafatasını suya atma pratiği de hiç kuşkusuz bereket ile ilgilidir. Anadolu halk inançlarında köpek doğurganlığı simgelemektedir. Tam da bu noktada insanın en büyük korkularından birisi olan üreyememe korkusuna cevap köpek simgesi görünmektedir. Bu nedenle köpek kafası yağmur yağdırma ritüellerinde suya atılmakta, yeterince yağmur yağdığında ise sudan çıkarılmaktadır. Anadolu da çocuğu olmayan kadınlar çocuklarının olabilmesi için bir köpek bulup o köpeğin üzerine eteklerini silkelemektedir. İnsan zihninde doğurganlığından dolayı üreme ile ilişkilendirilen köpek, kafatasının dere, kuyu gibi yerlere atılmasıyla pratiğe dâhil edilmiştir. Dolayısıyla köpek aslında doğurganlığın sembolü olarak insan zihninde su ile döllemektedir.

Halkbilimsel imgeler görsel medyada yaygın olarak yer almaktadır ve oldukça etkilidir. Bu bağlamda yağmur yağdırma ritüellerinde kullanılan öğeler tarihi diziler ve eski Türk filmlerinde de kullanılmaktadır. Doğum esnasında kaybettiği bebeğinin yerine koyduğu bir taşı yıllarca kucağında taşıyan bir annenin hikâyesinin anlatıldığı

“Yavrum” isimli eski Türk filminde taşa insani motiflerin yüklenmesi en canlı örneğiyle karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla söz konusu ritüelde belirli sayıda taşın toplanarak suyla temasa geçirilmesi hiç şüphesiz taşın yani insan zihninde aslında kadın olarak düşünülen toprağın suyla döllennesini simgelemektedir. Taş toprağın şekil almış halidir, dille ıslatılarak ve suya atılarak kadın ve erkeğin birlikte olması simgelenmektedir. Nitekim mitolojilerde geçen omphalos taşı dünyanın merkezini simgelemekte ve yer altı ile yeryüzü arasında köprü görevi gören göbek taşı anlamına gelmektedir.

Büyüsel uygulamaların hâkim olduğu diğer bir yağmur yağdırma ritüeli çocukların gerçekleştirdiği oyunumsu törenler şeklindeki ritüeldir. Çocuklar ritüel esnasında süsleyerek oyuncak bebek gibi kuklaları dolaştırmaktadırlar. Ritüel boyunca tahta, sopa, kepçe, merdiven, tahta kepçe, ağaç dallarının süslenmesiyle yapılarak çeşitli tekerlemeler eşliğinde çocukların evleri dolaştırdığı bu kuklalar tarihsel süreç incelendiğinde tanrı simgesi olarak dolaştırılan kuklaların devamı niteliğinde olduğu sonucunu ortaya çıkarmıştır. İnsan zihninde çocuklar da aslında birer tanrıdır ve dolayısıyla bu kuklayı çocuklar dolaştırmaktadır.

Bilinçdışında yatan yeniden ve yeniden üreme, çoğalma arzusu en açık şekli ile bir anlamda bereket töreni de olan yağmur yağdırma ritüellerinde kendisini göstermektedir. Anlaşıldığı üzere kolektif bilinçdışında toprak kadındır ve döllendiği müddetçe hasat olacaktır. Nasıl ki erkek kadını spermleri ile döllüyor ve çocuk doğuyorsa toprağı da yağmur dölleyecek ve ürün elde edilecektir.

Görüldüğü üzere simgeler bu şekilde daha anlaşılır hale gelmekte ve anlamlarını bulmaktadır. Ritüellerde kullanılan hiçbir sembol öylesine kullanılmamıştır. İnsanların ortak bilinçleri kültürlerde ortaya çıkmaktadır. İnsan zihni her şeye sembolik bir anlam yüklemiştir. Ritüellerde kullanılan bu hayvan ve nesnelere bilinçdışının bastırılmış istek ve arzularının gün yüzüne çıkmış halidir. İnsan bunları sembolik olarak suyla temas

ettirerek yağmur duasını garanti altına almaktadır. Her ne kadar son yıllarda ritüellerde dini boyut öne çıkmış olsa da insan zihninde, kullanılan bu simgeler bastırılmış olan üreme, cinsellik ve nihayetinde bereket ile ilgilidir. Bu semboller ile bereket ve verimlilik dilenmektedir.

Sonuç olarak çalışma boyunca yapılan literatür taramalarında Anadolu yağmur yağdırma ritüelleri üzerine yapılan çalışmalarda yalnızca pratiğin nasıl yapıldığı ve pratiğin yapılış aşamalarının anlatıldığı ve bu çalışmaların yorumdan ziyade tespit ve derleme şeklinde olduğu görülmüştür. Bugüne kadar yağmur duası ile ilgili yapılan çalışmaları iki bölümde sınıflamak mümkündür. Birinci bölümdeki çalışmalar derleme ve ilk tespit şeklinde iken ikinci bölümdeki çalışmalar daha önceki dönemlerde yapılan çalışmalara ait veri ve tespitlerin yeniden anlatılması şeklindedir. Bu nedenle bu çalışmamda insanın üreme arzusunu toprağın kadın, yağmurun ve/veya suyun toprağı döleyen erkek olduğu metaforu üzerinden, bereket ritüeli olan Anadolu yağmur yağdırma törenleri ile ilişkilendirerek yorumlamaya çalıştım. Bu bağlamda bu çalışmanın halkbilimcilere, psikanalitik folklor çalışan araştırmacılara farklı bir bakış açısı kazandıracığını düşünüyorum.

KAYNAKÇA

- Abiha, Birsal Çağlar (2018) Mitolojiden Tarsus'a Bir Sembol: Yılan ve Şahmaran, http://turkoloji.cu.edu.tr/pdf/bir_sembol_ve_yilan.pdf, erişim tarihi: 25 Aralık 2018.
- Acıpayamlı, Orhan (1963) "Türkiye'de Yağmur Duası ve Psiko-Sosyal Metot'la İncelenmesi", **DTCF Dergisi**, Cilt XXI, Sayı: 1-2:1-39.
- Acıpayamlı, Orhan (1964) "Türkiye'de Yağmur Duası", **DTCF**, C. XXII: 222-250.
- Adal, Osman Sabri (1961) "Savur'da Yağmur Duası", **TFA**, No: 141.
- Akman, Ayşe (2009) "Gümüşhane İli Halk Takvimi Ve Meteorolojisi Uygulamaları", **Gümüşhane Halk Kültürü Alan Araştırmaları**, Gümüşhane Valiliği Yayınları.
- Aksoy, Mustafa (1998) "Türklerde At Kültürü ve Kıımız", **Türk Dünyası Tarih Dergisi**, Sayı: 142: 38-44.
- Akyol, Neriman Senem (2006) **Adana (Merkez) Halk Kültüründe Halk İnançları, Bayramlar ve Törenler**, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Araz, Rıfat (1995) **Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği**, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi Yayınları, No: 108.
- Artun, Erman (1992) "Tekirdağ Ritüelleri ve Balkanlardaki Varyantları", **VI. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri**, Ankara, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Artun, Erman (1999), "Adana Yağmur Yağdırma Törenlerinde "Boğa Dede, Bulut Dede ve Tosun Dede Kültü", **1. Uluslararası Türk Dünyası Eren ve Evliyalari Kongresi Bildirileri**, Ankara: Ervak Yayınları: 43-51.
- Artun, Erman (2005) **Türk Halkbilimi**, Kitabevi Yayınları, Ankara.

- Aslıhak, Tülay (2002) “Çorum Merkez Çobandıvan Köyü, Bütet Köyü, İskilip İlçe Merkezinde Yapılan Yağmur Duaları”, **Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1999**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Aydınoğlu, Gülali (1970), “Delice Hacıobası Köyü’nde Yağmur Duası”, TFA, Cilt: 12: 4743-4744.
- Bahçeci, Mehmet (1959) “Borcak’ta Yağmur Duası”, TFA, Cilt: 5: 1883.
- Barlas, Uğuroğlu (1996) “Karabük ve Safranbolu Yöresinde Yağmur Duası Yapılan Türbe ve Yatırlar”, **Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1994**, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1796: 1-20.
- Barnes, R. Donna (2006) “Play in Historical and Cross-Cultural Contexts”, **Play From Birth to Twelve, Contexts, Perspectives and Meanings**, Doris Pronin Fromberg and Doris Bergen (eds.), Nev York and London: Rautledge, 243-260.
- Başar, Zeki (1972) **Erzurum’da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları**, Ankara, Sevinç Matbaası.
- Başgöz, İlhan (1967), “Rain-Making Ceremonies in Turkey and Seasonal Festivals”, **Journal of the American Oriental Society**, Vol.87, No:3: 304-306
- Başgöz, İlhan (1986), “Çömçe Gelin: Bir Anadolu Yağmur Töreninin Kökeni ve Yayılması Üzerine Bir Araştırma”, **Folklor Yazıları**, İstanbul: Adam Yayınları: 13-23.
- Boratav, Pertev Naili (1994) **100 Soruda Türk Folkloru**, İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- Boratav, Pertev Naili (2012) **Türk Mitolojisi- Oğuzların-Anadolu, Azerbaycan ve Türkmenistan Türklerinin Mitolojisi**-Ankara, BilgeSu Yayıncılık.
- Boyana, Hülya (2004), “Priapus Kültü”, **Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 35: 31-44.
- Caferoğlu, Ahmet (1962), “Türk Onomastiğinde ‘Köpek’ Kültü”, **Türk Dili Araştırmaları Yıllığı- Belleten**:1-11.

- Campbell, Joseph. (1995), **Batı Mitolojisi, Tanrının Maskeleri**, (Çev. Kudret Emiroğlu), İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Candan, Mehmet (1961), “Kastamonu’da Yağmur Duası”, **TFA**, Cilt: (6): 2342.
- Cinlioğlu, Halis Turgut (1961), “Tokat’ta Yağmur Duası”, **TFA**, No:138,Cilt: (6): 2304.
- Cömert, Bedrettin(1999), **Mitoloji ve İkonografi**, Ankara, Ayraç Yayınevi.
- Çatık, Seher (2013) **Nazilli Halk İnançları**, Yüksek Lisans Tezi, Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yozgat.
- Çete, Burhanettin (1955), “Mersin Tepe Köyü Dodu”, **TFA**, Cilt: 3, Sayı: (67): 1368.
- Çıblak, Nilgün (2002), “İçel’de Yağmur Yağdırma Törenleri”, **Folklor/Edebiyat**, Sayı: (31): 93-103.
- Çığ, Muazzez İlmiye (2015), **Kur’an, İncil ve Tevrat’ın Sümer’deki Kökeni**, İstanbul, Kaynak Yayınları.
- Çoruhlu, Yaşar (2019), **Türk Sanatında Hayvan Sembolizmi**, İstanbul, Ötügen Yayınları.
- Delaney, Carol (2001), **Tohum ve Toprak**, İstanbul, İletişim Yayınları.
- Demirci, Elif Şebnem (2015), “Türkiye’deki Yağmur Törenlerinde Suya Saçı Sunmayla İlgili Uygulamalar”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, cilt: 8, Sayı: (40): 48-52.
- Doğrusöz, Mahmut (2005), **Kayseri ve Çevresinde Su ile İlgili İnanç ve Uygulamalar**, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Durdu, Bircan Kalaycı (2010), “Kütahya’da Halk Meteorolojisi ve Halk Takvimi İle İlgili Bazı Gelenek ve İnanışlar”, **Kütahya Halk Kültürü Araştırmaları**, Kütahya Valiliği Yayınları.
- Düzgün, Dilaver (1999), **Erzurum Köy Seyirlik Oyunları**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları: 2298.

- Eliade Mircea (2014), **Dinler Tarihine Giriş**, (Çev. Lale Arslan Özcan), İstanbul, Kabalcı Yayıncılık.
- Eliade, Mircea (2017), **İmgeler ve Simgeler**, (Çev. Metmet Ali Kılıçbay), İstanbul, Doğu Batı Yayınları.
- Erdal, Kelime (2019), "Kaybolmaya Yüz Tutan Bir Halk Geleneği: Çelüm Çelüm Çemçecük veya Çemçegelin", **Folklor/Edebiyat**, cilt: 25, Sayı: (97): 29-40.
- Erdem, İbrahim (2008), **Bozkır İlçesi Manevi Halk İnançlarının Dinler Tarihi ve Din Fenomenolojisi Açısından Tahlili**, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ergin, Muharrem (1969), **Dede Korkut Kitabı**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Erginer, Gürbüz (1997), **Kurban-Kurbanın Kökenleri ve Anadolu'da Kanlı Kurban Ritüelleri**, (1. Baskı), YKY, İstanbul.
- Erhat, Azra (1972), **Mitoloji Sözlüğü**, İstanbul, Remzi Kitabevi.
- Erol, Mehmet (1996), **Taşeli Platosu Efsaneleri (İnceleme- Metinler)**, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Eyüboğlu, İsmet Zeki (1987), **Anadolu İnançları-Anadolu Mitolojisi**, Geçit Kitabevi, İstanbul.
- Florioti, H. Hande Duymuş (2014), "Arkeolojik ve Yazılı Kaynaklar Işığında Eski Mezopotamya'da Akrep Sembolü", **Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, Tarih Okulu Vol.7/XIX (Eylül): 347-370.
- Florioti, H. Hande Duymuş (2014), "Eski Kültürlerde Köpeğin Algılanışı: Eski Mezopotamya Örneği", **Ankara Üniversitesi Tarih Araştırmaları Dergisi**, C.33, S.55 (Mart): 45-70.
- Frazer, James G. (1991), **Altın Dal I**, (Çev. Mehmet H. Doğan), İstanbul, Payel Yayınları.

- Freud, Sigmund (1995), **Dinin Kökenleri. Totem ve Tabu. Musa ve Tektanrıcılık ve Diğer Çalışmalar**, (çev. S. Budak), Öteki Yay.
- Freud, Sigmund (2016), **Rüyaların Yorumu**, (Çev. Dilman Muradoğlu), İstanbul, Say Yayınları.
- Freud, Sigmund (2017), **Çocukta Fobinin Analizi- Küçük Hans Vakası**-(Çev. Dilman Muradoğlu), İstanbul, Say Yayınları.
- Gardin Nanon, Gardin Jean, Klein Olivier, Olorenshaw (2014), **Larousse Semboller Sözlüğü**, (Çev. Beyza Akşit), İstanbul, Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Geertz, Clifford (2010), **Kültürlerin Yorumlanması**, (Çev. Hakan Gür, İstanbul, Dost Kitabevi Yayınları.
- Gezgin, İsmail (2012), **Fallusun Arkeolojisi**, İstanbul, Sel Yayıncılık.
- Gözyayın, Nevzat (1972), “Yağmur Duası Üzerine Derlemeler”, **TFA**, 14(274): 6312.
- Hacıoğlu, Ercan “Kuran’da Eşeğin Sesi Neden En Kötü Ses olarak Belirtilmiştir?”, <http://www.bedirhaber.com.19213>, 05.02.2015.
- Irmak, Yılmaz (2018), “Bingöl Halk İnançları ve Uygulamaları”, **Dil ve Edebiyat Araştırmaları**, Bahar: 191-122.
- İnan, Abdülkadir (1930a), “Yağmur Duası, Çömçe Gelin”, **HBH II**, (14): 38.
- İnan, Abdülkadir (1930b), **Türk Halk Bilgisine Ait Maddeler IV- Birinci İlmi Seyahate Dair Rapor**, İstanbul, İktisat Matbaası.
- İnan, Abdülkadir (1934), “Ongon ve Tös Kelimeleri Hakkında” **Tarih - Arkeoloji ve Etnografya Dergisi**, II, 279.
- İnan, Abdülkadir (1959), “Türlü Törenlerde Ters Giyme Adeti”, **TFA**, 5 (116): 1861.
- İnan, Abdülkadir (1976), **Eski Türk Dini Tarihi**, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri: 8.
- İnan, Abdülkadir (1987), “Yağmur Duası Çömçe Gelin”, **Makaleler ve İncelemeler**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

- İnan, Abdülkadir (1991), “Türk Boylarında Dağ, Ağaç (Orman) ve Pınar Kültü”,
Makaleler ve İncelemeler II. Cilt, Türk Tarih kurumu Basımevi, Ankara.
- İnan, Abdülkadir(1995), **Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar**,
Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İnce, Gül (2009), **Hatay’da Türbe, Yatır ve Ziyaret Kavramlarına Bağlı Olarak
Gelişen İnanış ve Uygulamalar**, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- İrmak, Cansu (2019), “Ardahan Yöresi Yağmur Törenlerinde Hayvanlar”, **Kültür
Araştırmaları Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: (2) 156-165.
- İşçiler, Salim Sami (1961), “Tekirdağ’da Yağmur Duası”, TFA, Cilt: (7): 2479.
- Jones, Ernest(2007), “Psikanaliz ve Folklor” (Çev. Banu Yılmaz), Millî Folklor Dergisi,
Cilt:19,Sayı: (74): 104-115.
- Kafesoğlu, İbrahim (1980), **Eski Türk Dini**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kafesoğlu, İbrahim (1998), **Türk Milli Kültürü**, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- Kalafat, Yaşar (1991), **Kuzey Azerbaycan-Doğu Anadolu ve Kuzey Irak 'ta Eski
Türk Dini İzleri**, Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karabaş, Seyfi (1981), Butüncül Türk Budunbilimine Doğru, Ankara, ODTÜ Yayınları.
- Karabaş, Seyfi (1993), Türk Budunbilgisiyle Karikatürümüzde Saç Göstergesi, **Gül Di-
ken Mizah Kültürü Dergisi**, Yaz, Sayı 1, 83-101.
- Kılıç, Sami (2011), “Uşak ve Çevresinde Yağmur Yağdırma Uygulamaları (Takmak
Köyü Örneği)”, Turkish Studies, 6 (1): 500.
- Korkmaz, Esat (2006), **Şeytan Tasarımı Terimleri Sözlüğü**, İstanbul, Anahtar Kitaplar
Yayınevi.
- Köse, Mürsel (1965), “Godu-Godu(Kepçe Gelin)”, TFA, 9 (187): 3650-3652.

- Köseoğlu, İbrahim (2009), **Elazığ Merkeze Bağlı Tadım Köyü Alevilerinin Halk İnanışları ve Bunların Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Kurtulmuş, Zekeriya (1996), “Kırıkkale Ahmetçe Köyünde Yağmur Duası”, Türk Halk Kültüründen Derlemeler 1995, Kültür Bakanlığı Yayınları: 1858: 120-124.
- Mandaloğlu, Mehmet (2012), “İslamiyet’ten Önce Türklerde Toplantı ve Törenler”, **Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi: 2**.
- Mollaibrahimoğlu, Çiğdem (2014), “Hayvanlar Etrafında Oluşan İnanç ve Uygulamalar: Doğum Örneği”, **Folklor Edebiyat**, 20: 78.
- Oğuz, Burhan (1980), **Türkiye Halkının Kültür Kökenleri 2**, İstanbul, İstanbul Matbaası.
- Oğuz, M. Öcal, Işıkhan Tuğçe (Hızl.) (2006), **2005 Yılında Çorum’da Yaşayan Geleneksel Kutlamalar**, Hitit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Halkbilimi Topluluğu Yayınları:6.
- Ökse, A. Tuba (2006), “Eski Önasya’dan Günümüze Yeni Yıl Bayramları, Bereket ve Yağmur Yağdırma Törenleri”, **bilig/kış**, sayı: 36: 47-68.
- Örnek, Sedat Veyis (1971), **Etnoloji Sözlüğü**, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları: 200.
- Örnek, Sedat Veyis (1973), **Budunbilim Terimleri Sözlüğü**, Ankara.
- Örnek, Sedat Veyis (2014), **100 Soruda İlkelerde Din, Büyü, Sanat, Efsane**, Ankara, BilgeSu Yayıncılık.
- Özbudun, Sibel (1997), **Ayinden Törene Siyasal İktidarın Kurumsallaşma Sürecinde Törenlerin İşlevleri**, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi.
- Özsağdıç, Mahir (1953) “Ürgüp’te Yağmur Duası”, **TFA**, 9 (193): 3815-3816.
- Öztürk, Özhan (2009), **Folklor ve Mitoloji Sözlüğü**, Ankara: Phoenix Yayınları.
- Öztürk, Özhan (2016), **Dünya Mitolojisi**, Ankara, Nika Yayınları.

- Polat, Bayram (2007), “Türk Kültüründe Yağmur Duası (Azatlı Kasabası Örneği)”,
Dini Araştırmalar, Cilt: (9): 27: 275-283.
- Remler, Pat (2010), **Egyptian Mythology A to Z**, USA: Chelsa House.
- Saydam, M. Bilgin (1997), **Deli Dumrul’un Bilinci “Türk-İslam Ruhu” Üzerine Bir
Kültür Psikolojisi Denemesi**, İstanbul, Metis Yayınları.
- Saydam, M. Bilgin (2017), “Her Şeyin Anası Kadim Dişil Su”, www.psykeart.com,
sayı: 51, erişim tarihi: 18 Ocak 2018 .
- Selvi, Himmet (1969), “Sıraç Köyü’nde Yağmur Duası”, **TFA**, (12): 5291.
- Sepetçioğlu, M. Necati (1990), **Karşılaştırmalı Türk Destanları**, İrfan Yayınevi,
İstanbul.
- Seyidoğlu, Bilge (1998), “Kültürel Bir Sembol: Yılan”, **Prof. Dr. Dursun Yıldırım
Armağanı**, Ankara: 86-92.
- Şenesen, İsmail (2017), “Adana Halk Kültüründe Gökyüzü İle İlgili Halk İnanışları
Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme”, **Asia Minor Studies- International
Journal Of Social Sciences**, Cilt: 5 Sayı: (9): 64-92.
- Şimşek, Esra (2003), “Anadolu’da Yağmur Duasına Bağlı Olarak Oynanan Bir Oyun:
‘Çömçeli Gelin’”, **Millî Folklor**, 8 (60): 78-87.
- Şişman, Bekir (2003), “Samsun’da İcra Edilen Bir Yağmur Duası Ritüeli ve Türk
Kültür Tarihi Bağlamında Düşündürdükleri”, **Millî Folklor**, 8 (58): 86-92.
- Tanyu, Hikmet (1968), **Türklerde Taşla İlgili İnançlar**, Ankara Üniversitesi İlahiyat
Fakültesi Yayınları, LXXXI
- Tezel, Naki (1938), “İstanbul Masalları (Sabır Taşı)”, **Halk Bilgisi Haberleri**, (64):
108.
- Turgay, Rıfat (1961), “Ankara’da (Horan Köyü) Yağmur Duası”, **TFA**, Cilt: 6: 2415.
- Türk, Hüseyin (2002), “Yağmur Duası Ritüelleri: Motif Bakımından Karşılaştırmalı Bir
İnceleme”, **Folklor/Edebiyat**, 8 (31): 67-91.

Ülkütaşır, M. Şakir (1938), “Taşbebek Efsanesi”, **Halk Bilgisi Haberleri**, (82): 217-219.

Ünver Günay, Güngör Harun (2007), **Başlangıçlarından Günümüze Türklerin Dinî Tarihi**, İstanbul, Rağbet Yayınları.

Yaman, M. Suphi (1980), “Tokat Folkloru, Çocuk Folklorunda Yağmur Duası”, **TFA**, Cilt: 1 (13): 23.

Yüksel, Avni (1953), “Çocukların Yağmur Duası”, **TFA**, 9 (189): 3720.

ÖZET

Bu çalışmada, Türkiye’de gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerini, ritüellerin yapılış amaçlarını ve ritüel ile ilgili uygulamaları yorumsamacı bir yaklaşımla analiz etmek amaçlanmıştır. Yağmur yağdırma ritüelleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı’nda folklor araştırmacısı olarak uzun yıllardır alanda derlediğim halk takvimi ve meteorolojisi uygulamaları içerisinde Anadolu’da çok yaygın olan bir uygulamadır. Hayat su ile başlamıştır. Yerleşik hayata geçen insan artık yiyeceğini topraktan elde etmeyi öğrenmiş, topraktan ürün elde edebilmek içinde suyun dolayısıyla yağmurun gerekliliğini anlamıştı. Tarih boyunca yiyecek bulabilmek için doğayla ve birbiriyle mücadele içinde olan insan, yağmur yağmadığı zamanlarda gerek yağmuru taklit ederek gerekse çeşitli ayin ve büyüler yaparak yağmur yağdırmaya çalışmıştır. İnsan için yağmur demek bereket ve bol hasat demektir. Tez çalışması kapsamında, Türkiye’de gerçekleştirilen yağmur yağdırma ritüellerinin kökenlerini, birçok farklı bölgede neredeyse benzer uygulamaların yapılmasının nedenlerini tespit etmek amacıyla Anadolu yağmur yağdırma ritüellerinin psikanalitik folklor bağlamında yorumsamacı yaklaşımla analizi gerçekleştirilmiştir. Tez çalışması, Türkiye’de çok yaygın olarak hala devam ettirilen bu ritüel içerisinde gerçekleştirilen uygulamaların ancak psikanalitik folklor ile daha anlaşılabilir olacağı iddiasındadır. Daha önce yapılan çalışmalar, “Yağmur yağdırma ritüelleri neden yapılmaktadır?”, “Kökenleri nereye dayanmaktadır?”, “Neden birçok farklı bölgede neredeyse aynı motifler aynı şekilde kullanılmaktadır?” sorularına bir cevap arama sorunsalını göz ardı etmiş görünmektedir. Dolayısıyla bu tezde yağmur yağdırma ritüellerinde tespit edilen uygulamalar halkbilimsel açıdan çözümlenmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bereket Törenleri, Yağmur Yağdırma Ritüelleri, Psikanalitik Folklor, Su.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to analyze the rainmaking rituals that are carried out in Turkey, the purpose of the rituals and ritual related practices in an interpretive approach. Rainmaking rituals are very common in Anatolia in the folk calendar and meteorology applications that I have compiled for many years as a folklore researcher at the Ministry of Culture and Tourism. Life started with water. The settled person had learned how to obtain food from the soil and understood the necessity of water and rain in order to obtain products from the soil. Throughout history, people that have been struggling with each other and nature to find food tried to make rain in dry times, both by imitating the rain or various types of rituals and spells. For mankind, rain means abundance and bountiful harvest. In the thesis; Anatolian rainmaking rituals are analyzed by interpretive approach in the context of psychoanalytic folklore in order to determine the origins of practiced rainmaking rituals in Turkey and the reasons of exercising almost identical practices in many different territories. In order to determine the reasons for almost identical practices, Anatolian rainmaking rituals are analyzed in the context of psychoanalytic folklore with an interpretative approach. This study claims that these commonly continuing ritual practices in Turkey can only be understood by psychoanalytic folklore. Previous studies seem to have ignored the problem of seeking an answer to the questions of "Why do rainmaking rituals take place?", "What are their origins?" and "Why there are almost the same motifs used in many different territories?". Therefore, in this thesis, the practices determined in the rainmaking rituals are analyzed in the scope of folklore.

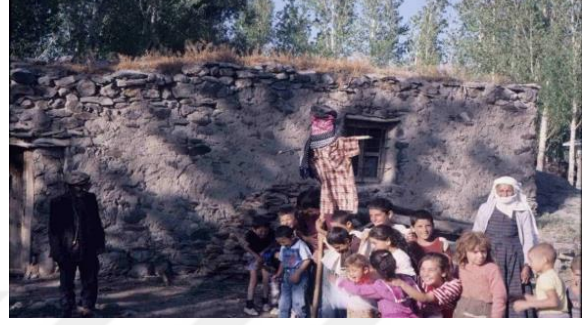
Key Words: Abundance Rituals, Rainmaking Ritual, Water, Psychoanalytical Folklore.

EKLER

EK 1: Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Mdrlğ Bilgi ve Belge Merkezinde Yağmur Yağdırma Ritüelleri ile İlgili Kayıtlı Görseller

Görsel 1. Bodi Oyunu-Muş/Bulanık/Gllova Köyü (S1987.0568^{28*})

Görsel 2. Bodi Oyunu-Muş/Bulanık/Gllova Köyü (S1987.0569)

Görsel 3. Bodi Oyunu-Muş/Bulanık/Gllova Köyü S1987.0570

Görsel 4. Bodi Oyunu-Muş/Bulanık/Gllova Köyü S1987.0571

* Bu numaralar belgenin KTBAEGMBBM yer numarasını göstermektedir.

Görsel 5. Yağmur Gelini-Ankara-Merkez
(S1990.0671)

Görsel 6 .Yağmur Duası Çankırı/ Kızılıрма/
Güneykışla Köyü (S.1994.0973)

Görsel 7. Yağmur Duası-Çankırı/Kızılıрма/
Güneykışla Köyü (S1994.0974)

Görsel 8. Yağmur Duasına Çıkmiş Çocuklar-
Konya/Güneysınır/Sarihacı Köyü (S1994.1770)

Görsel 9. Yağmur Duasına Çıkmiş Çocuklar-
Konya/Güneysınır/Sarihacı Köyü (S1994.1771)

Görsel 10. Yağmur Duasına Çıkmiş Çocuklar-
Konya/Güneysınır/Sarihacı Köyü (S1994.1772)

Görsel 11. Yağmur Duasına Çıkmış Çocuklar-Konya/ Görsel 12. Udu Gezdirme-Kayseri/Bünyan

Güneysınır/Sarihacı Köyü (S1994.1773)

S2002.1922

Görsel 13. Udu Gezdirme-Kayseri Görsel 14. Udu Gezdirme-Kayseri/Bünyan (S2002.1924

/Bünyan (S2002.1923)

Görsel 15. Udu Gezdırme-Kayseri/ Görsel 16. Udu Gezdırme-Kayseri/Bünyan (S2002.1926)

Bünyan (S2002.1925)

Görsel 17. Udu Gezdırme-Kayseri/Bünyan
(S2002.1927)

Görsel 18. Kepçecik Oyunu-Balıkesir/İvrindi/Kocaeli
Köyü (F1996.0323)

Görsel 18. Kepeçcik Oyunu-Balıkesir/
İvrindi/Kocaeli Köyü(F1996.0324)

Görsel 19. Kepeçcik Oyunu-Balıkesir/
İvrindi/Kocaeli Köyü(F1996.0326)

Görsel 20. Kepeçcik Oyunu-Balıkesir/İvrindi/
Kocaeli Köyü (F1996.0325)

Görsel 21. Kepeçcik Oyunu-Balıkesir/İvrindi/Kocaeli
Köyü (F1996.0328)

Ek 2: Türkiye Coğrafyasında Yapılan Yağmur Yağdırma Ritüellerinin Tablosu

Yağmur duası öncesi	Yağmur duası sırasında	Yağmur duası sonrasında	Nerede Yapıldığı-Yılı	Kaynak
<p>Çocuklar bir kepeçeden bebek yapıp gelinlik giydirir.</p>	<p>Akşam olduğundan çocuklar toplanarak yanlarında getirdikleri torba ve çantalarla evleri dolaşmaya başlarlar. Dolaşırken “Bodi Bostan” tekerlemesini söylerler:</p> <p>“Bodi bodi bostan bodi Anam babam neden doğdu, Verin bodinin hakkını Kırk gün yağmur, Elli gün çamur, Ver Allah, bir yağmur ver. Tuz verenin oğlu olur, Yağ verenin kızı olur”</p> <p>Dolaşırken kepeçe gelinin üzerine su dökülür. Evlerden çocuklara yağ, bulgur, tuz ve un verilir.</p>	<p>Çocuklar bir yerde ateş yakarak kurulanırlar ve toplanan yiyeceklerle ekmek ve yemek yaparak yerler, artan yiyecekler evlere götürülür.</p>	<p>Kadireli, Harkaçtıği Köyü, 191</p>	<p>(Uz, 1953: 831)</p>
<p>Dodu gezdirileceği günün arifesinde yapılanlar:</p> <p>Tuz kavrulur suya atılır. Birden fazla evli olanların ayakkabıları gizlice ıslatılır. Kaplumbağalar suda ıslatılır. Yeni evli olanlar zorla suya bastırılır.</p>	<p>Dodu gezdirilir. Köyün en düzgün ve takdir edilen insanlarından üç kişi seçilir ve bunlardan birisi “dodu düzünür” yani tepesinde bir kalbur veya leğen ile köyün evlerini üç gün dolaşır her evden üzerine su dökülür. Diğer iki kişiden birisinin elinde bir çan olur ve sürekli çalar. Her evin önüne geldiklerinde tekerleme söylerler:</p> <p>“Dodu dodu neden olur? Bir kaşıcık sudan olur, Verin dodunun hakkını. Gitsin bakına bakına, Diyelim hep Allah Allah. Ekin ekim karnış gibi, Üçü çıktı gümüş gibi,</p>	<p>Toplanan yiyeceklerin bir kısmı fakirlere dağıtılır, diğerleri kendi aralarında yenir.</p>	<p>Mersin, Tepe Köyü, 1955</p>	<p>(Çete, 1955: 1068)</p>

	Terden bereket, Gökten rahmet, Ver Allah, Allah” Evlerden yiyecek toplanır.			
Duadan bir gece önce çocuklar okulda yatırılır ve gece yarısı kaldırılarak “Allah bize ver rahmet, amin” şeklinde yüksek sesle ve hep birlikte dua okutulur.	Yetim çocuklar, dul kadınlar ve yaşlı erkekler ön sıralarda duaya çıkılır. Topluluğun en önünde bir hoca bulunur. Dua yerleri türbeler ve bölgenin en yüksek yerleridir. Dua alanında farklı noktalarda ateş yakılır. Dış elbiseler ters çevrilir. Dua esnasında avuç içleri yere bakar. Süt emen buzağılar ve kuzular annelerinden ayrılır. Bir koyun kafasına dua yazılıp suya atılır	Duadan sonra nohut büyüklüğünde yetmiş bin taş toplanır dualanır bir çuvala konularak akarsuyun içine atılır.	Kastamonu, 1961	(Candan, 1961: 2342)
Yedi bin taş toplanır.	Duaya çıkarken mezarlığa uğranıp dua edilir. Çıkanlar eski elbiselerini ters çevirerek giyerler. Duaya çobanlar sürüleri ile katılırlar. Toplanan taşlar dualanarak suya atılır.		Savur, 1961	(Adal, 1961: 2366)
Bir gün önce kesilecek kurban ve yiyecekler dua alanına yollanır. Duaya katılanlar ellerindeki çantalara taş toplarlar.	Duaya çocuklar da katılır. Dua için suyu çok iyi olan “marul çayı” başına gidilir. Toplanan taş sayısının yetmiş bin olması gerekir.	Toplanan taşlara dua okunur ve dil ile ıslatılarak bir çuvalın içine konulup nehrin içine bir ip ile bağlanarak bırakılır. Başında da bir kişi bekletilir. Kurban kesilip pilav pişirilerek yenilir. Duadan dönerken hiçbir yere uğranılmaz.	Tokat, 1961	(Cinlioğlu, 1961: 2304)
Dört veya beş bin taş toplanır. Dört- beş bin taşa veya nohuda dua okunur.	Duaya herkes katılır. Dua yüksek bir yerde yapılır. Dua için mezarlıklara gidilir. Kuşluk vaktinden biraz önce çıkılır. Okunan taş veya nohutlar bir çuvala konularak bir iple nehre bırakılır. At kafasına dua yazılır, kafa bir ipe bağlanarak suya bırakılır, ip dışarda bir yere bağlanır.	Yağmur başladığı zaman taşların ve at kafasının sudan çıkarılması gerekir.	Ankara (Horan Köyü), 1961	(Turgay, 1961: 2415)
Duadan beş gün önce varlıklı ailelerden kurbanlık keçi alınır. Evlerden yağ, bulgur ve ekmek toplanır	Duaya hayvanlar ve çocuklar da katılır. Eski elbiseler giyilir, çevre köyler de duaya katılır.	Kurbanlar kesilip pilavlar pişirilir. Dargınlar barışır. Katılanlar halka haline gelerek	Delice Hacıobası, 1970	(Aydinoğlu, 1970: 5685)

Eski yıllardan kalan kabaklar mevsimi geçtiği için kırılarak atılır. Duadan üç gün önce üç günlük oruç tutulur. Duaya çıkılırken mezarlığa uğranıp dua edilir.	Dua yüksek bir yerde yapılır.	birbiriyle tokalaşır.		
	Bir çocuğun kafasına leğen konur bu kişiye “dodu” denir. Dodu tüm evleri dolaşır, dodunun boynunda da çanlar olur, dodu evin damına çıkar elindeki helkeyi bacadan sarkıtır ve şu tekerlemeyi söyler: “Dodun dodu neden oldu, Bir kaşıcık sudan oldu, Verin dodunun hakkını, Gitsin ardına bakını bakını.” Ev sahibi helkenin içine yiyecek bir şeyler koyar ve dodunun üzerine soğuk su döker.	Toplanan yiyecekler bir yerde pişirilerek hep beraber yenilir.	Sıraç Köyü, 1969	(Selvi, 1969: 5291)
9-15 yaş arasındaki çocuklar 8-10 kişilik gruplar oluştururlar. “Yağmurcu başı” denilen çocuk, seçilen bir çocuğu keten bir çuvalın içine koyar.	Yağmurcu başı elinde bir sopa ile evleri dolaşır her evin önüne geldiğinde kapıya sopayla vurarak: “Yağmurcu geldi yağ isteriz “Gökten rahmet isteriz, Yerden bereket isteriz Yerde çamur, teknede hamur Ver Allahım ver sellice yağmur Dereler tepeler sel olsun Ambarcıklar dolu olsun” der. Ev sahibi çuvalın içindeki çocuğun tepesine yüksek bir yerden bir kova su döker. Ev sahibi yumurta, yağ, pekmez, şeker veya para verir. Çuvaldaki çocuk üşüdükçe sıradaki çocukla yer değiştirir.	Çocuklar sabahtan öğlene evleri dolaşıp malzeme topladıktan sonra bu malzemeler bir evde pişirilir. Akşama çocuklar bu evde toplanıp pişenleri yerler. Yağmurcu Başının hakkı ayrılır.	Söğüt Kazası Borcak Köyü, 1959	(Bahçeci, 1959: 1882)
	Dua esnasında avuç içleri yere çevrilir. Çocuklara ayakkabıları ters giydirilir.		Seydişehir, 1959	(İnan, 1959: 1861)
Duadan bir gün önce tüm okullardaki öğrencilere istenildiği kadar taş	Dua için yüksek bir yere çıkılır. Getirilen tüm taşlar yalanır ve okunur.	Dua sonrası etli pilav yenilir. Okunan taşlar torbaların içerisinde	Tekirdağ, 1961	(İşçiler, 1961: 2479)

toplanması söylenir. Hayvan sürüleri olanlara haber verilir. Çevre köylere haber verilir.	Dua esnasında avuç içleri yere doğru çevrilir.	denize atılır. (Bazı bölgeler dereye atarlar)		
Yetişkinler çocuklardan “godu godu gezdirmelerini” isterler. Godu; eski bir süpürge veya tahta bir kepeçe süslenerek hazırlanan bir “gelin kukladır.”	12 yaşından küçük erkek ve kız çocuklar toplanır iki çocuk önde goduyu taşıyarak evleri dolaşır, evlerden goduya ve goduyu taşıyan çocuklara su dökülür.		Kars, 1953	(Köse, 1953: 3650)
Cuma günü hoca o gün yağmur duasına çıkılacağını haber verir. Öğleden sonra duaya çıkılır.	Dua için dere kenarına gidilir. Duaya kadın ve çocuklarla birlikte hayvan sürüleri de eşlik eder. Ancak koyunlar kuzulardan ayrılır ve derenin diğer tarafına geçirilir bu şekilde melemeleri sağlanır. Dua edilip namaz kılınır. Hoca muska yazar ve bu muska suyun içine gömülür. Yalnızca kadınların yaptığı pratikler ise ev sahibinin haberi yokken komşu kadınlardan birisi evden maya çalar ve bu mayayı dereye götürerek gömer. “Yağmur gelini” yapılır. Ergen çağa ermiş öksüz veya fakir kızlardan birisi “yağmur gelini” yapılır, yanında bir arkadaşıyla evleri dolaşarak tekerleme söyler. Bu tekerlemeyi duyan ev sahibi yağmur gelinin başına su döker suyun altına bir yanındaki arkadaşı hemen bir kalbur tutar. Ev sahibi bulgur veya yağ verir.		Ürgüp, 1953	(Özsağdıç, 1953: 3815-3816)
Çocuklar evlerden getirdikleri eski çaput ve bezleri bir değneğin üzerine sararak bir bebek yaparlar ve eski bir elbise giydirecek süslü bir bebek haline getirirler.	En büyük çocuk hazırlanan gelini alarak öne geçer diğer çocuklar arkasında tüm evleri dolaşırlar ve tekerleme söylerler. Her evden bebeğin üzerine su dökülür	Gelin ıslanıp çocuklar yorulunca gelin yüksek bir yere dikilir ve tekerleme söyleyerek gelinin etrafında oynarlar. Gelinin üzerinin kurumadan yağmurun yağacağına inanılır, şayet yağmazsa gelin taşlanır ve parçalanır, çocuklar da dağılır.	Orta Anadolu, 1953 (Akdağmadeni köylerinden İbrahimağa Çiftliği, Melikli ve Çulhanlı Köyleri)	(Yüksel, 1953: 3720)
Kurak geçen yıllarda “milla potik” yapılır. Tahtadan veya kuru bir ağaç dalından yapılmış bir kuklaya elbiseler giydirilerek süslenir.	Çocuklar köyün ileri gelenleri ve hocalar yağmur duasına çıkarlar. Pilav ikramından sonra yağmur duasına başlanır.	Toplanan malzemelerle kavurmalı pilav yapılır. Yapılan pilav orada bulunanlara ikram edilir.	Elazığ, Tadım Köyü, 2009	(Köseoğlu, 2009: 44-45)

	<p>Köylüler “milla potik” le evleri dolaşıp tekerleme söyleyip, yağ, bulgur ve kavurma toplarlar.</p> <p>Dua sırasında milla potik denilen kuklaya kovalarla su dökülür. Milla Potik’e dökülen sular gibi yağmur yağması istenir.</p>			
<p>Hoca tarafından yağmur duasına çıkılacağı haberi verilir.</p> <p>Çobandivan köyünde yağmur duasına Dilata Sultan yatırına gidilir.</p> <p>Çobandivan’da yatırın etrafında dede önde olmak üzere yedi defa dolaşılır.</p> <p>Çobandivan’da kurban alınmak üzere köylüden para toplanır.</p> <p>Alınan kurban dua başlamadan önce dede tarafından dualanan kurban kesilir ve yemekler pişirilir.</p> <p>İskilip’te dua için Deveci Dağı’na çıkılır (1750 m)</p> <p>İskilip’te duadan önce 71 bin taş toplanıp tek tek hoca tarafından dualanır bir çuvala konur. Çuval bir görevli tarafından akarsuya atılır.</p> <p>·</p> <p>Duaya yalnızca erkekler ve erkek çocukları katılır.(İskilip)</p>	<p>Çobandivan köyünde dua alevi dedesi ile iki imamın önderliğinde kadın ve çocukların katıldığı kalabalık bir topluluk ile yapılır.</p> <p>Çobandivan köyünden dua esnasında avuç içleri yere bakar.</p> <p>Şapkalar ters çevrilir.</p> <p>Çobandivan’da kadınlar dua kısmına katılmaz.</p> <p>İskilip’te Deveci Dağı’nda kurban kesilir. (eskiden deve kesiliyormuş)</p> <p>Erkeklerden ayrı olarak kadınlar mahalle aralarında ocaklar kurarak çörek yapıp yoldan geçenlere dağıtırlar.</p> <p>Hoca yüksek bir yere çıkar ve cübbesini ters çevirip giyer.</p> <p>Ellerin içi yere bakar.</p> <p>Büget Köyü’nde mevsimin çok kurak gittiği dönemlerde kadınlar “eşek gelin” ederler. Seçilen bir eşeğe güzel kıyafetler giydirilir, yelek geçirilip çingirak takılır, köyün tüm kadın ve genç kızları ellerinde su kaplarıyla eşeğin ardından köydeki evleri dolaşırlar. Eşeği ilk çocuğu kız olan bir kadın çeker, kadının kafasında daha önce kadın ve çocuklar tarafından toplanmış kurbağaların olduğu bir elek (kalbur)vardır.</p> <p>Evlerden yağ ve bulgur toplarlar.</p> <p>Ev sahibi kurbağaların üzerine su boşaltır ellerinde su olan diğer kadınlar da ev sahibine su dökerler eğer evde kimse yoksa ellerindeki suları evin önüne dökerler.</p> <p>Evleri dolaşırken :</p> <p>“Eşek gelin olur mu? Yer yağmursuz olur mu?” şeklinde dua ederler.</p>	<p>Çobandivan’da pişirilen yemekler yatırın etrafında geniş sofralar kurularak yenilir.</p> <p>Çobandivan’da erkekler halka şeklinde dedenin etrafında yere oturulur ve “dara” durulur.</p> <p>Büget’de toplanan yiyecekler ile kadınlar pilav yaparlar, erkekler kestikleri kurbanı pişirirler hep birlikte bir yerde yenilir.</p> <p>Kesilen kurban eti çiğ olarak yoksullara dağıtılır. (İskilip)</p>	Çorum, 2002	(Ashhak, 2002: 24-28)

<p>Üç gün oruç tutulur. (Ankara) Mezarlıklarda dua edilir. (Kayseri)</p>	<p>Henüz tomurcuk halindeki söğüt ağacından bir tomurcuk dal kesilip tomurcukların her birine dua okunup akarsuya bırakılır. (Elazığ) İki evli olan bir adamın eşlerinden birisinin evinden sacayağı çalınarak suya atılır. (Osmaniye) Ebe taşı oyunu oynanır. (Kayseri) Çocuklar “bödü” adı verilen bir büyük kukla yaparlar, üzerlerine eski yamalı elbise giyerler, kuklanın üzerini yeşil yapraklarla kaplarlar, “bodi bodi” diye bağırarak bütün köyü gezerler. Bütün köylü toplanıp bir kız ile bir erkek seçip bunları gelin ve güvey gibi giydirip süslerler, tüm evleri gezdirip evlerden buğday, pirinç, bulgur vb yiyecekler toplarlar. Buğday veren ev sahibi, gelinle damadın üzerine bir çomça su döker. Gelin kılığına giren kişiye “çomçalı gelin” adı verilir. (Adana) Yerden akrep çıkarılıp, kuyruğundan sakızlık ağacına asılır. (Osmaniye) Hocalardan biri gizlice kırk boğumlu asma filizi bulup gözlerinden her birine birer kere yasin suresi okur. (Konya) Irmaktan veya dereден alınan kırk tane çakıl taşına, kırk yasin okunarak suya atılır. (Sivas) Birden fazla karısı olan kimselerin ayakkabıları ıslatılır (Mersin) İçinde ölü taşınan sal (tabut) suya batırılır. (Mersin) Çoban sopasını suya sokar. (Sivas) Yağmur yağarken bir demir parçası sokağa, yağmurun altına konur. Bu yağmurun bol yağması amacıyla yapılır. (Sivas) Yılan, canlı canlı veya öldürülerek yakılır. (Azerbaycan, Osmaniye, Kayseri) Tilki kılığına giren çocuk kapı kapı dolaştırılır (Osmaniye) Çömçe gelini oyunu; içine et doldurulan sele ile (Sivas); başa yerleştirilen pöstekinin üzerine yufka sacı, sacın üzerine oklava ve bir parça</p>		Anadolu genel	(Şimşek, 2003: 78-87)
--	---	--	---------------	-----------------------

	yağ konularak (Çankırı); kalbur, leğen, çan taşıyarak (Mersin); çocuklardan birinin başına tencere yerleştirilerek (Konya); anasının ilki olan bir çocuk, eski bir hasıra sarılıp, başına bir tencere konarak (Balıkesir); “kepçecik” adı verilen çocuğu dolaştırarak; içinde su ve kurbağanın olduğu bakracı dolaştırarak (Ayancık, Sinop); yaşlı bir eşeğe, yaşlı bir kadının gelinlik elbisesini giydirip, üzerine fakir bir kız çocuğu bindirdikten sonra, başına içi kurbağa dolu olan bir sele yerleştirilerek (Çorum) vs. de oynanabilir.			
Köylüler duanın yapılacağı gün yedi bin taş toplarlar, bu taşlara ayetler okunur. Duadan önce masraflar köylüler tarafından karşılanır. Duadan en az bir hafta önce bir dere kenarından kırk bin adet küçük taş toplanır. Bunlar dereye yıkanarak sayılır ve çuvallara doldurulur. (Bu taşlar sonraki uygulamada da kullanılmak üzere saklanır.) Farklı sayıdaki gruplar bu taşlara tek tek ayet okur (Şûra Suresi 28.ayet). Ayet okunduktan sonra her taş dil ile ıslatılır ve çuvallara doldurulur.(Islatılmadan ayet okunursa fırtına kopmasına sebep olur.) Kadınlar “saya” adı verilen tepeden turnağa siyah olan giysi giyerler.	Dua Tepe’de topluca dua edilir. Yağmur Dede türbesine gidilir. Tören için kurban kesilir. Hayatında hiç zina yapmamış bir kişi torbalara doldurulmuş taşları dereye götürerek suya bırakır. (daha sonra yağın yağmur yeterli görülürse dereye bırakılan taşlar geri alınır) Bir kiremit parçası hocaya okutulur ve bu kiremit derenin kenarına bağlanır. (yağın yağmur artarsa bu kiremit dereye çıkarılır) Islatılıp okunup çuvallara konulan taşlar dua günü katılımcılar eşliğinde bir akarsuyun kenarına tekbir sesleriyle kaybolmayacak şekilde dereye bırakılır. Topluca yüksek bir tepeye çıkılır. Hoca cüppesini ters çevirip giyer bir hutbe okur. Daha sonra topluca ayakta dua edilir. Avuç içleri yere bakar.	Gelen gurup yanlarında getirdikleri yiyecekleri Cennet Pınarı denilen çeşmesinin yanında topluca yerler. Artan yiyecekler doğadaki hayvanların da yemesi amacıyla etrafa saçılır.	Samsun, 2017	(Şişman, 2017: 86-92)
Nohut büyüklüğünde yetmiş bin adet taş toplanıp dil ıslatıldıktan sonra ayet okunur.	Okunan taşlar dereye gömülür.		Kırklareli, 1995	(Kurtulmuş, 1995: 120)
Yetmiş bin adet taş toplanır.	Toplanan taşlar havuza atılır.		Kayseri/Turan Köyü, 1982	(Önder, 1982: 51)
	Dede Meşesi denilen yere yağmur duasına çıkılır. (Gerçekten de meşe varmış)		Amasra/ Çakrazşeyhler,	Kültür ve Turizm Bak. Arşivi

	Dua yapılırken ellerin iç kısımları yere bakar. Dede meşesinin etrafında dönülür. Yağmur yağmadığı zamanlarda önce “şehitlik” denilen mevki de, eğer buradan sonra da yağmur yağmazsa “Dede Meşesi” denilen yere çıkılarak meşenin etrafında dolanılarak yağmur duası yapılır.		2016	Arşiv Yer No: YB2016.0508
	Kadınlar köyde topluca gözleme yaparlar.		(Manisa/Soma/Yağlı Köyü, 2004	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2004.0020
	Bu kürek ile birlikte: Çerkezce tekerleme söylerler. (hayırlı yağmur yağsın anlamında) Yağmur yağmadığı zamanlarda çocuklar bir kürek süslerler. Süslenen küreği iki kişi tutarak tüm evler dolaşılır. Gidilen evlerde ev sahibi çocukları ıslatır. Gidilen her evde çocuklara yumurta, yağ, un verilir.	Toplanan bu yiyecekler ortak olarak pişirilir ve yenilir. Daha sonra bir göle gidilerek göle girilir.	Yalova/Altınova/ Tefkiye Köyü, 2016	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2016.0502
	Köyün merkezinde bulunan harman yerine tüm köylüler ve çevre köylerden toplanarak hocanın başkanlığında dualar edilir. Dua esnasında avuç içleri yere bakacak şekilde tutulur.		Konya/Meram/ Gökyurt Köyü, 2016	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2016.0299
	Yağmur duası için Erenler Dağı denilen yere bir hocanın önderliğinde duaya çıkılır. Yağmur yağması için, çocuklar yağmur henüz çiselemeye başladığında “bulgurcuk gezer” ufak çocukların eline bir çiriğ verilir çocuklar o çiriği (bez parçaları, çaput) yağmur suyuna batırırlar. Ellerindeki bu bez parçası ile her ev : “Yağmur yağıyor selller akıyor Çitçi gızı damdan bakıyor Gökteki kurban ister Ver Allahım ver”	Evlerden toplanan yiyecekleri yetişkinler pişirir çocuklar topluca yerler.	Konya/Bozkır/ Çağlayan Mahallesi, 2016	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2016.0295

	<p>diyerek dolaşılır, evlerden bu çocuklara bulgur, nohut, fasulye, mısır verilir.</p> <p>Yağmur yağmadığı zamanlarda kadınlar da toplanıp ayrıca Erenler tepesine giderler. Kadınlar başlarında iyileştirici gücü olan şifacı olarak bilinen yaşlı bir kadın önderliğinde yağmur duasına çıkarlar. (Erenler Tepesinde çok büyük yaşlı bir ağaç varmış dua onun dibinde yapılır)</p>			
<p>Hoca Perşembe günü camiden Cuma günü yağmur duasına çıkılacağını haber verir.</p> <p>Perşembe günü köylülerden un, bulgur, şeker, toplanır; bu toplananlara “aşlık” denir.</p> <p>Cuma günü hoca Cuma namazına girmeden sabahtan dedeleri ziyaret eder Namazdan çıkıldığında bir öksüzün boynuna bir honça takılır, hocalar tekbir çekerek Koca köprüye gelinir. O çocuk ve halk Banaz Çayını geçer. Toplanan kalabalık da arkadan yürür. Çocuk hocaların önünde gider.</p>	<p>Hocaların okuduğu üç dört çuval taş ile birlikte kırk gözlü honça gömülür</p> <p>Cuma namazı kılınır.</p> <p>Dua alanına koyun ve kuzular da götürülür, onların melemesi sağlanır.</p> <p>Annenin ilk çocuğu suya atılır.</p> <p>Dua ederken avuç içleri yere bakacak şekilde dua edilir.</p> <p>Honça: Yer sofrası, küçük yün torba</p>	<p>Artan yemekler Banaz çayına dökülür, balıklar, kurtlar, kuşlar hepsi yesin diye.</p> <p>Toplanan yiyecekler Koca Köprü denilen yerde pişirilir</p>	<p>Uşak/Banaz/Susuz Köyü, 2015</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi</p> <p>Arşiv Yer No: YB2015.0272</p>
<p>Yağmur duasına “aş pişirme” denir. Aş pişirme aşure pişirmedir ve içerisine nohut, üzüm, buğday, fındık, fasulye, katılarak kadınlar tarafından pişirilir.</p>	<p>Dua Nisan ayının ilk haftası yapılır.</p> <p>Can Baba türbesinde yapılır. Türbenin etrafında halk toplanarak hocanın önderliğinde dualar edilir.</p> <p>Dua esnasında avuç içleri yere bakar.</p> <p>Bu aşın dağıtımında bir ay sonra ise yüksek dağlar ve tepelere, yatırlara yağmur duasına çıkılır.</p> <p>Halk Uluçayır mevkiine giderek çeşmenin başında ikinci namazı kılınır hayvan kesilir, yemekler yenilir. Kesilen hayvanı (boğa) halk kendi arasında para toplayarak alır.</p>	<p>Pişirilen “aş” dua sonrası orada bulunan herkes dağıtılır.</p>	<p>Çorum/Oğuzlar İlçesi, 2005</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi</p> <p>Arşiv Yer No: YB2005.0076</p>
<p>Yağmur duası için kadın, çoluk çocuk dere kenarına, ormanlık alana, tepelere, geniş bir alana veya enlere gidilir.</p>	<p>Hocanın önderliğinde dua edilir.</p> <p>Ceketler ters giyilir.</p> <p>Yapılan keşkek dua bitiminde yenilir.</p>	<p>Avuç içleri yere doğru dua edilir.</p>	<p>Muğla/Kavaklıdere, 2013</p>	<p>Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi</p> <p>Arşiv Yer No:</p>

Keşkek yapılır.	Buna rağmen yağmur yağmazsa taş okunup dereye gömülür. Eskiden yağmur duasına kadınlar gidermiş, Hanım nine denilen bir kadının önderliğinde tüm yatırlara çıkılmış.			YB2013.0139
Yağmur duasına mayıs ayında çıkılır. Yağmur duasına çıkılacağı bir gün önceden haber verilir. Sabahtan itibaren merkez caminin önünde toplanılır. Kurban parası tüm halktan toplanır.	Hoca daireler çizerek dua eder.	Duadan sonraki günlerde kurban kesilir. Kesilen kurbanın etleri herkese dağıtılır.	Amasya/ Suluova/Eraslan Beldesi, 2013	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2013.0564
Çocuklar büyüklerin isteği ile gece ev ev dolaşarak zeytin, ekmek vb şeyler toplarlar. Şayet evden hiçbir şey verilmezse o evin önünden ayrılmayarak şu tekerlemeyi söylerler; “Yağdım Allah Yuğdım Allah Dereye koydum bir karpuz Tepeye koydum bir karpuz Deredani (deredeki karpuzu) sel aldı Tepedeni (tepedeki karpuzu) yel aldı Ver Allahım ver Altı ay yağmur, yedi ay çamur” diyerek ev sahibinin bir şeyler vermesi için bağırlar. Ev sahibi bir şey verdikten sonra evin üzerine çıkarak çocukların üzerine su döker.		Çocuklar topladıkları yiyecekleri tenha bir yerde veya Gocadere’de bulunan Eren’de toplanarak yerler.	Muğla/Milas/ Kıyıkışlacık Köyü	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2013.0787
	Yağmur yağmadığı zamanlarda çocuklar da dahil olmak üzere Eren’e gidilerek (ulu kişi) dua edilir. Aşure çorbası yapılarak içilir. (Çorbanın içinde buğday, fasulye, nohut, susam, börülce, pirinç, makarna konulur)		Muğla/Ula, 2013	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2013.0783
	Çocuklar toplanarak içlerinden birisi ay yıldızlı bir bayrağı taşıyarak:		Muğla/Milas/Selimi ye Beldesi, 2013	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi

	<p>“Yağ yağmır Dereye goydum bi karpuz Tepeye goydum bi karpuz Deredekini sel aldı Ovadakini yel aldı”</p> <p>diyerek ev ev dolaşır. Çocuklara bu evlerden yumurta, yemiş gibi yiyecek bir şeyler verilir. O sırada evden başka birisi de bayrağı tutan çocuğun üzerine bir bakır/ teneke su dökerek çocuğu ıslatır.</p>			Arşiv Yer No: YB2013.0789
	<p>On, on beş yaşındaki erkek çocukları ev ev dolaşarak yiyecek toplarlar. Bu dolaşma esnasında bir çocuğun başına boynuna çan takılır ve buna “ayıcık oynatma” denir. Bu ayıcık denen çocuğun üzerine evlerden su dökülür. Evlerden çocuklara yağ, bulgur, tuz, şeker gibi şeyler verilir. Ayıcık denen çocuk su geçirmemesi için kalın bir palto giyer, başka bir çocuk ayıcığın boynundan bir ip ile çeker.</p>		Muğla/Milas/Ören Beldesi, 2013	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2013.0790
<p>Yedi binden yetmiş bine kadar fındık büyüklüğünde toplanan taşlara tek tek “estaeuzu billah ve hüvelleziyülezülgaysülbimaganadutven şur rahmete ve hüvelaleyülhamit” ayeti kerimi okunur. Yağmur duasının eti, odunu, pirinci ortak alınır. Taşlar okunduktan sonra öğle namazından sonra kırlara çıkılır, orada iki rekât istinsah namazı kılınır.</p>	<p>Kurban kesilir. Daha önceki dönemlerde hayvanları yavrularından ayırarak bağırmasını sağlanmış. Toplu yapılan duaya kadınlar katılmaz, kadınlar kendi aralarında mahallelerinde ayrı yağmur duası yaparlar. Hoca cübbesini ters giyer. Dua esnasında avuç içleri yere gösterecek şekilde dua edilir. Okunan taşlar bir çuvala konularak tekbir ve dua ile çay, nehir ve ya kuyuya atılır. Şayet yağmur çok yağarsa taşlar bırakıldığı suyun içinde çıkarılır. Çocuklarda göde göde yaparlar. Kız ve</p>	<p>Çocuklar evlerden topladıkları yiyecekleri bir yerde toplanarak topluca yerler</p>	Sinop/Boyabat/ Saraydüzü Köyü, 1998	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: B1998.0028

	<p>erkeklerden oluşan çocukların başlarında bir lideri olur, başlarına bir tahta alırlar o tahtanın içine çamurdan yaptıkları kurbağaları ve ot koyarlar evleri dolaşarak yiyecek toplarlar Çocukların başlarına bazı evlerden su dökülür. Çocuklar evleri dolaşırken: “Göde göde göndere Götün yamuk indire Teknede hamur Tarlada çamur Ver tanrım ver Bolluca yağmur.” Tekerlemesini söylerler.</p>			
<p>Yağmur duasına hangi gün çıkılacağına köy halkı karar verir. Özellikle çocuklarında olması için Pazar gününe denk getirilmeye çalışır. Çünkü duaya çocuklar da katılır. Tüm köyden para toplanarak yiyecekler alınır Durumu iyi olan birisi bir hayvan verir. Yoğurt mayalanır. Kuru fasulye yapılır. Tüm çevre köyler davet edilir. Köyün yeşillik alanında kazanlar kurularak yemekler pişirilir.</p>	<p>Kurban kesilir. Öğle namazının ardından dua edilir, yemekler yenir. Duaya kadınlar katılmaz, çocuklar katılır, kız çocuklar dahi katılmaz Dua esnasında avuç içleri aşağıya çevrilir Koyunlar ve kuzular da getirilerek bağırılır.</p>		Edirne/Süloğlu/ Akardere, 2010	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2010.0286
<p>Duaya çıkmak için tüm köylü toplu karar verir. Duanın yapılacağını köylüye hoca haber verir. Hocanın önderliğinde türbeye gidilip namaz kılınır. Dargın olanlar o türbeye gidemezler. Kadınlar aybaşlarında oraya gidemezler. Tüm halktan yiyecek toplanır.</p>	<p>Yağmur duasına Pazar, Pazartesi veya Perşembe günleri çıkılır. Hayırlı gün sayılır. Yağmur duası için Kazaklar Dedesine gidilir. Kurban kesilir. Duaya kadınlar da katılır. Dua esnasında kadınlar erkeklerin arkasında dururlar. Dua sırasında ellerin içi yere bakar. Koyunlar kuzularından ayrılır bağırıtılır. Çocuklar annelerinden ayrılır, ağlattırılır. Keşkek pişirilir. Köylüden toplanan yiyecekler ortak pişirilerek</p>	Artan yemekler türbenin başına dökülür. (Kurtlar kuşlar yesin diye)	Aydın/İncirlioba/ Karabağ, 2010	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2010.0641

	orada yeniyor.			
Camiye geldiğinde herkese haber verilir. Dua için köyü gören yüksek yerler tercih edilip oralara çıkılır. Yüksekten sedanın daha iyi gideceğine inanılır. Her evden belli miktar para toplanır. Toplanan parayla bir kurban alınır	1-2 Nisan gibi yağmur duasına çıkılır. Dua esnasında küsler barışır. Aksi halde duanın kabul olmayacağına inanılır. Dua esnasında avuç içleri yere bakar. Ceketler ters giyilir. Bebekler ağlatılır. Duaya çocuklar da katılır. Duaya katılan herkes kırk taş toplar ve o taşlar dua okunur, okunan taşlar suya atılır. Daha önceki dönemlerde kırk gözlü bir bağ çubuğuna yazı yazılıyor. Taze bağ çubuğu olduğu için yazı yazarken suyu çıkar. At kafatasına dua yazılır, okunur ve çok hızlı akan suyun içine bağlanır Yağmur duasına peş peşe üç gün çıkılır.	Artan yemekler oraya dökülür kurt, kuş yesin diye. Dualar bittikten sonra annesinin ilk çocuğu suya bastırılır.	Çankırı/Kızılırmak/ Güneykışla Köyü, 2010	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşiv Arşiv Yer No: YB2010.0579
Yağmur duası için dedeye veya mezarlığın yanında bulunan çeşmenin başında gidilir. Duaya çıkmaya yaşlılar ve ileri gelenler karar verir. Evlerden buğday gibi şeyler istenir. Durumu iyi olanlar hayvan verirler. Köyün kadınları yemekleri pişirir. Haftanın her günü duaya çıkılabilir.	Duayı hoca yönetir.	Ailenin ilk çocuk duadan sonra çeşmenin yalağına bastırılır.	İzmir/Kiraz/Veliler Köyü, 2008	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2008.0084
Yağmur duası Evliya Tepesinde yapılır. Mayıs, haziran aylarında duaya çıkılır. Köyün yaşlıları dua yapmaya karar verirler. Duaya çıkılacağı görevli biri tarafından tüm köye duyurulur Köyün hocası kurban parasını evleri dolaşarak toplar. Kurban çoğunlukla Cuma günleri kesilir. (Cuma günü dünyanın kuruluş zamanı olduğu için) Duaya çevre köyler de çağırılır.	Duaya çıkılırken en güzel (bayramlık) kıyafetler giyilir. Dua esnasında yaşlılar önde çocuklar arkada, kadınlar farklı bir yerde dururlar. Dua esnasında yere oturulur, ceketler düğmelenir. Duayı hoca yapar kalabalık tekrar eder. Yağmur duasında dua ile yemeklerin pişme süresi arasında kalan boşlukta semah dönülür.	Duadan sonra yemekler yenir, yemekten sonra tekrar dua edilir. Dualar bittikten sonra gençler salıncak kurup sallanır, çocuklar oynarlar.	Tokat/Zile/Kervans aray, 2009	Kültür ve Turizm Bakanlığı Arşivi Arşiv Yer No: YB2009.0429
Muhtar ve köyün hocası tarafından	Yağmur duasını bilen bir kişi ağaç	Dua bitiminde tekrar köye dönülür.	Aydın/Nazilli, 2013	(Çatık, 2013: 55-

<p>duaya çıkılacağı gün belirlenir. Genellikle Cuma günü öğleden sonrası için kararlaştırılır.</p>	<p>kovuklarında bahardan kalma suları bardağa doldurarak çaya iner, suya okur, üfler ve bu suyu evine götürür. Dua yüksek bir tepede yapılır. Hoca topluluğu arkasına alarak dua eder Hoca ceketini ve şapkasını ters çevirir. Dua esnasında eller aşağıya çevrilir. Çocuklar Tarafından Yapılan Yağmur Yağdırma Ritüelleri: Çocuklar gece ellerinde çıra, sırtlarında kepenek, boyunlarında çan bütün evleri dolaşır: “Yağmur yağmur yağ ister, Bir kaşık un ister, Gökten rahmet ister, Yerden bereket ister Ver Allah’ım ver.” diyerek tekerleme söylerler. Evlerden un, yağ, buğday, yumurta toplarlar. Ev sahibi yiyecek verdikten sonra çocukların üzerine su serper.</p>	<p>Toplanan yiyecekler bir evde pişirilir topluca yenilir. Yumurtalar bir kayanın üzerine kırılır.</p>		57)
<p>İleri gelenler evleri dolaşarak para ve yiyecek toplarlar toplanan parayla koyun veya keçi alınır. Her bir kişi kırk tane taş toplar. Çengenköy’de köyün ileri gelenleri yağmur duasına karar verirler. Evlerden para toplanıp kurban olarak koyun ve koç alınır. (Çengenköy) Muhtar ve köyün imamı halktan kurbanlık için para ve çeşitli yiyecekler toplarlar. (Alahan) Eskiden Amanos Dağları’nda bulunan Azhar Dede Türbesi’ne bağlı olarak gerçekleştiriliyordu. (Dört Yol) Yağmura gereksinim duyulduğu zaman Şih Hasan isimli kişiye başvurulur. Şih Hasan türbeye yaya</p>	<p>Dua için deniz kenarında toplanır. Dua için yaylaya çıkılır. Dört Yol’da Amanos dağları Mıgır tepesi’nde Azhar Dede Türbesi’nde yapılır. Alevi Nusayriler Samandağı sahilinde Hz. Hızır türbesinde yaparlar. Duaya erkekler katılır. Türbenin makamı öpülüp etrafı üç defa dolaşılır. Veya türbeden büyük bir taş alınır deniz kenarına inilir dua edilir, eller aşağıya çevrilir, taş denize atılır. Yağmur yağmaya başladığında taş çıkarılmazsa taşkına ve sele neden olacağına inanılır. Toplanan kırk, elli taş okunduktan sonra bir çuvala doldurularak çuvalın ağzı bağlanır ve bir su kaynağının gözüne bağlanır. (Alahan)</p>	<p>Topluca yemek yenir. Yemeği öncelikle çocukların yemesi sağlanır. Artan yemekler topluca denize dökülür. (Çengenköy) Kesilen kurbanlar köy meydanında topluca yenir. (Alahan) Dua bittikten sonra türbeden getirilen taş denize bırakılır. (Denize bırakılan taş buradan çıkarılıp türbeye bırakılmazsa yağmurun taşkın ve sellere neden olacağına inanılır.) (Dört Yol) Dua sonrası yağmur yağarsa kurban</p>	Hatay- 2009	(İnce, 2009: 114-122) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)

<p>olarak çıkıp oradan büyük bir taş alır ve deniz kenarına iner. (Dört Yol)</p>	<p>Toplanan taşlara yağmur duası okunur, bir çuvala konur ve görevlendirilen kişi bu çuvalı çaya atar veya ağzı bağlanarak bir su kaynağının gözüne bırakılır. Dua alanında namaz kılınır. Namaz esnasında ceketler ters giyilir. Dua esnasında kadın ve erkekler ayrı yerlerde dururlar. Koyun, köpek ve inekler yavrularından ayrılıp bağrımları sağlanır. Dua esnasında bir köpek havlarsa duanın kabul olduğuna inanılır. (Farklı bir uygulama) iki genç kız şehit mezarından iki ayrı taş alırlar ve yayladan geçen dereye atarlar, taşlar mezardan alındığı için taşa dua okumaya gerek yoktur. Çocukların Yaptığı Yağmur Yağdırma Ritüelleri:</p> <p>Alahan'da kız çocuklarının gerçekleştirdiği ritüeli yaşlı bir kadın düzenler. Büyük bir kepçeye dik olarak bir sopa bağlar, üzerine elbise giydirerek "çömçe gelin" denilen yapma bebeği hazırlar. Süslenen bebeği kız çocukları evleri dolaşır ve kısır yapmak için bulgur, salça ve yağ gibi yiyecekler toplarlar. Evlerden de çömçe gelinin üzerine su dökülür. Çocuklar da tekerleme söylerler: "Çömçe gelin ne ister Göğden rahmet ister Yerden bereket ister." diyerek tekerleme söylerler. (Alahan) Çengenköy'de alınan kurbanlar ve köy halkı deniz kenarında bulunan meydanda toplanır. Toplanan her insan kırk adet taş toplayıp, taşların üzerine yağmur duası okur. (Çengenköy) Okunan taşlar bir çuvala doldurulur. (Çengenköy) Görevlendirilen bir kişi taşların doldurulduğu</p>	<p>kesilerek topluca yenir. (Samandağ/ Nusayriler)</p> <p>Dua sonrası istenirse kurban kesilip topluca yemek yenir. (Harbiye/Nuseyriler)</p> <p>Çocukların Yaptığı Yağmur Yağdırma Ritüeli</p> <p>Ritüeli düzenleyen kadın toplanan malzemelerle kısır yapar ve bu kısırı yalnızca çocuklar yer. Yemekten sonra yaşlı kadın dua eder çocuklar da yüksek sesle "amin" diyerek bağırır. Çömçe gelin belirli bir yere asılır, yağmur çok yağarsa asıldığı yerden indirilir. (Alahan)</p>		
--	--	--	--	--

	<p>bu çuvalı alarak çaya atar. (Çengenköy) Alanda topluca namaz kılınır. (Çengenköy) Dua esnasında ceketler ters giyilir. (Çengenköy) Topluca yağmur için dua edilir. (Çengenköy) Halk muhtar ve imamın önderliğinde Fırnız Yaylasına yürürler. (Alahan) Dua esnasında kadınlar ve erkekler ayrı yerlerde dururlar. (Alahan) İki rekât namaz kılınır. (Alahan) Annelerinden ayrılan dana, kuzu ve köpek yavrularının ağlaşmaları sağlanır. (Alahan) Eğer dua esnasında bir köpek ulumaya başlarsa duanın kabul olacağına inanılır. (Alahan) İki genç kız tarafından bir şehit mezarlığından alınan iki ayrı taş yayladan geçen çaya atılır. Taşlardan mezardan alındığı için ayrıca okunmaz. (Alahan) Duaya kadınlar katılmaz. Yağmur duasını şih okur. İki rekât namaz kılınır. Dua esnasına avuç içleri yere doğru çevrilir. (Dörtüyl) Merkez sahilde bulunan Hızır Türbesi'nde yapılır. Ritüele isteyen erkekler katılır. Namaz sonrası duaya geçilir. "Ya Ali, Ya Hızır" diyerek türbenin etrafı üç defa öperek dolaşılır. (Samandağ/Nuseyriler) Şih önderliğinde erkekler bir bahçede toplanır. Fatiha süresinden sonra yağmur duası okunur. (Harbiye/Nuseyriler)</p>			
<p>Duadan bir hafta önce tüm camilerden Cuma günü duaya çıkılacağı duyurulur. Halktan duaya çıkmadan önce üç gün oruç tutmalarını, günahlarından dolayı tevbe etmelerini, birbirleriyle helalleşmelerini, kul haklarını ödemelerini, dargınların barışmalarını ve kimseye zulmetmemelerini isterler. Yağmur duasının nerede yapılacağı duyurulur. Yağmur duasına katılacakların</p>	<p>Yağmur duası yapılacağı gün imamlar tarafından Kuran'ı Kerim okunarak arkasından yağmur duasına geçilir. Bozkır'ın bazı köylerinde bölgedeki türbe ve yatırlarda toplanıp dua ederler. Yağmur yağması için çok yağmur yağın bölgeden toprak getirilerek yağmayan bölgeye serpilir. Kırk boğum çubuk üzerine yağmur duası yazılarak akarsuyun ağzına konur. At kafasına yağmur duası yazılarak susuz</p>	<p>Duaya katılanlara yemek verilir.</p>	<p>Konya/Bozkır, 2008</p>	<p>(Erdem, 2008: 50-51) (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)</p>

<p>çocuklarını ve varsa hayvanlarını da birlikte getirmeleri istenir.</p>	<p>kuyuya atılır. Çakıl taşları okunur, okunan çakıl taşları akarsuyun ağızına dökülür. Bir çatıdan yağmur oluğu sökülerek yakılırsa yağmur yağacağına inanılır. Çocukların Yaptığı Yağmur Yağdırma Ritüelleri: Yağmur duasına çıkılacağına duyan çocuklar sokaklarda kalabalık bir grup halinde şu sözleri bağırarak koro halinde söylerler: “Yağmur yağmur yağ ister Kaşık kaşık bal ister Gök kuzulu kurban ister Yağ yağ yağmur.”</p>			
<p>Üç gün oruç tutulur. (Bayındır/Ankara) Yağmur duasında kullanılmak üzere, değişik şekillerde taş veya kum toplanır.(Hal, Bayındır/Ankara, Konya, Uluborlu, Isparta, Horan/Ankara, Tekirdağ, Acıpayam/Denizli, Savur, Erzurum, Kadirli, Balıkesir, Tokat, Kastamonu, İstanbul, Maden, Hasanoğlan/Ankara, Çorum, İstanbul, Soma, Dursunbey) Kepçecik bebekler hazırlanır. (Harkaçı, Kadirli, Şebinkarahisar ve çevresi) Hocalardan biri, gizlice kırk boğumlu filiz bulup, filizin gözlerinden her birine birer yasin okur. (Konya) . Üçüncü gün, aynı yere, bir daha gelinir. Burada bir torba kum okunur. Okunan kum, torbasıyla birlikte değirmenin domuzluğuna atılır. Bundan sonra duaya geçilir. (Acıpayam) Çok defa, memleketin seçkin kimseleri ile işgüzarları (Uluborlu), yaşlı ve sözü</p>	<p>Yürüyüş esnasında elbiseler ters giyilir (Savur) İçinde ölü taşınan sal (tabut) suya atılır. (Mersin) Yeni evliler zorla suya batırılır (Böylece bu gibilerin temizlikleri sağlanmış olur. (Mersin) Dua için gruplara genel olarak çobanlar da sürüleriyle katılır. (Dursunbey, Savur) Kurban kesilir. (Tokat, Kastamonu, Bayındır/Ankara) Suda kaplumbağa ıslatılır. (Mersin) At kafasına dua yazılır. (Konya, Horan/Ankara, Acıpayam, Hasankale/Erzurum, Uluborlu) Müftü çobanlarla beraber hayvan sürüsünün önünde veya arkasında bulunur. (Savur, Hasanoğlan/ Ankara) Halk ve çiftçiler, çift ve üvenderleriyle birlikte ve hocaların idaresi altında Çayır'a giderler. Topluluk bir süre burada kalır. Sonra dağılır. Ertesi gün yine Çayır'da toplanılır. Fakat bu toplantı da uzun sürmez ve yine dağılırlar. Çocuklara, çobanlara, fakirlere, yoldan geçen yolculara, yetim çocuklara, kasaba halkı ile birlikte çevre köylülerine yemek verilir. (Balıkesir ve köyleri, Uluborlu, Sindel,</p>	<p>Dua sona erdiğinde zengin addedilen bir kaç kişi, yakalanıp elbiseleri ile birlikte suya atılırlar. (Konya) Yemek pişirilip verilir. (Hal, Tokat, Sindel) Yağmur yağmasını sağlamak amacıyla yağmur duasından sonra yemek verilir.(Tokat, Tekirdağ, Bayındır /Ankara, Çorum, Isparta, Binboğa çevresi ve Göksün mıntkası, Hasanoğlan /Ankara, Balıkesir ve köyleri, Bergama ve köyleri) Çocuklar evlerden topladıkları yiyecekleri pişirerek yerler. (Erzincan, Mersin, Borçak /Söğüt, Çankırı, Harkaçı /Kadirli Safranbolu, Kozan, Soma, Konya, Kilis, Urfa, Sivas, Balıkesir ve çevresi, Ankara, Şebinkarahisar) Çocuklar evlerden topladıkları yiyecekleri bir baca üzerinde pilav yaparak yerler. (Sivas) Yemekler, genel olarak, bir subaşında (Bergama ve köyleri, çay kenarında</p>	<p>Anadolu geneli</p>	<p>(Acıpayamlı, 1963: 237-238)</p>

<p>geçer kimseleri (Soma) ön ayak olarak konu komşudan odun, tuz, bulgur (Hasanoğlan/Ankara); un bulgur, et, yağ, para (Uluborlu); para, erzak (Şarkî Karaağaç/Isparta), yağ, un (Soma); yumurta, yağ (Hasankale); yoğurt (Tokat); şeker (Balıkesir ve köyleri) tahin (Uluborlu) gibi yiyecek maddeleri toplarlar. Bu maddelerin en geç, yağmur duasına çıkılması kararlaştırılan güne kadar tedariki gerekir (Balıkesir ve köyleri). Yalnız, yemeklerde kullanılacak et, yemeklerin hazırlandığı yerde kesilen kurbanlardan temin edilir (Hasanoğlan, Tokat, Tekirdağ, Bayındır /Ankara)</p>	<p>Bayındır/Ankara, Isparta, Binboğa çevresi ve Göksün mıntıkası, Borcak/Söğüt, Çorum, Soma, Isparta) Yüksek tepelere çıkılır. (Horan/Ankara) Yüksekçe bir yere çıkılır. (Kırşehir) Tuz kavru olarak suya atılır. (Mersin) Birden fazla karısı olan kimselerin ayakkabıları ıslatılır. (Böyle kimseler uğursuz sayılırlar) (Mersin) Okvamalar'a çıkılır. (Maden) Soğuksu'da bulunan Kerasye'nin yanındaki yüksek tepeye çıkılır. (Trabzon) Marul Çayırındaki Kurban Tepesi'ne çıkılır. (Tokat) Mezarlıklara gidilir. (Horan /Ankara) Namazgâh adı verilen mezarlığa gidilir. (Tekirdağ) Dua taşı isimli yere gidilir. (Dursunbey) Namazgah ile Musallalar'a gidilir. (Soma) Hasan Dede düzlüğüne gidilir. (Kadirli) Hayır Yeri adı verilen yere gidilir. (Bergama ve köyleri) Gümüşlü Kümbet'teki Gümüşlü Veli'nin türbesi gidilir. (Erzurum) Dede Taşı'na gidilir. (Sindel) Erenler, Yediler, Kırklar tepelerindeki velilerin türbeleri'ne gidilir. (Isparta) Türbe Önü'ne gidilir. (Kastomonu) Hüseyin Baş değirmenine gidilir. (Isparta) Değirmen Çayı'na gidilir. (Konya) Hamurcuk Pınarına gidilir. (Bayındır/Ankara) Kıra gidilir. (Çorum) Camra'ya gidilir. (Gümüşhane) Değirmen Önü'ne gidilir. (Acıpayam), Hoca Seyit Mezarlığı'na gidilir. (Sün) Alay halinde büyük yatırlara gidilir. Bunlardan yardım istenir. Yatırın baş tarafına, annelerinden uzaklaştırılmış olan kuzu ve buzağılar getirilip meletilir. (Balıkesir, Çorum, Kastamonu,</p>	<p>(Tokat), evliya türbesi yanında (Soma), Namazgâh'ta (Şarkî Karaağaç/Isparta), Başdeğirmen mesiresinde (Uluborlu), cami kapısının önünde (Binboğa çevresi ve Göksün mıntıkası) verilmektedir. Bazı yerlerde, kadın ve erkeklere ayrı ayrı (Bergama ve çevresi) veya önce erkeklere sonra kadınlara (Bergama) yemek yedirilmektedir.</p>		
---	---	---	--	--

	<p>Konya, Bayındır/Ankara, Acıpayam) Halk, yağmur duasında ellerinin tersiyle dua eder.(Seydişehir, Sivas, Bergama ve köyleri, Tokat, Uluborlu, Kastamonu, Soma, Tekirdağ, Isparta, İstanbul, Acıpayam Dua esnasında çocukların ayakkabıları ters giydirilir. (Seydişehir) Yüksek bir yerde Hacet duasına çıkılır. Dua yapılırken elbiseler ters giyilir. (Konya, Kastamonu, Isparta, Soma, Acıpayam, Hal) Duaya bebekli kadınlar da getirilip bebekleri ağlattırılır. (Dursunbey Orada bulunanlar, yalın ayak ve başları açık bir durumda ellerini parmak uçları toprağa bakacak şekilde dua ederler. (Hasanoğlan/Ankara) hoca aynı zamanda koltuğunun altına sıkıştırmış olduğu bir asa'ya dayanmaktadır.(Acıpayam) Duaya alevi, çingene ve kadınlar katılamaz.(Hal) Köpek kafasına dua yazılır ve suya atılır. (Erzurum). Yağmur duası sırasında dağdaki çobanlar akrep öldürüp, bunları gırsak (sütleğen) otuna asarlar. (Hal) Hoca Seyit mezarlığında taşlar altından akrep bulunarak bir iple dut ağacına asılır.(Sün) Çayırdaki değirmen suyunun çıktığı yere at kafatası gömülür. (Acıpayam) Yılan yakılır. (Reşadiye, Binboğa) Kara kaplumbağası boynuna geçirilen bir iple, ulu bir ağaca asılır. (Soma, Gaziantep Barak ve Türkmenleri) Su kaplumbağası ağaca asılır. (Binboğa çevresi ve Göksun mıntıkası) Koyun kafatasına dua yazılır ve bu kafatası suya atılır. (Kastomonu) Mezar dışında ve açıkta bulunan insan kemikleri toplanarak suya atılır. (Halk,</p>			
--	---	--	--	--

	<p>kuraklığın açıkta bulunan kemikler yüzünden olduğuna inanmaktadır). (Erzurum)</p> <p>Şehit kemiği ıslatılır. (bu takdirde Tanrı merhamete gelerek yağmur vermiş). (Reşadiye)</p> <p>Bir gâvur kafatası bulunarak suya atılır. (Binboğa çevresi ve Göksun mıntıkası)</p> <p>Hoca Seyit mezarlığında bulunan bir insan kemiği akarsuya atılır.(Sün)</p> <p>Eşek üzerine bindirilmiş olan çocuğa su serpilir. (Erzurum)</p> <p>Bir merkep bulunarak hayvanın başı yıkanır. İhtiyar bir kadın bu merkebe, ters olarak bindirilir. Kadın vaziyetini hiç bozmadan, merkep üzerinde, bütün köyü dolaşır. (Gaziantep Barak v e Türkmenleri)</p> <p>Yeni Mezarlığın yanında bulunan Alaca Atlı Dede'ye gidilir. Dede'den yağmur istenir. Kucaktaki çocuklar, burunları sıkılmak suretiyle ağlatılır. Yürü yen çocukların üzerlerine su serpilir. Islanan çocuklar hep bir ağızdan :</p> <p>“Yağmur yağıyor” diye bağırsırlar (Bergama)</p> <p>Dua yerinde esnaf ve talebelerden, dinç ve kuvvetli olan bir kaç tanesi yakalanarak, değirmenin denizliğine atılırlar. Orada bulunanlar, bu hareket üzerine, katıla katıla gülerler. Değirmenin denizliğine atılanlar, sırsıklam bir vaziyette atıldıkları yerden çıkmağa başlar başlamaz, biraz önce kahkahalarla gülenler, derhal ciddileşerek, tekbir alırlar. (Isparta)</p> <p>Mezarlıktaki kabirlerden birinden bir tahta parçası alınır. Bu tahta parçası, yaz ve kış akan bir derenin kenarına götürülür. Birkaç eşi olan bir aileden temin edilen bir süpürge ile bu tahta parçasının üzerine su serpilir. Bundan sonra, bu tahta parçasını çocukları hiç ölmemiş olan bir kadına teslim ederler. Bu kadında, kendisine verilen tahta parçasını alarak, üç yol ağzında</p>			
--	--	--	--	--

	<p>bulunan, çeşmeye götürür, ve çeşmenin yalağına batırır. (Soma)</p> <p>Yedi yolun birleştiği yerin tam ortasına bir ocak yapılır. Kadınlar, buraya ekmek tahtaları ile gelerek ocağın önünde yufka açar ve ocağın içine koydukları saç üzerinde yufkaları pişirirler. Pişen yufkalar, oradan gelip geçenlere verilir. “Allah kendisinden daha cömert davranan bu kullarına öfkelenirmiş. Bu suretle gazaba gelen cenabı hak, yeri göğü sulara garkedermiş.” (Çorum)</p> <p>Asma dalları arasında 41 boğumu bulunan uzunca bir çubuk bulunarak kesilir. Bu boğumların her biri üzerine birer Yasin okunur ve üflenir. Bundan sonra, okunan çubuk 7 defa bükülür ve bu durumu hiç bozulmadan, bir iple sıkıca bağlanır ve içinde su bulunan bir çukura konur. Çukurdaki suyun, çubuğu tamamen örtmesi şarttır. Çubuğun çukura konulması sırasında hafızlar, Selatı nariye duasını 4448 defa okurlar. (Isparta, Uluborlu)</p> <p>Kel olan kırk kişinin isimleri belirlenir. Bu isimlerin hepsinin farklı olması gerekir. Ekşi hamur yapılarak ufak ufak parçalara ayrılır. Bu sırada, cephesi kibleye doğru olmak üzere yere diklemesine tahta bir perde çakılır. Tahta perde bulunamadığı zaman ise, kibleye bakan bir duvarın karşısına gidilir. Bir şahıs, evvelce hazırlanmış olan hamur parçalarını eline alır. Kırk kelin isimlerini söyleyerek, bu parçacıklardan birini, karşısındaki tahta perdeye (veya duvara) yapıştırır. Böylece, tahta perdenin üzerinde (veya duvarda) kırk hamur parçasının üst üste gelmesinden bir tümsecik meydana gelir. (Erzurum)</p> <p>Erkek üyesi bulunmayan aileye ait bir oklava gizlice çalınır. Yetim bir çocuk, bu oklavayı kuyuya atar. (Soma)</p> <p>Cimri bir şahsa ait olan evin yağmur oluşu çalınarak suya atılır. (Gaziantep)</p>		
--	--	--	--

	<p>İki kadınla evli bir kimseye ait evin çörtünü (oluk) çalınarak kuyuya atılır. (Gaziantep Barak ve Türkmenleri)</p> <p>Çocuklar, çaputtan bir bebek yaparak, bunu bir çubuğun orta yerine bağlarlar. İki çocuk, bu bebekli çubuğun birer ucundan tutarak, gurubun önünde yürürler. Böylece mahalle mahalle dolaşılır. Sokaklarda ve kapıların önünde aşağıdaki sözleri makamla ve hep bir ağızdan söylerler:</p> <p>“Teknede hamur, Tarlada çamur, Başımızda kalbur, Ver Allahım ver, Bir sulu yağmur”</p> <p>Çocukların söyledikleri diğer bir tekerleme de şudur:</p> <p>“Mörmünceğim mor ister, Gaşlı gaşlı yağ ister, Sarı ineğin yağınan, Kara tavuğun yumurtasınan, Ver Allahım ver, Bir sesli yağmur.”</p> <p>Çocukların haykırışları üzerine kapıya gelen ev sahibi, çocuklara yiyecek bazı şeyler verir. Oyuncak bebeğin üzerine de su serper. (Tortum)</p> <p>Çocuklar paçavralardan yaptıkları çaput adamı, ellerine alarak kapı kapı dolaşırlar. Her evden çocukların ellerindeki çaput adam üzerine su dökülür. Yağmur duası, köylerin bütün evleri dolaşılncaya kadar devam eder. (Maden)</p> <p>Yağmur duası dolayısıyla bir araya gelen çocuklar, bir değneğin ortasına süpürge veya kepçe bağlarlar. Süpürge veya kepçenin üzeri, usulüne göre, paçavralarla örtülmek suretiyle, bir kadına benzetilir. Bu yapma bebeğe “Kepçe Kadın” denilmektedir. İki çocuk, ortasında kepçe kadın bulunan değneğin birer ucundan</p>		
--	---	--	--

	<p>tutarlar. Diğer çocuklar bu iki çocuğun arkasında toplanırlar. Böylece, iki çocuk önde diğerleri arkada yürümek suretiyle harekete geçilir. Gurup, her kapının önünde :</p> <p>“Kepçe kadın gelüptür, Dış kapıda duruptur, Sarı ineğin yağını, Kara tavuğun yumurtasını, Teknede hamur, Kapuda çamur, Ver Allahım yağmur.”</p> <p>diye bağırır. Evlerin pencerelerinden, kepçe kadın ile kapıda toplanmış olan çocukların başına su dökülür. Bundan sonra ıslanan çocuklara evlerden yumurta yağ verilir. (Erzurum, Pasin)</p> <p>Çocuklar, Çomça Gelin yaparlar. (Onsen köyü/Maraş, Kilis/Gaziantep, Binboğa çevresi ve Göksün mntıkası, Urfâ)</p> <p>Bir araya gelen çocuklar, “çullu kadın” adını verdikleri bir bebek yaparlar. Bu yapma bebek bir değneğin ucuna bağlanır. Çocuklardan biri, bu bebekli değneği alarak, diğer çocukların önüne geçer. Gurup, bu durumda yürümeğe başlar. Evlerin kapısına gelindiği zaman, çocuklar bir ağızdan:</p> <p>" Çullu Çullu Çul gelir, Rahmetimiz bol gelir, Yer yarıldı yaş ister, Ufacık çocuklar aş ister”</p> <p>tekerlemesini söylerler. Her evden çocuklara yumurta verilir. (Çankırı)</p> <p>Çocuklar Kepçecik yaparak kapı kapı dolaşırlar. (Gökpınar/Ezine/ Çanakkale)</p> <p>Yağmur duası için bir araya gelen çocuklar, bir ağaç kepçe ile uzunca bir deynek bulurlar. Deynek, kepçenin sağ kısmına, sapa dik olmak</p>			
--	--	--	--	--

	<p>üzere bağlanır. Meydana gelen şekle, urba giydirmek suretiyle, yapma bir bebek yapılır. Çocuklardan biri, bu sırada, urbasını çıkarıp bir fistan veya aba giyer. Başına, içerisi ot doldurulmuş olan, kalbur veya sele koyar. Kepçe gelin adı verilen yapma bebeği, kollarından iki çocuk tutar. Başında kalbur bulunan çocuk ise, kepe gelinin önüne geçer. Diğer çocuklar, bunların arkasında toplanırlar. Kafile, bu tertibi bozmadan harekete geçer. Kapı kapı dolaşılır. Çocuklar, özel bir kaideye göre, hep bir ağızdan aşağıdaki tekerlemeleri söylerler. Bu sırada, kepe gelini kollarından tutmakta olan çocuklar, bir ileri bir geri sallanmaktadırlar:</p> <p>“Kepçe gelin ne ister? Kaşık kaşık yağ ister, Gökten çok rahmet ister, Terden bereket ister, Ver Allahım ver, Bir sürü yağmur.”</p> <p>Çocukların gürültüleri arasında, ev sahibi elinde bir tas su, diğer elinde yağ, un, bulgur, yumurta olduğu halde sokağa çıkar. Suyu, başında kalbur bulunan çocuğun başına döker. Bu sırada çocuklar:</p> <p>“Teknede hamur, Tarlada çamur, Ver Allahım ver, Beş gün beş gece yağmur.”</p> <p>diye bağışmaya başlarlar. Başına su dökülen çocuk ise, kendi etrafında dönerken elleriyle yağmur yağışını andıran hareketler yapar. Aynı anda, kepe gelin getirilerek, dönen çocuğun elleri altına tutulur. Daha sonra, ev sahibinin kendilerine verdiği yiyecekleri alan çocuklar, tekerleme söyleyerek diğer evleri dolaşır.</p>		
--	--	--	--

	<p>Dolaşma işi sona erince, toplanan yiyeceklerle yemek yapılarak topluca yenir. (Şebinkarahisar)</p> <p>Duaya katılmak üzere toplanan çocuklar, hazırladıkları yapma bir bebeği alarak kapı kapı dolaşırlar. Her kapının önünde :</p> <p>“Bodi bodi, Neden bodi, Bir kaşıcık sudan oldi, Madrabazın kuyusuna, Çiftçilerin tarlasına, Koç koyun kurban ister, Allahtan rahmet ister. Ver Allahım ver, Sulu sulu yağmur.”</p> <p>Tekerlemesini söylerlerken, çocukların başına su dökülür. Bundan sonra, çocuklara bulgur, un, ekmek gibi hediyeler verilir. (Kozan)</p> <p>Bazı yerlerde, çömçe gelin âdetine, aynı zamanda, “gelin gok” da denilmektedir. Yağmur duası sırasında, ev kapılarına gelen çocuklar:</p> <p>“Gelin gok, gelin gok Vermiyene gok” diye bağırsırlar.</p> <p>Bazı evlerden çocuklara oğlak, bulgur, un, yağ verirler. Çocuklara yiyecek maddesi vermeyen kimselerin evlerinin çörtene çekilerek alınır ve kuyuya atılır. (Gaziantep’in Suriye’ye yakın olan kesimleri)</p> <p>Yapma bebekle yapılan yağmur duası. Bu yapma bebeğe “kepçe kadın” denilmektedir. (Hasankale)</p> <p>Bir sırıgın ucuna paçavra bağlanarak yapma bebek yapılır. Bu yapma bebeğe “hucrik” denir. Çocuklardan biri hucriği eline alır. Diğer çocuklar, hucrikli çocuğun arkasına sıralanırlar. Gurup bu vaziyette ev ev dolaşır. Evlerden çocukların üzerine su dökülür. Ayrıca çocuklara yumurta v. s. verirler. Hucrik kürt</p>		
--	--	--	--

	<p>aşiretlerinde görülür. (Erzincan)</p> <p>Oyuna katılan çocuklar, uzunca bir değneğin orta yerine süpürge bağlarlar. Süpürgeyi çaputlarla sararak kukla haline getirirler. Değneğin iki ucundan iki çocuk tutar. Diğer çocuklar, bu iki çocuğun arkasında toplanırlar. Bu vaziyetlerini bozmamak şartıyla, hep birlikte, tekerleme söyleyerek ev ev dolaşırlar. (Trabzon)</p> <p>Oyuna katılan çocuklar, küçük bir sele bulurlar. Selenin içine et doldururlar. Bundan sonra, seleyi de yanlarına alan çocuklar, kapı kapı dolaşırlar. Her kapının önünde şu tekerlemeler söylenir:</p> <p>“Teknede hamur, Tarlada çamur, Siz bize kurban, Biz Allaha kurban, Ver Allahım ver, Bir sellice yağmur</p> <p>Yağmur yağmur yağ ister, Tekneler hamur ister, Terden bereket, Gökten irahmet, Ver Allahım ver, Bir sürü yağmur.”</p> <p>Bir çocuk seleyi yukarı kaldırırken, diğer çocuklar şapkalarını çıkararak başlarını selenin altına uzatırlar. Bu sırada elinde su dolu ibrik bulunan bir çocuk, ibriği selenin içine dökmeğe başlar. Selenin içine dökülen su, seleden aşağı yağmur şeklinde akarak, çocukların başlarını ıslatır. Bundan sonra, evden çocuklara yağ, kıyma, bulgur gibi yiyecek maddeleri verilir. Eğer çocuklara bir şey vermeyenler olursa, o zaman gurup, toplu bir halde şu tekerlemeyi söyler:</p>			
--	--	--	--	--

	<p>“Verenin kazanının dibi kara, Vermeyeninkini itler sürüsün takır takır.” (Sivas)</p> <p>Mahallenin erkek ve kız çocukları bir araya toplanır. İçlerinden birinin başına pösteği örülür. Pösteğinin üzerine yufka saç'ı, yufka saç'ının da üzerine bir oklava ile bir parça yağ konur. Bu şekildeki çocuğa, “yağmur gelini” denir.</p> <p>Gelinin ilk çıktığı evden başına su dökülür. Bundan sonra, çocuklar ev ev gezerler. Sokaklarda ve kapıların önünde hep bir ağızdan aşağıdaki tekerlemeleri söylerler:</p> <p>“Teknede hamur, Kapılarda çamur, Ver Allahım ver, Bir hızlı yağmur. Çoğlu çoğlu lengerek Gökten bir yağmur gerek, Dere tepe sal olsun, Ekincilere bol olsun, Hu diyelim hu, İki bin kazan su.”</p> <p>Yağmur gelininin başındaki saç'ın üzerine, evlerden yağ, bulgur, yumurta, ekme konur. Dolaşma bittiği zaman, saçın üzerinde birikenler adak aşı yapılarak, bir arada yenir. Bu tören bazı yerlerde, başa yufka saç'ı değil de, kalbur konularak yapılır. Bu takdirde, başına kalbur konulan çocuğun iç donu hariç, çırlıçiplak soyunması gereklidir. Çünkü kalburun üzerine dökülen sular, çocuğu baştan aşağı ıslatmaktadır. (Çankırı)</p> <p>Törene gelen çocuklar, beraberlerinde getirdikleri bir tencereyi içlerinden birinin başına geçirirler. Bu çocuğu aralarına alan çocuklar, hep beraber ev ev dolaşırlar. Ev kapılarında çocuklar, şu tekerlemeleri söylerler:</p>			
--	--	--	--	--

	<p>“Yağmur yağmur yağ ister, Kaşık kaşık bal ister. Çocuklar güdük ister, Gökten rahmet, Yerden bereket. Ekin ekim kamyş gibi, Ucu çıktı gümüş gibi, Arabada çamur, Teknede hamur, Ver Allahım ver, Hayırlı bir yağmur.”</p> <p>Tekerlemeler söylenirken, çocukların kapısı önüne gelmiş oldukları evin penceresinden, başında tencere olan çocuğun üzerine bir testi su dökülür. Çocuklar, evlerden topladıkları bulgur, yağ, yumurta gibi maddelerle, törenin sonunda, yemek yaparak yerler. (Konya)</p> <p>Tören için bir araya gelen çocuklar, aralarından anasının ilki olan çocuğu bularak derhal ortaya getirirler. Bu çocuk, kollarını vücuduna - tıpkı hazır ol durumu alıyormuşçasına - yapıştırır. Bundan sonra, eski bir hasır getirilerek, çocuk bununla sıkıca sarılır. Çocuğun beline rastlayan hasır kısmına bir kaç metre uzunlukta bir ip bağlanır. Bu iş bitince, çocuğun başına bir tencere geçirilir. Bu çocuğa “kepçecik” denir. Kepçecikten sonra, kepçeciğin ipini tutacak çocuğun seçimine geçilir. Bu çocuğa, aynı zamanda “kepçe başı” denilmektedir. Kepçe başı, kepçenin beline bağlanmış olan ipin ucunu eline alır. Onu böylece sokak sokak, kapı kapı dolaştırır. Diğer çocuklar da, her ikisinin peşinden gider. Uğranılan her evin önünde, bütün çocuklar, özel bir gade ile şu tekerlemeleri söylerler:</p> <p>“Anasının ilki, Babasının tilki, Ver Allahım ver,</p>			
--	---	--	--	--

	<p>Setlice yağmur.</p> <p>Altın araba, Gümüş tekerlek, Ver Allahım ver, Bir sürü yağmur.</p> <p>Teknede hamur, Tarlada çamur, Ver Allahım ver, Sellice yağmur.</p> <p>Ekinler öldü, Sarardı soldu, Ver Allahım ver, Bir sürü yağmur”</p> <p>Tekerlemelerin söylendiği bir sırada, kepeceğin başına su dökülür. Islanan kepecek ise silkinme hareketleri yapar. Bu sırada, evden çocuklara yağ, tuz, un, bulgur ve para verilir. Tören sona erince, çocuklar topladıkları maddeler ile yemek yaparak yerler. (Balıkesir ve köyleri)</p> <p>Dua sırasında, evlerin önüne gelen mahalle çocukları şu şekilde bağırırlar :</p> <p>“Yağmur yağ, Ekin bit, Tarlada çamur, Teknede hamur, Öküzlere ömür, Ver Allahım ver, Sellice, suluca bir yağmur.</p> <p>Yer yarıldı yaş ister, Ufacıklar aş ister, Ekin bol olsun, bol olsun, Madramazların (madrabaz) kör olsun.”</p> <p>Tekerlemeler söylenirken çocukların üzerine su dökülür. (Çorum)</p> <p>Yağmur duası törenine katılanlar arasından ailesinin ilk çocuğu olanlardan birisi, bir</p>			
--	---	--	--	--

	<p>gömlük kalıncaya kadar soyunur. Sonra arkadaşlarının başına geçer. Böylece, bütün evleri teker teker dolaşırlar. Evlerden çocukların üzerine su dökülür (Bu şekilde dolaşmaya yağmur gelini yapma denir). (Kırşehir)</p> <p>Törene katılacak çocuklar, evvelce verdikleri karar gereğince, belirli bir yerde toplanırlar. Çocuklardan kimisi su, kimisi bakraç, kimisi ise kurbağa getirir. Su ile kurbağa bakracın içine konur. Çocuklar aralarından birisini seçerek bakracı onun eline verirler. Bu vaziyette, toplu bir halde, ev ev dolaşırlar. Dolaşma esnasında elinde bakracı tutan çocuk, devamlı bir surette bakracı sallamaktadır. Bu esnada bütün çocuklar hep bir ağızdan şu tekerlemeyi söylemektedirler:</p> <p>“Göde göde göndürek, Gökten yağmur indirek, Hu, hu, diyelim hu, Başımıza bir güğüm su.” (Ayancık ve Sinop köyleri)</p> <p>Yağmur duası için bir araya gelen çocuklar, yaşlı bir eşek bularak, bu eşeğe mahallenin en yaşlı kadının gelinlik elbiselerini giydirirler. Daha sonra, bu şekilde giydirilmiş olan eşeğin üzerine fakir bir kız çocuğu bindirilir. Bu arada, içine birçok kurbağa konmuş olan bir sele getirilerek bu kız çocuğunun başı üzerine yerleştirilir. Selenin bulunduğu yerden aşağı düşmemesini sağlamak amacıyla bir kaç çocuk, seleyi sıkı sıkı tutarlar. Çocuklar, eşeği bu vaziyette, kapı kapı dolaştırırlar. Evlerin önünde aşağıdaki tekerlemeyi söylerler :</p> <p>“Eşek gelin olur mu, olur mu? Ter yağmursuz olur mu, olur mu ? Kurbağa susuz olur mu, olur mu? Yer yarıldı yaş ister, Ufacıklar aş ister,</p>			
--	--	--	--	--

	<p>Ekin bol olsun, bol olsun, Madramazların gözü kör olsun.”</p> <p>Tekerleme daha bitmeden, pencereler açılarak, çocuğun başında tutulan selenin üzerine su dökülür. Uzun müddet susuz bırakılmış olan kurbağalar, suyla temasa gelir gelmez bağrıışmaya başlarlar. Aynı zamanda, selenin altında bulunan kız çocuğu da ıslanır. (Çorum)</p> <p>Çocuklardan biri çırılçıplak soyularak üzeri, vücudu görünmeyecek şekilde, yapraklı ağaç dalları ile örtülür. Çocuklar, aralarına bu çocuğu da alarak, sokak sokak, ev ev dolaşırlar. Bu dolaşma sırasında gurup şu tekerlemeyi söyler :</p> <p>“Bodi bodi, Neden oldi, Bir avuçcuk, Sudan bodi.”</p> <p>Evlerden ve dükkânlardan dökülen sularla, üzeri ağaç dalları ile örtülmüş olan çıplak çocuk ıslatılır. (Karalar Aşireti /Adana)</p> <p>Tören için bir araya gelen çocuklar, elbisesi yırtık, pürtük olan kimsesiz ve yetim bir çocuk bularak bunun üzerini ağaç dalları ile örterler. Sonra, bu çocuğu aralarına alarak mahalle mahalle dolaşırlar. Sokaklarda ve evlerin önünde üzerinde ağaç dalları bulunan çocuk :</p> <p>“Yağ, yağ, yağ” diye bağırırken diğer çocuklar :</p> <p>“Amin, amin” derler. Dolaşma sırasında, evlerden, üzerinde ağaç bulunan çocuğun başına su dökülür. Ayrıca, çocuklara, uğradıkları her evden, yiyecek maddeleri verilir. (Soma)</p> <p>Evvelce anlaşılan çocuklar, yanlarında birer sırk getirirler. Her sırgın ucuna Kabalak yaprağı bağlanır. En önde gidecek olan çocuğun</p>			
--	---	--	--	--

	<p>kabalak yaprağı, diğerlerinden daha büyük olur. Gurup harekete geçer. Önde yürümekte olan çocuk, kabalak yapraklı sırtını yukarı doğru tutar ve kafiyeyle yol gösterir. Bu çocuğun boynunda, evlerden verilecek olan yiyecekleri, içinde taşımak üzere, bir de torba bulunur. Uğranılan her evin önünde, gurup derhal bir halka teşkil eder. Kafilenin önünde yürümekte olan çocuk, bu sefer halkanın önüne geçer ve elindeki sırtı, önünde buldukları evin en yakın penceresine doğru uzatır. Bu hareket, çocukların hep bir ağızdan tekerleme söylemeğe başlamalarını temine yarayan, bir işarettir. İşareti alan gurup, şu tekerlemeleri söyler :</p> <p>“Gode gode göl olsun, Evin önü sel olsun, Arpa buğday çok olsun, Gökten rahmet yerden bereket, Bir değim un, bir değim su. Yağ yağ yağmur Bit bit buğday, Tarlada çamur, Teknede hamur.</p> <p>Değirmende oluk taşacak Kurbağalar içeriye kaçacak, Godeciğim bahşiş verirse, Rahmet gökten yağacak, Ver Allahım rahmet.”</p> <p>Maniler söylenirken, açılan pencerelerden, kabalak yapraklarının üstüne su dökülür. Bundan sonra, öndeki çocuğun torbasının içine dut kurusu, ceviz, elma, armut kurusu, erik kurusu ve para konur. Bu kez çocuklar, teşekkür olarak, şu tekerlemeyi söylerler:</p> <p>“Gode gode göl olsun, Gade bahşişin bol olsun, Evinde dirlik yol olsun, Gökten rahmet yerden bereket, Bir değim un, bir değim su.”</p>		
--	--	--	--

	<p>Bazı evlerden çocuklara hiç bir yiyecek maddesi verilmez. Bu durum karşısında, gurup şu tekerlemeyi söyler :</p> <p>“Gode gode göl olsun, Evin önü sel olsun, Veren şöyle olsun, Vermeyen böyle olsun.”</p> <p>Veren şöyle olsun denilirken avuç içleri yukarı doğru açılır. Vermeyen böyle olsun denilirken, çolak kimselerin taklidi yapılır. Bahşış vermeyenlere karşı söylenen diğer bir tekerleme de şudur :</p> <p>“Bu gün rahmet günüdür, Yüküm buğday yüküdür, Bize de bahşış vermeyen, Sansar ile tilkidir.”</p> <p>Çocukların başlarına fazla su döken kimselerin evleri taşlanır. Her çocuk gurubu yalnız kendi mahallesinde dolaşır. Çocuklar topladıkları yemiş ve paraları, tenha bir yerde paylaşırlar. (Safranbolu)</p> <p>Yağmur duası için bir araya gelen çocuklar, ev ev çalı gezdirip, uğradıkları evlerden öteberi alırlar. Çalı ile gezilirken söylenen tekerleme şudur:</p> <p>“Çalı çalı ne gezer, Göğde bir rahmet gezer, Yer altında karınca, Ben kâbiye varınca, Sıran sıran söğütler, Teknede hamur, Arabada çamur, Tad kızın kıçına yağmur, Vir Allahım vir, Sulu, sulu yağmur Yoh, yoh” (Ankara)</p>			
--	--	--	--	--

	<p>Yağmur az yağdığı takdirde, yağışı arttırmak amacıyla, bir ailenin ilk çocuğu yağmur altında gezdirilir. Bu çocuk yağmur altında gezinirken şu tekerlemeyi de söyler :</p> <p>“Teknede hamur, Bahçede çamur, Ver Allahım ver, Sicim gibi yağmur” (Soma)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında kıyma verilir.(Sivas)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında yağ verilir.(Isparta, Borçak /Söğüt, Çankırı, Harkaçtıği /Kadirli, Soma, Konya, Balıkesir ve köyleri, Sivas, Şebinkarahisar)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında un verilir.(Balıkesir ve köyleri, Şebinkarahisar)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında bulgur verilir. (Çankırı, Harkaçtıği /Kadirli, Kozan/Adana, Konya, Sivas, Balıkesir ve köyleri)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında yumurta verilir. (Şebinkarahisar, Çankırı, Konya, Binboğa çevresi ve Göksün mıntıkası, Borçak/Söğüt)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında pekmez ve şeker verilir. (Borçak /Söğüt)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında ekmek verilir. (Borçak/Söğüt, Harkaçtıği/Kadirli, Kozan/Adana)</p> <p>Çocuklar yağmur duası sırasında dut kurusu, erik verilir. (Safranbolu)</p>			
<p>13-15 yaşlarındaki çocuklar bir araya gelerek bir süpürgeye elbise giydirip gelin gibi süslerler. Bu yapma bebek, uzun bir çubuğa bağlanır. (Erzurum)</p> <p>Bebek, biri uzun, diğeri kısa olan iki çubuğun artı biçiminde birbirine bağlanmasıyla elde edilir. (Bünyan, Kağın)</p> <p>Bebek süpürgeден yapıılır. (Kağızman,</p>	<p>Çubuğu tutan iki çocuk önde yürürler, diğeri çocuklar da arkadan onları takip ederler.</p> <p>Böylece bütün evler dolaşılır. Her evin önüne geldiklerinde çocuklar şunları söylerler:</p> <p>“Bolbadiğim bol ister Kaşık kaşık yağ ister Verenin bir güzel oğlu olsun</p>	<p>Evleri sırayla dolaşan çocuklar bir araya gelerek topladıkları yiyecekleri pişirip yerler, eğlenirler.</p>	<p>Erzurum, Anadolu genel</p>	<p>(Düzgün, 1999; 76-84)</p>

<p>Göle, Ağrı, Kars ve çevresi) Bir ağaç kepçe bebek biçiminde süslenir. (Harkaçığı ve Aşağıçıyanlı köyleri) İhtiyar bir eşek, köyün en yaşlı kadınının gelinlik elbisesi ile süslenir.(Çorum)</p>	<p>Vermeyenin total mopal bir kızı olsun Tarlasını sel bassın.” Önünde beklenen evin hanımı çıkar, yağmur gelinine ve çocuklara su serper. Çocuklara evden yağ, bulgur, yumurta gibi yiyecekler verir. Çocuklar hep bir ağızdan bağırlar: “Tarlada çamur Teknede hamur Ver Allah'ım ver Bir sulu yağmur” Fakir bir kız çocuğu başında kurbağa dolu bir sele ile eşeği sokak sokak dolaştırır. Her kapının önünde seleye bir ibrikle su dökülür. Kurbağalar bağırsır, kız çocuğu da ıslanır. (Çorum)</p>			
<p>Bazen yapma bebeğin yerini canlı bir çocuk alır. Çocuk erkekse ceket, pantolonu, kıyza entarisi çıkarılır, vücuduna kabalak otunun yaprakları sarılır. (İpsala) Üzeri çıkarılan çocuğun vücuduna iri yapraklı yeşil otlar sarılır. (İpsala) Üzeri çıkarılan çocuğun vücuduna ağaç dalları sarılır. (Karalar) Üzeri çıkarılan çocuğun vücuduna eski bir hasır sarılır. (Balıkesir) Üzeri çıkarılan çocuğun vücuduna bir davar postu sarılır. (Erdemli) Üzeri çıkarılan çocuğun başına da içinde yeşillikler bulunan bir kalbur veya sele konur. (Şebinkarahisar) Üzeri çıkarılan çocuğun başına da içinde kurbağalar olan bir sele konur. (Tekirdağ) Üzeri çıkarılan çocuğun başına da bir tencere veya bir kazan konur. (Konya, Balıkesir) Üzeri çıkarılan çocuğun başına da bir</p>	<p>Tören boyunca bebek yerine gezdirilen bu çocuğun başına su dökülür; su, eğer çocuğun başında kalbur varsa kalburun üstüne aktarılır. Üstüne dua yazılmış kâğıtlar bir sırığa bağlanır. Bu sırık dolaştırılır. (Isparta)</p>		Genel	(Başgöz, 1986; 13-23)

<p>pösteği sarılır ve pösteğinin üzerine bir oklava ile biraz yağ konur. (Çankırı) Üzeri çıkarılan çocuğun başına da naylon sarılır. (Sıraç Köyü) Yapma bebek veya canlı çocukların dışında bir sırıgın üzerine renkli bezler sarılır, törende bu sırık taşınır. (Güzdüzbey, Isparta) Kabalak otunun iri yaprakları bir sırığa bağlanır. (Safranbolu) Bir tas beyaz bir beze sarılır, beze kömürle insan surati çizilir, tas bir sırığa bağlanır. (Kerkük)</p>				
<p>Yağmur duasının yapılmasının hocalar ve köy halkının ileri gelenleri karar verir.</p>	<p>Yağmur duası için mezarlıklar, yatır ve ziyaret yerlerine gidilir. Dualarının kabul olacağı inancıyla duaya muhakkak çocuklar da götürülür. Ayrıca yalnızca kadınlar ve çocukların yaptığı yağmur duası vardır. Duayı Kuran okumasını bilen yaşlı kadınlar yaptırır. Dua esnasında eller yere bakacak şekilde tutulur. Mezarlıktan taş getirilir ve bir suyun içine atılır (Kelkit Akdağ Köyü) Mezarlıktan toprak getirilerek suya atılır (Kelkit Merkez) Yağmur yağsın diye çobanın değneği suya atılır (Kelkit Akdağ Köyü) Yılan öldürülüp yakılır (Torul Merkez) Çocukların beş taş oynaması yasaklanır (Kelkit Merkez)</p>	<p>Dua sonrası kurban kesilip yemekler yenir. Dua sonrası keşkek pişirilerek yenilir.</p>	<p>Gümüşhane-2009</p>	<p>(Akman, 2009: 191-192-193)</p>
<p>“Kepçen gelin” yapılır.</p>	<p>Kepçen gelin; 5- 6 yaşındaki çocuklar ile 20 yaşındaki gençlerden oluşan bir gurup evleri dolaşır yiyecek toplar. Ev sahibi gurubun üzerine su döker. Kütahya merkezde Gayıbı Sunullah Türbesine gidilir. Hoca önderliğinde dua gerçekleşir. Çavdarhisar’da kadınlar saç kurup gözleme,</p>	<p>Kurban kesilerek yenilir.</p>	<p>Kütahya</p>	<p>(Durdu, 2010: 181)</p>

	helva, tavuk pişirirler ve bunlara yoldan geçenlere dağıtırlar. Bu sırada çocuklar mahalle arasında “yerden bereket göğden rahmet” diyerek bağırlar. Eller aşağı gelecek şekilde dua edilir. 2 veya 3 çuval taş toplanıp okunup suya atılır.			
Dua için “ziyaret” denilen mezar bulunan yüksek yerlere çıkılır.	<p>Avuç içleri yere bakacak şekilde dua edilir. Kurban kesilir. Vücudu kızıl, baş ve ayakları koyu renkli Karaman koyunu tercih edilir. Çıldır’da kuraklık olduğu zaman yağmur yağdırmak için yöre halkı bir kurbağayı bulup, ıslatır.</p> <p>Kene ateşe atılır.</p> <p>Havanın kurak gittiği dönemlerde kadınların ilk doğurduğu çocuk köpeğin kafasını yıkar.</p> <p>Ailenin ilk çocuğu eşekbaşı yıkar. Yörede “çölpük” olarak adlandırılan soba külünün yığını tünel gibi açılarak herhangi bir eşek içinden üç kere geçirilir.</p>	Kesilen kurban dağıtılır.	Ardahan	(İrmak, 2019: 156-165)
<p>Dua için Sivri Türbesi’ne, Değirmenbaşı türbesi’ne ve Adsız türbesine çıkılır. (Arcak)</p> <p>Arcak’ta duaya yalnızca kadınlar verir ve duaya yalnızca kadınlar katılır.</p>	<p>Dua sabahı köyün çocukları evleri dolaşarak yiyecek toplarlar. Çocuklar dolaşma esnasında “şembelek” denen otları ellerinde taşırlar. Her evin kapısına geldiklerinde:</p> <p>“Gode gode olsun Yağmurumuz bol olsun Sele septen olsun Allah yağmur versin Arpa buğday bol olsun”</p> <p>diye bağırlar. Ev sahibi çocuklara yumurta, ekme ve çerez verir.</p> <p>Kadınlar evde abdest alıp ellerinde su kaplarıyla üç türbeye de çıkarlar iki rekat namaz kılıp çocukların yumurta kırıklarını</p>	Çocuklar yumurtaların bir kısmını pişirip türbelerin başında yerken bazılarında çiğ bırakıp türbelere çıkıldığında türbelerin taşlarına atılarak kırılır. (Arcak)	Karabük, Safranbolu-1994	(Barlas, 1996:1-20)

	<p>taşları temizler. Daha sonra “Allahım bize yağmur ver” diye üç defa bağırırlar.(Arcak)</p> <p>Anasının ilki olan bir çocuğun başından aşağıya su dökerler. (Arcak)</p> <p>Kadınlar duaya çıkarken yanlarına aldıkları kaplumbağayı suya atarlar.(Arcak)</p> <p>Kadınlar dua günü yılan yakalayıp ateşe atıp külünü suya atarlar.(Arcak)</p> <p>Arcaklı kadınlar her üç türbeyi de dolaştıktan sonra köye dönüşlerinde meydanda bulunan çeşmeye annesinin ilki olan bir çocuğu iyice ıslatırlar.(Arcak)</p> <p>Erkekler havuzun başında 70 bin taş toplayıp tek tek yağmur duası okuyup dudaklarını değdirip çuvallara doldururlar. Çuvallar havuzun içine atılıp yağmur duası tekrarlanır. (Kızıdap Köyü)</p> <p>Dua esnasında avuç içleri yere bakar. (Kızıdap Köyü)</p>			
<p>Yağmur yağdırma kerametleri olduğuna inanılan Boğa Dede, Bulut Dede ve Tosun Dede ziyaretlerine gidilir.</p> <p>Duaya çıkılacağı gün önceden kararlaştırılır ve törende kesilecek boğa için köylü aralarında para toplar. Kurban olarak kesilen boğanın sayısı artabilir.</p> <p>(Ceyhan/Misis(Yakapınarı)Kasabası/D edeler Köyü)</p> <p>Duaya katılacak topluluk sabahtan toplanır. Herkes yanlarında kaşık, çatal, kazan ve bir miktar odun getirir. Başlarında imam ile Boğa Dede ziyaretine giderler.</p>	<p>Her kuraklık olduğundan Tosun Dedeye gidilip dua edilir. (Türbe Paşa Köyü ile Çanakçı Köyü arasındadır.)</p> <p>Kasabası/Dedeler Köyü)</p> <p>Bulut Dede türbesine gidilir. (Adana/Alı Dede Mahallesi/Ayakkabıcılar Çarşısı)</p> <p>Dua için Boğa Dede’ye gidilir. Türbesi yoktur yalnızca mezarı olarak kabul edilen ağaçlık bir alan vardır. Boğa Dedeye gelindiğinde iki rekat namaz kılındıktan sonra yağmur duası başlanır.(Ceyhan/Misis(Yakapınarı)Kasabası/D edeler Köyü)</p> <p>Topluluk, boğa ve önde imam ile birlikte dua ederek tekbir getirir ve Boğa Dedenin olduğu varsayılan mezarın etrafında yedi defa döner.</p>	<p>Boğa Dede, Bulut Dede ve Tosun Dede ziyaretlerinde kurban kesilir ve yemekler yenilir.</p>	<p>(Adana, 1999)</p>	<p>(Artun, 1999: 125)</p>

<p>(Ceyhan/Misis(Yakapınarı) Türbeye özellikle Perşembe gecesi gidilir. (Adana/Ali Dede Mahallesi/Ayakkabıcılar Çarşısı) Tosun Dedeye yalnızca yağmur dilemek için kurban adanır. (Türbe Paşa Köyü ile Çanakçı Köyü arasındadır.) Dua ederken duada Tosun Dedenin adı geçer (Türbe Paşa Köyü ile Çanakçı Köyü arasındadır.) Duaya çıkılmadan önce halk kesilecek kurbanın parasını aralarında toplarlar. (Türbe Paşa Köyü ile Çanakçı Köyü arasındadır.) Kurban olarak dana veya tosun kesilir (Türbe Paşa Köyü ile Çanakçı Köyü arasındadır.) Para toplanıp kurban kesilmediği zaman kuraklık olacağına inanılır. (Türbe Paşa Köyü ile Çanakçı Köyü arasındadır.)</p>	<p>Yedinci seferin sonunda boğa yatırılır ve kesilir. (Ceyhan/Misis(Yakapınarı)Kasabası/Dedeler Köyü) Bulut dedenin ziyaretinde Nasr duası okunur. (Adana/Ali Dede Mahallesi/Ayakkabıcılar Çarşısı) Bulut Dedenin başındaki ağaçlara oyuncak salıncaklar yapılarak bu salıncaklarda oyuncak bebekler sallanır. Bebekler sallanırken şu sözler tekrarlanır: “Allahım bize rızkımızı ver, Yağmuru yağdır. Bize sulu sulu yağmur vermekten eksik olma” (Adana/Ali Dede Mahallesi/Ayakkabıcılar Çarşısı)</p>			
<p>Yağmur duasına topluca çıkılır. Tekirdağ'da yapılan başka bir yağmur duası töreninin ismi “Dedule” dir. Balkanlar'da “dodole” ismi ile karşımıza çıkmaktadır. Belgrad (Eski Yuğoslavya yeni Sırbistan) Etnografya Müzesinde “dodole”nin temsili bir mankeni bulunmaktadır.</p>	<p>Dua edilirken ellerle, yağmur yağma taklidin yapılır. Kırdan yabancı bir asma kesilir, derenin içine gömülür. Taş toplanıp dualanır dereye atılır. Yetim bir çocuk seçilerek dereye atılarak ıslatılır. Çocuklar korkutularak ağlatılır. “Dedule” töreninde öksüz bir çocuk söğüt dallarıyla sarılır. Her tarafına su dökülür. Çocuk yağmur duası için toplanan topluluğun önünde yürür ve zıplar. Söğütlerden süzülen sular yerlere dökülür.</p>		(Tekirdağ, 1992)	(Artun, 1992: 10)
<p>Çiftlik ilçe merkezindekiler yağmur duası için “Dede” adı verilen mevkiye giderler. Azatlı Kasabası sakinleri Osman</p>	<p>Yemek pişirme ile ilgilenenlerin dışında kalan bütün topluluk namaz kılmak için müsait bir yerde toplanır ve cemaatle öğle namazını, ferdi olarak da iki rekat nafil namazını kılar.</p>	Niğde,2007		(Polat, 2007: 275-283)

<p>Dede'ye giderler. Şeyhler Köyü Tekke'ye giderler. Divarlı Kasabası kabristanda bulunan Fakı Hoca'ya giderler. Kulaköy Dede'ye giderler. Çınarlı Köyü Anardı mevkiinde bulunan Dede'ye giderler. Murtaza Köyü Bozdağ'da bulunan Dede'ye giderler. Sultanpınar Köyü Tekke'ye giderler. Mahmutlu Köyü Yurt mevkiindeki Çeşme başında bulunan yatra giderler. Kitreli Kasabası Cıngılı Dede'ye giderler. Bozköy Kasabası Dedeler'e giderler. Yağmur duasına çıkılmadan bir hafta önce Cuma günü camide köyün imamı ya da köyün ileri gelenlerinden biri tarafından yağmur duasına çıkılacağı ilan edilir ve yapılacak ön hazırlıklar hakkında geniş bir bilgi verilir. Halkın sevip saydığı en az iki kişi hazırlık aşamasında yapılacak işlemlerle ilgilenmesi için görevlendirilir. Bu kişiler halktan bulgur, yağ, salça, yumurta, tuz, ekme, toz biber ve dua yapılacak yerde kurban etmek için canlı hayvan için para toplarlar. Yağmur duasının hazırlık aşamasında duanın etkisini artırmak için halkın büyük çoğunluğu, yağmur duasına çıkmadan önce en az bir gün oruç tutmaya gayret eder. Köyde herkese haber verilir ve özellikle akil-baliğ olmamış çocukların da yağmur duasına katılması sağlanır. Çobanlara duaya kadar koyun ile kuzularını ayrı tutmaları tembihlenir. (dua esnasında koyun ile kuzular karıştırılır)</p>	<p>Eller ters çevrilir. Ceketler ters giyilir. Kur'an-ı Kerim'den ayetler ve yağmur duası okunmaya başlanır. Bu esnada çocuklar ellerine almış oldukları taşları bir birine vurarak gürültü çıkarmaya, yetişkinlerden bir kaç kişi ise silah atmaya başlar. Uzakta bulunan çoban, bu sesi duyduktan sonra bir birinden ayrılmış olan koyun ile kuzular serbest bırakır. Koyun ve kuzular meleşerek birbirine karışır. Toplanan çakıl ve taşlar hemen yakında bulunan pınarın içine atılır. Camide mevlit okutulur ve hatim indirilir. At kafatasına (başka hayvan da olabilir) dua yazılır. Hayvanlara tuz verilerek mümkün olduğu kadar sudan uzak tutulur. Halktan toplanan hayvanlar kurban edilir ve yakılan ocaklarda kazanlarda et yemeği ve pilav hazırlanmaya başlanır. Toplanılan yumurtalar da kazanlara doldurularak kaynatılır.</p>			
---	--	--	--	--

<p>Halktan toplanan gıda maddeleri ve kurban edilecek hayvanlar sabah namazından sonra yağmur duasının gerçekleştirileceği yere götürülür. Toplanan gıda maddeleri ikiye bölünür ve bir kısmı bayanlar için ayrılır. Çünkü bayanlar da kendi aralarında köy içinde kutsal kabul edilen, Hamza Dede adlı ziyaret yerinde yağmur duası yaparlar. Azatlı'da çoğu zaman kadınların yağmur duasına erkeklerle birlikte katılması uygun görülmez.</p>				
<p>Yağmur yağdırma pratikleri yapılmadan veya yağmur duasına çıkılmadan önce günah sayılan içki içmek, kumar oynamak, eğlence için dahi olsa kahvehanelerde iskambil, tavla türü oyun oynamak, yağmurun yağmasına kadar köylüler tarafından terk edilmekte, uymayanlar ise ikaz edilmektedir. Bu durum yağmurun yağmasına kadar devam etmektedir. Yağmur yağdıktan sonra önceki içki kumar gibi alışkanlıklarına geri dönülmektedir. Tüm yukardaki işlemler yapıldığı halde yağmur yağmıyorsa köyün önderlerinden birisi olan Tahsin hocaya başvurulur. Tahsin hoca köyün ileri gelenlerinden pratikleri ve dini kuralları bilen birisidir. Tahsin Hoca, öncelikle yağmur yağdırmak için yapacağı işlemlerde başarılı olmak için 4444 defa Salât-ı Nâriye/Tefriciye duası okur. Dua okunma işlemini tamamladıktan sonraki ikinci namazını müteakip, imam, Tahsin hoca, cami cemaatinden birkaç kişi ve köydeki çocuklardan</p>	<p>Çocuklarla birlikte harman yerinde toplanan imam ve orada bulunanlar iki rekat yağmur duası namazı (istiska namazı) kılarlar. Namazdan sonra imam, günahlardan dolayı tövbe duası ve ardından Kuran-ı Kerim okur. Okunan Kuran ayetlerinin belli bir sureden olma mecburiyeti bulunmamaktadır, fakat genel olarak Vâkı' a suresi okunmaktadır. Kur'an okuma bittikten sonra, imam ve diğer köylüler ayağa kalkarlar, çocuklar ise mezarlıktan kible yönünde belli bir mesafe koştuğundan sonra dönerek bu sefer mezarlığa doğru koşarlar. Bu koşma işlemi yedi defa tekrarlanır ve koşma esnasında çocuklar hep birlikte;</p> <p>“Yerden bereket, Gökten rahmet, Amin Allah'ım amin” tekerlemesini yüksek sesle söylerler. Bu esnada çocuklar ellerini avuç içleri aşağıya gelecek şekilde tutarlar. Çocukların koşması ve ayakta dururlar, çocuklar ise dualar bitinceye kadar ayakta bekleyenlerin etrafında dönerek yüksek sesle “amin, amin, amin Allah'ım amin” diyerek eşlik ederler.</p>	<p>Namaz ve duadan sonra hazırlanan yemek yine toplu olarak orada yenilir. Yağmur yağdırma uygulamalarından sonra çok fazla yağmur yağarsa, Tahsin hoca köylülerin de onayını aldıktan sonra, kuyunun içine bıraktığı at kafatası ve taşları çıkarır. At kafatası ve taşlar suya indirilirken olduğu gibi aynı şekilde tekbirlerle sudan çıkartılır.</p>	<p>Uşak, 2011</p>	<p>(Kılıç, 2011: 495-506)</p>

<p>oluşan bir grup, Küçük mezarlığın yanındaki harman yerinde toplanır. Buna sahraya çıkma denilmektedir. Altı gün boyunca sahraya çıktığı halde yağmur yağmazsa yedinci gün Dede'ye çıkılmak üzere hazırlıklar yapılır. Altıncı günde, Dede'ye çıkmak için hazırlıklar başlar. Muhtarla birlikte köyün ileri gelenleri, Dede'de pişirilecek olan yemek malzemesi için gerekli olan erzak ve koyunları temin ederler. Tahıl toplanır, hayvanı olanlardan hayvan alınır. O günün sabahından öğle namazına kadar, Yunus Dede'nin mezarının bulunduğu yerde toplu olarak yenilecek olan yemeğin hazırlıkları yapılır. Kurban edilecek koyunların haricinde 8-10 tane koyun ve kuzu bulundurulur. Öncelikle yedi koyunun kurban edilir. Bu koyunların eti kazanlarda haşlanır. Bir gün önce evlerden toplanan malzemelerden, pilav ve aşure pişirilir.</p>	<p>Dua esnasında, çocuklar da dahil katılanların hepsinin ellerinin avuç içleri aşağıya doğru gelecek şekilde tutulur. Sahraya çıkma uygulaması altı gün devam eder. Bu günler süresince gündüz otlamaya giden koyun sürüleri içindeki kuzulu koyunlar akşam döndüklerinde kuzuları belli bir süre ayrı tutularak meleşmeleri sağlanır. Ayrıca köyde, bahsettiğimiz pratiklerin yanı sıra, yılan yakıldığında yağmur yağacağı inancı bulunmakta, fakat uygulanmamaktadır. Yedinci günde çocuk, kadın, erkek, genç, ihtiyar tüm köylü yağmur duası için Dede'ye çıkarlar.(Yunus Dede'nin yatırının bulunduğu hafif yüksek ziyaret yeridir) Öğle ezanı okunduktan sonra topluca öğle namazı kılınır. Öğle namazını takiben cemaat halinde iki rekât yağmur duası namazı (İstiska namazı) kılınır. Namaz esnasında imam cübbesini, cemaat de ceket veya hırkasını ters giyer. Namazdan sonra, Cuma ve bayram namazlarında olduğu gibi imam hutbeye çıkar. İmam, hutbede, hutbe dualarını okur ve istiğfar eder, fakat yağmur duasında yapılan hutbede, Cuma veya bayram namazı hutbelerinden farklı olarak, Türkçe nasihat yer almaz. Hutbe bitiminde Kuran okunur ve cemaat yağmur duası için ayağa kalkar. Bu esnada köyün çocukları cemaatin etrafında dönmeye ve yüksek sesle "Amin, amin, amin Allah'im amin" diyerek bağırmaya başlarlar. Ayrıca bu esnada, önceden getirilen koyun ve kuzuların meleşmeleri sağlanır. Dua esnasında, hazır bulunanların elleri, namazlardan sonra yapılan dua formatının tersi vaziyette, ellerini avuç içi aşağıya dönük şekilde tutulur. Altı günlük sahraya çıkma işlemi ve yedinci</p>			
---	--	--	--	--

	<p>gün Dede'ye çıkma süresi içerisinde suya, at kafatası kemiği ve taş bırakma işlemi yapılır. İşlem esnasında yalnızca at kafatası kullanılmaktadır. Bu at kafatası caminin avlusunda bulunan duvarda asılıdır ve her yağmur duasında kullanılır.</p> <p>Tahsin hoca, at kafatası suya bırakılmadan önce üzerine, önceden yazılmış olsa bile, Arapça harfler ile Nûr suresi 43. ayeti yazar. 300 taşa ise tek tek Şûrâ suresi 28. ayetini Arapça olarak okur.</p> <p>Tahsin hoca, ulaşımı kolay olan ve köylünün suyunu içme suyu olarak kullanmadığı bir kuyuya, genel olarak da Küçük mezarlığın yakınında olan iki kuyudan birisine, tekbirler getirerek iner, ipe bağlı olan at kafatasını ve ağzı ipe bağlı bez torba içerisindeki taşları kuyu suyuna daldırır. At kafatası ve okunmuş taşların belli bir usul ile suya daldırılması gerekmektedir. Her ikisinin de ipe bağlandıkları kısımdan aşağısının tamamı su ile temas edecek şekilde daldırılmasına dikkat edilir. Bu şekilde suya daldırıldıktan sonra ipleri, yağmurun fazla yağması durumunda yağmurun yağmasının kesilmesini sağlamak amacıyla, kuyunun kenar taşlarına sıkıştırır.</p> <p>Yukardaki pratikler yapıldığı halde hala yağmur yağmamış ise Dede'ye çıkmadan bir gün önce (sahraya çıkmanın altıncı günü) köydeki erkek çocuklardan birisine kendirden yapılan eski bir çuval giydirilir, bir kız çocuğuna da eski yıllardaki yöresel gelinlik giydirilerek yağmur gelini yapılır.</p> <p>Yağmur gelini, çuval giydirilen erkek çocuğu ve köyün diğer çocukları, köyün bütün evlerine tek tek giderek;</p> <p>“Yağmur gelini yağ ister, Bulgur ister tuz ister, Yerden bereket, Gökten rahmet, Amin Allah'ım amin.” tekerlemesi eşliğinde bulgur, tuz ve yağ toplarlar.</p>			
--	---	--	--	--

	Çocuklara bulgur ve yağ veren ev sahipleri eski çuval giymiş olan çocuğun üzerine su döker.			
<p>Bibilik için bir süpürgeye ağaçtan kol ve bacak yapılır. Çocuk elbisesi giydirilir.</p> <p>Çaykaradan kırk adet taş toplanır. Toplanan taşlar okunarak bir torbaya konur.</p>	<p>Bir kurbağa yakalanır, özel şekilde yapılan bir don giydirilir. Böylece bir çalıya asılır. Ertesi sabah ölmüş olsun veya diri kalsın donlu hali ile suya atılır.</p> <p>İki kumalı evden herhangi bir eski çalınıp suya atılır.</p> <p>Genç bir kız çocuğu eşeğe ters bindirilir. Kucağına Yahudi mezarlığından çıkarılmış bir Ermeni kafatası verilir. Eşek dul kadınlar tarafından Aras yakınına götürülüp nehrin kıyısı boyunca sürülür. Uygun bir yerde kız habersizce itilerek suyun içine düşürülür. Hemen kız çocuğu çıkarılıp kafatası olduğu yerde bırakılırsa yağmur yağar.</p> <p>Annelerinin ilki olan bir kız bir erkek iki çocuk bibiliğin kollarından tutulup arkalarından başka çocuklar olduğu halde ev ev gezdirilirler. Bu çocuklara "bibilik" denir. Bibilik her evden uzaklaşırken arkasından su serpilir. Evlerden yumurta ve yağ toplanır.</p> <p>Okunup çuvalara konulan kırk adet taş dere veya çayda suya atılır. Çok yağmur yağarsa torba sudan çıkarılır.</p> <p>Kırk taş töreni yapıldıktan sonra köyün sınırları dolaşılıp okunur. Sonrasında yağmur duası yapılır.</p> <p>Annesinin ilk çocuğu bilinmeyen bir mezar tahtasını alıp suya koyarak bekletir.</p> <p>Eşekbaşı yıkanır.</p> <p>Annesinin ilk çocuğu olan birisi kimliği bilinmeyen bir ölüye ait mezardan birkaç parça kemik çıkarıp suya atar.(Yağmurun çok yağması durumunda bu kemikler herhangi biri tarafından çıkarılır)</p> <p>Yağmur çok yağarak zararlı olmaya başlarsa yağmurdan ıslanarak çamur olmuş topraktan bir parça alınarak çamurdan bir kurbağa yapılır, kibleye bakan bir duvarın deliğine konulur;</p>	<p>Bibiliğin topladığı yumurta ve yağ bir dere kenarında pişirilerek yenir. Yendikten sonra çocuklar "Ver Allahım ver bir sulu yağmur" diye bağırırlar.</p>	Erzurum, 1972	(Başar,1972: 208-211)

	“kurbağa kurusun, gökler durulsun” denilir.		
--	---	--	--
